

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**BUKET UZUNER'İN UYUMSUZ DEFNE KAMAN'IN
MACERALARI SU, TOPRAK VE HAVA ROMANLARININ
COĞRAFİ ANALİZİ**

Tutku PEKER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Muhammet KAÇMAZ

HAZİRAN - 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BUKET UZUNER'İN UYUMSUZ DEFNE KAMAN'IN
MACERALARI SU, TOPRAK VE HAVA ROMANLARININ
COĞRAFI ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tutku PEKER

Enstitü Anabilim Dalı: Coğrafya

“Bu tez 14/06/2023 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Doç. Dr. Muhammet KAÇMAZ	Başarılı
Doç. Dr. Mehmet Fatih DÖKER	Başarılı
Doç. Dr. Kaan KAPAN	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütölen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmaları.)

Tutku PEKER

14/06/2023

ÖNSÖZ

Bu tezin başından çalışmanın son şeklini almasına kadarki tüm süreçte bilgi, öneri ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, desteğini ve emeklerini hiç esirgemeyen tez danışman hocam Doç. Dr. Muhammet KAÇMAZ'a sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Bu çalışmamda öneri ve değerlendirmelerde bulunan Doç. Dr. Mehmet Fatih DÖKER, Doç. Dr. Kaan KAPAN, Doç. Dr. Cercis İKİEL, Doç. Dr. Derya Evrim KOÇ ve Dr. Öğretim Üyesi Ayşe ATALAY'a da teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu uzun süreçte hayatımın her döneminde olduğu gibi manevi desteklerini esirgemeyen, desteklerini her zaman hissettiren anneme, babama ve diğer aile üyelerime teşekkür ederim. Çalışmamda en büyük manevi desteği sunan kardeşim Kübra PEKER'e de şükranlarımı sunarım.

Tutku PEKER

14/06/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	ii
TABLO LİSTESİ	iii
HARİTA LİSTESİ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: EDEBİYAT VE COĞRAFYA	5
1.1. Edebiyat Coğrafyası Kavramı	5
1.2. Dünya'daki Edebiyat Coğrafyası Çalışmaları	9
1.3. Türkiye'deki Edebiyat Coğrafyası Çalışmaları	10
1.4. Buket Uzuner ve Romanları	14
BÖLÜM 2: FİZİKİ UNSURLAR	19
2.1. Jeoloji ve Jeomorfoloji	20
2.2. İklim ve Hidrografya	22
2.3. Toprak, Bitki Örtüsü ve Fauna	26
BÖLÜM 3: BEŞERİ UNSURLAR	28
3.1. Nüfus Coğrafyası	28
3.2. Yerleşme Coğrafyası	30
3.3. Kadın Coğrafyası	32
3.4. Kültür Coğrafyası	37
3.5. Ekonomik Coğrafya.....	39
BÖLÜM 4: UYUMSUZ DEFNE KAMAN'IN MACERALARI SU, TOPRAK, HAVA ROMANLARININ ŞAHIS, COĞRAFİ TERİM VE MEKAN ANALİZLERİ	45
4.1. Romanların Şahıs ve Coğrafi Terim Analizi	45
4.2. Romanların Mekân Analizleri ve Haritaları	57
SONUÇ	66
KAYNAKÇA	69
ÖZGEÇMİŞ	73

KISALTMALAR

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Su Romanında Geçen Şahıslar Tablosu	45
Tablo 2: Hava Romanında Geçen Şahıslar Tablosu	48
Tablo 3: Toprak Romanında Geçen Şahıslar Tablosu	49
Tablo 4: Su Romanı Coğrafi Terim Tablosu	50
Tablo 5: Hava Romanı Coğrafi Terim Tablosu	53
Tablo 6: Toprak Romanı Coğrafi Terim Tablosu	55
Tablo 7: Su Romanı Mekân Tablosu	58
Tablo 8: Hava Romanı Mekân Tablosu	61
Tablo 9: Toprak Romanı Mekân Tablosu	64

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Su Romanı Dünya Mekânsal Dağılımı Haritası	60
Harita 2: Su Romanı Türkiye Mekânsal Dağılımı Haritası	60
Harita 3: Hava Romanı Dünya Mekânsal Dağılımı Haritası	63
Harita 4: Hava Romanı Türkiye Mekânsal Dağılımı Haritası	63
Harita 5: Toprak Romanı Dünya Mekânsal Dağılımı Haritası	65
Harita 6: Toprak Romanı Türkiye Mekânsal Dağılımı Haritası	65

ÖZET

Başlık: Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su, Toprak ve Hava Romanlarının Coğrafi Analizi

Yazar: Tutku PEKER

Danışman: Doç. Dr. Muhammet KAÇMAZ

Kabul Tarihi: 14/06/2023

Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 73 (ana kısım)

Coğrafya bilimi, konusu insan olan diğer bilim dalları ile de ilişki içinde olmuştur. Öyle ki bu ilişki edebiyat alanında da birçok edebi eserde işlenerek okuyuculara sunulmuştur. Kurgulanmış çeşitli olaylar örgüsünü; belirli bir zaman ve mekân içinde sunan romanları okurken neredeyse her satırda coğrafi unsurlara rastlamak mümkündür. Çünkü mekânın; karakterlerin fizyolojisi, davranışları, kültürü gibi birçok alanda ana belirleyici olarak karşımıza çıkması coğrafyanın ve mekânın önemini daha da gözler önüne çıkarmaktadır. Bu çalışmanın konusu da Buket Uzuner'in romanlarının edebiyat coğrafyası açısından coğrafi analizlerinin yapılmasıdır.

Benzer coğrafyada yaşamış birçok yazarın; eserlerinde coğrafi terimleri kullanma şekli, coğrafi kavramların niteliği ve niceliği değişiklik göstermektedir. Yazarın kurguladığı mekânın; karakterlere yansımaları yahut kurguladığı karakterin, özelliklerine uygun mekân seçmesi sahip olduğu coğrafi bilgi ve bakış açısı ile ilişkilidir. Bu çalışmada Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın maceraları Su, Toprak, Hava adlı kitaplarında beşeri ve fiziki coğrafi terim tespiti amacıyla analizler yapılmıştır. Daha sonra bu terimlerin coğrafyanın alt dalları ile olan bağı kurulup elde edilen veriler gruplandırılarak coğrafi veri tabloları oluşturulmuştur. Romanlarda geçen mekânların analizleri ve haritaları oluşturularak karakterlere ve olay örgüsüne etkileri analiz edilerek Datawrapper uygulaması ile somutlaştırılmıştır. Ayrıca kitapların yazarı Buket Uzuner ile coğrafya ve mekân üzerine bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın sonucunda toplumsal, çevresel ve kültürel sorunları reel bir bakış açısıyla ele alan yazar, kitaplarda fiziki coğrafyaya ait terimleri ağırlıklı olarak kullanmış; bu terimleri gerçek anlamı olan coğrafi unsur olarak tercih ederken mecaz, deyim gibi anlatım yollarına çok az başvurmuştur. Yazarın kitaplarındaki şahıs kadrosuna bakıldığında çoğunlukla kadın karakterleri güçlü, toplumun yüklediği kalıplardan uzak, eğitilmiş kadınlardan seçtiği görülmektedir. Son olarak yazarın mekân olarak seçtiği yerlerin ağırlıklı olarak Asya kıtasından olduğu İstanbul, Çorum ve Kayseri illeri ise kitapların ana mekânları olarak tercih edildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Edebiyat Coğrafyası, Beşeri Coğrafya, Kültürel Coğrafya

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Adventures of the Misfit Defne Kaman Geographical Analysis of Water, Earth and Air Novels	
Author of Thesis: Tutku PEKER	
Supervisor: Assoc. Prof. Muhammet KAÇMAZ	
Accepted Date: 14/06/2023	Number of Pages: vi (pre text) + 73 (main body)
<p>The science of geography has also been in contact with other branches of science whose subject is human. So much so that this relationship has been presented to the readers by being processed in many literary works in the field of literature. Constructed various plots of events; It is possible to come across geographical elements in almost every line while reading the novels that present them in a certain time and place. Because of the space; The fact that the characters are confronted as the main determinant in many areas such as physiology, behavior and culture further reveals the importance of geography and space. The subject of this study is the geographical analysis of Buket Uzuner's novels in terms of literary geography.</p> <p>Many writers who lived in similar geography; The way he uses geographical terms in his works, the quality and quantity of geographical concepts vary. The space created by the author; The reflections on the characters or the choice of the place suitable for the characteristics of the character he fictionalized are related to the geographical knowledge and perspective he has. In this study, analyzes will be made in order to determine human and physical geographical terms in Buket Uzuner's books named The Adventures of Incompatible Defne Kaman Water, Soil, Air. Then, the connection of these terms with the sub-branches of geography will be formed and the data obtained will be grouped and geographical data tables will be created. The analyzes and maps of the places in the novels will be created and their effects on the characters and plot will be analyzed and concretized with Datawrapper software. In addition, an interview on geography was held with Buket Uzuner, the author of the books.</p> <p>As a result of this study, the author, who dealt with social, environmental and cultural problems from a real point of view, used mostly the terms of physical geography in the books; While he preferred these terms as the geographical element with a real meaning, he applied very few ways of expression such as metaphor and idiom. Considering the cast of characters in the author's books, it is seen that mostly female characters are chosen from educated women who are strong, far from the stereotypes imposed by the society. Finally, it is seen that the places chosen by the author are mainly from the Asian continent, and the cities of Istanbul, Çorum and Kayseri are preferred as the main places of the books.</p>	
Keywords: Geography, Literary Geography, Human Geography, Cultural Geography	

GİRİŞ

Coğrafya, insan ve çevre etkileşimini inceleyen bir bilim dalıdır; inceleme alanı sebebiyle diğer bilim dalları ile de sürekli etkileşim halindedir. Bu bilim dallarından biri olarak edebiyat; coğrafya ile edebiyat coğrafyası alanında iş birliği içerisindedir. Edebi eserler başta olmak üzere birçok alanda bu ilişkinin izlerini görmek mümkündür. Kurgulanmış olaylar örgüsü içerisinde zamana, mekâna ve insana dair çoğu meselelerde coğrafi unsurlara sıklıkla rastlanılmakta; eserlerde mekâna ve mekânın özelliklerinin ifade edilmesinde, karakterlerin fizyolojik, ekonomik, kültürel vb. özellikleri ile olaylarda sergiledikleri davranış kalıpları, hâl, hareket, tutum ve mimiklerin betimlenmesinde coğrafi unsurlar anlatımı zenginleştirmede katkı sağlamaktadır.

Buket Uzuner'in kaleme aldığı Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su, Toprak ve Hava adlı romanlarında birbirileri ile bağlantılı üç olay örgüsü ele alınmıştır. Bu çalışmada; üç kitapta yer alan coğrafi unsurlar ve mekânlar tespit edilip coğrafi analizler yapılmıştır. Tespit edilen coğrafi unsurlar coğrafyanın alt dallarına göre gruplandırılıp mekân tasviri ve karakter anlatımında kullanılan coğrafi terimler listelenmiş; bu coğrafi unsurların edebi eserlerde anlatıma katkıları ve okuma sürecine etkileri açısından değerlendirmeleri yapılmıştır.

Romanlarda, fiziki ve beşerî coğrafyaya ait çok sayıda bilgiyi romanlar aracılığıyla okuyucuya iletmek mümkündür. Coğrafyacı da romanlar vasıtasıyla aktarılan bu coğrafi bilginin önemini, coğrafi bilginin yoğun olduğu romanların değerinin arttığını, coğrafyanın sadece akademik bilgi ortamları ile değil aynı zamanda farklı edebi eserlerde de yaygınlaşabileceğini ortaya koymak için edebiyat coğrafyası çalışmalarında büyük role sahiptir. Öyle ki edebiyat coğrafyası yoluyla çevre kirliliği, iklim değişikliği, nüfus artışı, sanayi, göç, kültür vb. birçok konu edebi eserlerde etkili bir anlatım ile okuyucular ve toplum üzerinde olumlu davranış değişikliğine neden olabilir. Buket Uzuner'in söz konusu üç kitabı toplumsal, çevresel ve kültürel olayların gerçekçi bir yaklaşımla ele alınması sebebiyle edebiyat coğrafyası çalışmalarına kaynak oluşturmaktadır. Ayrıca bu çalışma ile ülkemizde gelişme fırsatı kazanan edebiyat coğrafyası literatürüne de bir katkı sağlanmış olacaktır.

Çalışmanın Konusu

Sanatçılar toplumun bir parçası olarak buldukları çevrenin ve dönemin sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel şartlarından etkilenmekte ve bunları yazdıkları esere yansıtılabilmektedirler (Şencan, 2018). Bu etkilerin araştırıldığı edebiyat coğrafyası çalışmalarında özellikle coğrafyanın etkisi gözlenerek edebiyat ile coğrafya bağı kurulmaktadır. Edebiyat coğrafyası çalışmaları alanında kendisine yer bulacak bu çalışmada da Buket Uzuner'in kaleme aldığı Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su, Toprak ve Hava adlı üç kitabı coğrafi okuma yöntemi ile okunarak kitaplarda yer alan fiziki ve beşerî unsurlar genel başlıklar halinde ele alınacaktır. Öncelikle, ilk bölümde coğrafya ile edebiyat ilişkisi incelenip, Dünyada ve Türkiye'deki edebiyat coğrafyası alanına ait çalışmalara değinilecektir. İkinci bölümde fiziki coğrafyaya ait unsurlardan jeoloji ve jeomorfolojiye ait unsurlar, iklim ve hidrografyaya ait unsurlar ile toprak, bitki örtüsü ve floraaya ait coğrafi unsurlar, terimler, cümleler vb. gibi diğer coğrafya bilimine ait her bir veri tek tek tespit edilip gruplandırılacaktır. Üçüncü bölümde ise beşerî unsurlar bölümü yer almaktadır. Burada nüfus coğrafyası, yerleşme coğrafyası, kültür coğrafyası, enerji coğrafyası, kadın coğrafyasına ait unsurlar, terimler vb. gibi diğer veriler tespit edilecek ve yazarın kitaplarında yer verdiği coğrafi unsurların kullanma şekilleri itibariyle analizleri yapılacaktır. Son bölümde ise romanlardaki mekânların kıta, ülke, şehir ve kullanım şekillerince verileri listelenerek incelenecek ve mekân haritaları oluşturulacaktır.

Çalışmanın Önemi

Son yıllarda hem Dünya'da hem de Türkiye'de hızla yeni çalışmaların eklendiği edebiyat coğrafyası alanında, bir edebi eserin coğrafi okuma tekniği ile ele alınması sıklıkla tercih edilmektedir. Bu teknik ile bir roman ve/ya bir hikâyeye ilk sayfasından son sayfasına kadar başta olay örgüsünde yer alan mekânların tasviri ve mekâna ait unsurlar ele alınmakta, eserde geçen coğrafi unsurlar tespit edilmektedir. Mekân üzerinde yaşayan her canlı yaşadığı çevreden etkilenmektedir; dolayısıyla eserde geçen roman kahramanları da mekâna ve mekâna ait özelliklerden etkilenmektedir. Kahramanın verdiği tepkiden tutup yaşadığı yere kadar her coğrafi detayın eserlerde yön veren bir etken olması edebiyat coğrafyası alanında çalışmaların değerini de arttırmaktadır.

İnsanı yaşadığı çevreden bağımsız düşünmek imkansızdır. Doğal çevrenin insan, insanın doğal çevre üzerindeki etkisini günlük yaşamda fark etmek ve önemini kavramak büyük bir önem arz etmektedir. Bununla birlikte edebi eserlerde de bu etkilerin fark edilmesi, coğrafi bilginin ve coğrafi unsurların edebi eserlerde sıklıkla kullanılması coğrafyanın önemini arttıracaktır. Öyle ki sadece ders olarak görülen coğrafya bilimine ait bilgi ve kavramların, yaşamımızın her alanında doğrudan ya da dolaylı olarak karşımıza çıktığını çoğu zaman fark edememekteyiz. Çoğumuzun okuma eylemi esnasında fark edemediğimiz mekânın etkisini, coğrafyanın önemini ve örgün eğitim kademlerine coğrafi okuryazarlık becerisinin kazandırılması büyük bir önem arz etmektedir. Ayrıca birçok sosyal, çevresel ve ekonomik sorunların ele alındığı başta roman olmak üzere edebi eserlerde coğrafi bilginin kullanılması kaçınılmaz görünmektedir. Öyle ki romanların, insanlar ve toplum üzerindeki etkileri bilinmekle birlikte; romanlarda coğrafi unsurların fark edilmesi, coğrafi bir bilginin kullanılarak anlama derinlik kazandırılabilir olması edebiyat coğrafyası çalışmalarına değer katmaktadır (Kaçmaz, 2017, s. 20).

Çalışmanın Amacı

Edebi eserlerin özgün olmasında ve kalıcı etki bırakmasında etkili olan faktörlerden biri de mekân tasvirleri ile okuyucuyu romanın içine çekmesidir. Okuyucuyu içinde bulunduğu zaman ve mekândan soyutlayarak romanın işlediği zaman ve mekânda yaşatması önemlidir. Bu durumun gerçekleşmesi için de detaylı mekân tasvirleri yapılmakta ve bu tasvirler sırasında ise sıklıkla coğrafi unsurlardan yararlanılmaktadır. Yazar farkında olarak ya da olmadan romanlarda fiziki ve beşerî coğrafyaya ait çok sayıda bilgiyi romanlar aracılığı ile işlemektedir. Bu çalışma ile edebiyat coğrafyası alanına önemli bir katkı yapılacak coğrafi bilginin ve coğrafya eğitiminin niceliğinin ve niteliğinin artırılmasının önemi ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca coğrafi bilginin ezber değil yaşanan ve yaşatan bir bilgi birikimi olduğu coğrafi okur yazarlığın yaşadığımız dünyayı anlamak ve yaşadığımız dünya ile uyum içinde yaşamamıza katkı sağlayan bir unsur olduğu vurgulanacaktır. Yine coğrafyanın ve coğrafi terimlerin günlük hayatta, kitaplarda, şarkılarda vb. birçok alanda ve ortamda sıklıkla karşımıza çıktığı aşikardır. Günlük hayat ile iç içe olan coğrafi terimlerin farkına varılması, anlatımı

zenginleştirilip güçlendiriyor olması edebiyat coğrafyası çalışmaları ile mümkün kılınabilecektir.

Bu çalışma ile Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su, Toprak ve Hava romanlarında yer alan coğrafi çevre ve coğrafi çevre unsurları ile mekân seçiminin ve mekâna ait özelliklerin karakterlerin sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik vb. özellikleri üzerinde etkileri incelenmiş; yine olaylar örgüsü üzerindeki bağı kurulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışma konusu olarak seçilen Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su, Toprak ve Hava adlı romanları öncelikle coğrafi okuma yöntemi ile incelenmiştir. Coğrafi okuma yöntemi, edebi eserlerde coğrafyanın tespit edilmesine yöneliktir. Sonrasında ise romanlarda geçen coğrafi unsurlar coğrafyanın alt dallarına göre sınıflandırılmış, coğrafi terim ve mekânlara ait veri tabanı oluşturulmuştur. Elde edilen bu veri tabanı üzerinden coğrafyanın öne çıkan terim ve konularına dair analizler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca romanlarda geçen mekânların haritaları oluşturulmuştur. Veri tabanının oluşturulmasında Access programı; haritaların çizilmesinde ise kullanımı ve arayüzü kolaylığı sebebiyle Datawrapper programı kullanılmıştır. Elde edilen mekân haritaları ve veri tabanları ile romanlardaki coğrafyanın niteliği, niceliği ve mekânsal dağılışı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Romanlarda yer alan mekânların ve her bir coğrafi unsurların seçiminde etkili olan faktörlerin daha doğru saptanabilmesi amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılarak yazar Buket Uzuner ile yapılandırılmamış sorular ile görüşme yapılmıştır.

BÖLÜM 1: EDEBİYAT VE COĞRAFYA

1.1. Edebiyat Coğrafyası Kavramı

Coğrafya, doğa ve insan etkileşimini mekân üzerinden inceleyen bilim dalıdır. Söz konusu incelemelerinde bulunurken; açıklamalar ve tanımlamalar yapan, bağlantılar kuran, sebep-sonuç ilişkileri kurarak değerlendirmelerde bulunan, yeni öneri ve çözüm geliştiren uygulamalı bir bilim dalıdır (Aydın, 2019). Doğanın insana, insanın doğaya etkilerini ele alan, karşılıklı etkileşimlerinin olası sonuçlarını saptayıp gelecekteki muhtemel sorunlara farkındalık kazandıran bir bilimdir. Ve tüm bunları diğer bilimlerle birlikte yapmakta, başka bilimlerin inceleme alanlarında çoğu kez yardımcı bilim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünyanın tasviri anlamına gelen coğrafya, günümüze kadar geçen zamanda içerik ve tanım olarak büyük değişimlere uğramıştır. Başlangıçta sadece yeryüzündeki unsurları ve yeryüzü olaylarının tanımlanması olan konu alanını genişleterek yeryüzünü ve tüm canlı ve cansız unsurları; bunlar arasındaki ilişkileri, insan merkezli inceleyen bir bilim dalı haline almıştır. Coğrafya bilimi değişen bu süreçte sadece tanım olarak değil, araştırma metot ve teknikleri, araştırma sahaları, kullanılan araç ve gereçler ve coğrafi düşünceden faydalanma gibi diğer pek çok konuda da değişime uğramıştır (Üçışık ve Demirci, 2002, s.118). Özellikle bu değişimler ile coğrafya biliminin çalışma alanı genişlemiş ve birçok bilim dalındaki çalışmalara ışık tutan bir bilim haline gelmiştir. Fiziki çevrenin ön planda tutulduğu, yerküreye ait ölçüm ve hesaplamalar ile haritalama teknikleri üzerinde yoğunlaşan coğrafyadan, insanın da baskın değişim gücüne vurgu yaparak evrimleşen coğrafyaya geçiş süreci günümüzde coğrafi bakış açısıyla okumak, dinlemek, görmek ve hatta yaşamak noktasına ulaşmıştır. Yerküre üzerinde yer tespiti ile insan mekân etkileşiminin analizlerini gerçekleştirme işlemlerinden edebi bir eserde coğrafi izlerin ve kullanılan mekânlarda coğrafyanın tesirinin tespitine geçiş, yeni bilimlerle coğrafyanın iş birliği yapması sonucunu da beraberinde getirmiştir. Böylece coğrafya kendine ait kavram, yöntem ve metotları ile diğer bilimlerle ortak çalışma alanlarına da sahip olmuştur.

Coğrafyanın geniş ve çoklu araştırma alanına sahip olması, insan yaşamının birçok alanıyla doğrudan ya da dolaylı ilişki içinde olması, çeşitli bilim dallarıyla belirli akademik disiplinler arasında güçlü ilişki bağlarını oluşturmaktadır. Beşerî coğrafya;

ekonomi, sosyoloji, edebiyat, tarih, demografi, şehir vb. gibi, fiziki coğrafya jeoloji, meteoroloji, hidroloji vb. gibi daha birçok bilimlerle ilişki içindedir. Bu nedenle coğrafya bakış açısı, dünya görüşü, yöntem ve yaklaşımları bakımından çoğulcu bir disiplindir (Özgen, 2010, s.3).

İnsan etkileşimi ile hayat bulan coğrafya edebiyat ile de ilişki içindedir. Bir edebî eser ele aldığı konuya, düşünceye ya da duyguya göre pek çok disiplin ile iş birliği yapmaktadır. Örneğin geçmiş, gelecek, şimdi bağlantısını zaman bağlamında ele almak ve etkileşimi ortaya koyabilmek için tarih; canlıları, nesnelere ve olayların geçtiği bir mekâna ihtiyaç duyduğu için coğrafya; karakterlerin içsel dinamiklerini yansıtabilmek için psikoloji; toplumsal değerlerin işleyişini gösterebilmek için sosyoloji; varoluşu ve evreni sorgulayan düşünceleri paylaşabilmek için felsefe; insanın içinde bulunduğu dünyanın işleyişini açıklayabilmek için pozitif bilimler; kişinin manevi dünyasına ışık tutabilmek için ilahiyat gibi farklı bilim dalları ile yakın bir ilişki içindedir (Ünsal, 2019, s.15).

Birçok çalışmacı coğrafyanın diğer bilimlerle ilişkilendirilmesinin tek yolunun nicel verilerden haritalar oluşturmak olarak görebilmektedir. Ancak coğrafya zaman ve mekâna yansımış tüm unsurların kesişim noktasındadır (Alexander, 2015, s.3-6). Öyle ki bir roman ya da edebî eserde kurgu, zaman ve mekân içinde meydana gelen dinamik bir süreçtir. Tüm yazma ve okumalar bir yerde ve bir zamanda gerçekleşir. Bu nedenle yazarın bir metni oluşturması ve okuyucular tarafından bu metnin yorumlanması belirli bir mekânda ve zamanda gerçekleşir (Hones, 2014, s.114-117). Dolayısıyla her edebî eser aslında coğrafi öğelerle donatılmıştır, bu öğeler okuyucunun zihnindeki şemalarla süzgeçten geçip bireysel anlamlandırmalar ile şekillenmekte farklı etkiler yaratabilmektedir.

Mekânsız bir edebiyat, insansız bir mekân tahayyül edilemeyeceği için edebiyat ve coğrafya bilimi insan ve mekân etkileşimini kendine has biçim ve tekniklerle ele almıştır. Her iki bilimin ortak yönlerinden biri gözlem ve tasvir etmek olarak ifade edilir. Öyle ki yeryüzünü anlamaya ve insanı mekân üzerinden yorumlamaya çalışan coğrafya, gözlem ve tasviri gerçeği aynen aktarmada; edebiyat ise yeniden üretmede bir araç olarak kullanılmaktadır (Bulut ve Bulut, 2022 s. 1563). Görüldüğü gibi ortak öğe olan mekân, kullanım biçimi iki disiplin arasında farklılaşmaktadır. Hem coğrafyacı hem de sanatçı

içinde yaşadığı mekânı gözlemler; edebiyat, sanatsal ve doğrudan/dolaylı betimlemeler ile ele alırken, coğrafya gerçek haliyle ele alır (Kaçmaz ve Kaçmaz; 2019).

Emel Kefeli'ye (2006) göre; “İnsan hayatının yeniden kurgulandığı edebî eserde kendisini yaratan coğrafyadan izler taşır. Bu nedenle dünyadaki az gelişmiş bir edebiyat örneğinde dahi içinde doğup büyüdüğü coğrafyanın damgası vardır.” Bu bağlamda coğrafyanın edebiyat incelemelerinde önemli bir rolü vardır. Zaman ve mekân, dolayısıyla edebiyatı tarih ve coğrafya ile ilişkilendirmek kaçınılmazdır. Öyle ki insanı anlamada önemli bir unsur olan coğrafya birçok düşünür tarafından da dile getirilmiştir (Bilgiç, 2008, s.9). Örneğin Amasyalı Strabon mekânın insan fizyolojisi, psikolojisi ve davranışları üzerindeki etkisinden bahsetmiş, kişilerin yaşadığı coğrafyanın izlerini taşıdığını vurgulamıştır. Ya da İbni Haldun, Mukaddime adlı eserinde yaşanan coğrafyanın insan yaşamındaki güçlü etkisini belirtmiş, yaşanan coğrafyanın ekonomik, sosyo-kültürel, tarihsel özelliklerinin kişinin kendisinde ve yaşam çizgisinde belirleyici olduğuna değinmiştir.

Mekânın anlam kazanabilmesi yani edebiyatta ve diğer sanat dallarından “yer”likten çıkıp ifade ve anlam bildiren özellik kazandırılması oldukça önemlidir. Bir yer, insanın keşfi ile anlamlanır. Edebiyat ve roman incelemelerinde de betimlenen mekânların, konu ve karakterlerle ilgili detay verdiği, olayların ve durumların zihinlerde canlanabildiği görülmektedir. Konudan bağımsız tabiat betimlemeleri bile edebi eserlerde kurgu ile anlam kazanır (Uygur, 2013, s.11). Mekânsal kurgu, çeşitli duyuşal tetikleyiciler - görüntüler, sesler, kokular, duygular, tatlar- aracılığıyla edebi metnin ulaşamayacağı yerlere genişleyebilmesine olanak sağlayacaktır (Thurgill, 2021, s. 152-156). Yazar için dekor, coğrafyacı için ise coğrafi görünüm olarak ifade edilebilecek bu durum (mekân), coğrafyacıları edebiyata, en çok da romana çeken unsurların başında gelmektedir (Kaçmaz, 2017, s. 20). Yazarın, şairin ya da bir senaristin eserinde mekân olarak seçtiği ve işlediği yer rastgele tercih edilmemiştir. Ya da bu sanatçıların eserlerinde yer verdikleri coğrafi unsurlar, coğrafyaya ait detaylar -örneğin; sarp bir arazi, sert bir rüzgar, kızıla dönen gökyüzü- sebepsiz değildir. Coğrafyayı ilgilendiren tüm bu detaylar anlatımı derinleştirmek, kurguyu işlemek, okuyucuya ulaşabilmek amacıyla verilmiştir.

Coğrafya ile edebiyat, ilk bakışta birbirinden uzak araştırma alanları gibi görünse de ortak bazı noktalara sahiptirler (Taş, 2021, s. 92). Edebiyat ve sanatsal açıdan bakıldığında

okuyucunun davranış ve düşünüş biçimleri üzerinde etkili olan ve eserin bir ölçüde kaderini belirleyen mekân bilimi coğrafyadır. Hangi milletten olursa olsun bir yazar yaşadığı kültürden, iklim koşullarından, siyasal ve toplumsal olaylardan etkilenmekte ve ne kadar nötr kalmak istese de mutlaka eserlerinde yetiştiği toprakların izlerini yansıtmaktadır. Ayrıca bir eseri edebiyat coğrafyası açısından incelerken sadece mekânı incelemek ve tanımak yeterli değildir, mekânı oluşturan anlam ilişkilerini de ele almak gerekir (Uygur, 2013, s.11).

Edebiyat ile coğrafyanın kesiştiği konulardan biri de kültürdür. Öyle ki coğrafi bir öge olması sebebiyle coğrafyanın ele aldığı kültür kavramı, içerisinde dil ve edebiyat konuları da içerdiği için edebiyat bilimi tarafından da ele alınmaktadır. Dil ve edebiyat, fiziki ve beşeri ortam koşullarıyla şekillenmiş; mekândan etkilenerek dil ve edebi eserler oluşmuştur. Beşeri coğrafyanın alt disiplini içerisinde yer alan edebiyat coğrafyası, coğrafya merkezli okuma kapsamında yazarın edebi metinde tasarladığı mekânın ya da mekânların coğrafi tasvirlerinden oluşmaktadır. Bu tasvirlerin yazar tarafından ele alınış biçimi ise yazarın coğrafya bilgi düzeyi ile orantılıdır. Başka bir ifadeyle yazar ne kadar coğrafya bilgisine sahipse mekânsal tasvirlerini o kadar eserine yansıtmaktadır (Taş, 2021, s. 96-99).

Edebiyat ve coğrafya arasındaki bağ hem ele aldıkları unsurlardaki ortaklıktan hem de aralarındaki etkileşimden doğmaktadır. Bu iki disiplinin kesişiminden de edebiyat coğrafyası ve buna bağlı olarak bir metin çözümleme yöntemi olan coğrafya merkezli okuma yöntemi ortaya çıkmaktadır (Bulut ve Bulut, 2022 s. 1563).

“Coğrafya merkezli okuma bir diğer deyişle ‘géo-littéraire’ yaklaşımla metni değerlendirme, okuma türlerinden birisidir. Toprak ve iklim şartları ile sosyal gerçekliği şekillendiren coğrafya insanların duyuş tarzı, dünya görüşü, yaşama biçimi üzerinde etkili olurken sunduğu olanaklarla geleceği de yönlendirir. Herhangi bir bölgede gelişen edebiyatın doğadan ve çevresindeki kültürel, sosyal ve siyasi hareketlerden bağımsız olarak yapılandığı düşünülemez. İnsanlar yetiştikleri coğrafyanın yüzey şekilleri, bitki örtüsü ve iklim koşullarına bağlı bazı ruhî ve fizikî özellikler kazanırken insanı anlatan edebiyat da yeşerdiği bölgenin coğrafi koordinatlarına bağlı olarak bazı özellikler taşımaktadır” (Kefeli, 2009 s. 424).

Edebiyat Coğrafyası çalışmaları kapsamında metinlerde geçen coğrafi unsurları tespit etmek, anlamlandırmak eskilere dayansa bile uygulama şekli ve teknik açısından yenidir.

Özellikle edebi metinlerde mekânların kullanılması, mekâna dayalı anlatım ile okuyucuya sunması Edebiyat Coğrafyası için büyük önem arz etmektedir. Öyle ki Doğanay (1999)'da coğrafya nerede vardır sorusuyla coğrafyanın fen bilimlerinden, sanata, sosyal bilimlerden edebiyata kadar her alanda olduğunu söylemiştir. Ayık ve İlik (2020)'de; “Edebiyat coğrafyası çalışmalarının sadece kavramsal boyutta kalması yaygınlaşmasının önünde engel oluşturabilmektedir. Edebi eserleri coğrafi okuma yöntemi ile okuyarak coğrafi unsurları tespit etmek hem edebiyat hem de coğrafya akademik camiasına katkı sağlayacaktır. Edebi eserlere dair yapılacak coğrafi analizler ileride yazarları eserlerinde coğrafi unsurları daha fazla kullanmaya teşvik edecek, edebiyat kartografyası veya romanda geçen mekân ve yerlere bağlı olarak oluşturulacak haritalar Edebiyat Coğrafyası için önemli çalışmalara vesile olacaktır.” açıklamasıyla edebiyat coğrafyası çalışmalarına ait tekniklere değinmiş, uygulamaya dair önerilerde bulunmuştur.

1.2. Dünya'daki Edebiyat Coğrafyası Çalışmaları

Edebiyat coğrafyası, beşeri coğrafya ve edebi çalışmalar bağını sağlayan disiplinler arası bir araştırma alanıdır. Özellikle, sanat ve beşeri bilimlerde 1980'lerden beri ivme kazanarak süregelen bir alandır. Edebiyat coğrafyasının geçmişini Michel Foucault'un 1967'de “günümüzde temel kaygı şüphesiz ki zamandan daha fazla mekânla/uzamla ilgilidir.” şeklindeki söylemi ile daha da eskilere temellendirebiliriz. Aslında edebiyat coğrafyası, 1990'ların başında başlayan beşeri coğrafyadaki kültürel dönüşüm ile hızlanmış, araştırmalarda çevresel determinizmin etkili olduğu dönemden sonra insanın mekân üzerindeki etkisinin gücüne yönelik inanç kuvvetlenerek diğer bilimlerde olduğu gibi bu değişim coğrafya biliminde de görülmüştür (Alexander, 2015, s.3-6).

Edebiyat coğrafyasının geçmişine bakıldığında ilk olarak romancı ve gazeteci William Sharp tarafından dile getirildiği, Franco Moretti ise “Edebiyat coğrafyası, eserin iç mantığını keşfetmek için haritalar ve diğer görsel diyagramları kullanarak ‘eserin mekân ile bağını’ ortaya çıkarmaktadır” cümlesinde edebiyat ile coğrafya bağının ilk aşaması olan kartografik görsel araçlar ile somutlaştırılmasından söz etmiştir (Alexander, 2015, s.3-6). Edebiyat coğrafyasının tanınmasıyla başlayan bu süreç ilk başlarda mekânın etkilerinin gözlenmesi ve haritalanması şekilde gerçekleşmişken coğrafi roman kavramının 1910'da H.R. Mill tarafından zikredilmesiyle önemli bir değişimin adımı atılmıştır. Böylelikle artık edebi eserlerde coğrafi izlerin aranma süreci başlamış, edebi

metinlerdeki coğrafi tasvirlerin coğrafi bilgiyi aktarmada önemli bir araç olabileceği anlaşılmıştır (Tümertekin ve Özgüç; 2010, Kaçmaz ve Kaçmaz; 2017).

1970'lere geldiğinde hümanistik coğrafya yaklaşımı ile edebiyat coğrafyası bağı kuvvetlenmiş, edebiyatçıların yeri ve coğrafi görünümü başarılı bir şekilde aktarmaları coğrafyacıların konu alanı içinde yer almıştır. 1990'larla birlikte mekânın önemi devam etmekle birlikte topografya ve coğrafya, edebiyat coğrafyası içinde kendine yeni bir yer kazanmıştır. Franco Moretti'nin "Atlas of the European Novel" (1998) adlı çalışması ile edebiyat coğrafyasına farklı bir bakış açısı eklenmiştir. Karşılaştırmalı edebiyat uzmanı Moretti'ye göre edebiyat coğrafyası; uygun metin özelliklerinin belirlenmesi, veri toplanması, verilerin kartografik olarak yeniden formüle edilmesi ve son olarak da edebiyat coğrafyasına yeni bir bakış açısı getirmek için genelleştirilerek haritalanmasıdır. (Hones, 2017; Kaçmaz & Kaçmaz, 2017).

Edebiyat coğrafyası çalışmalarının geçmişi Batı'da daha eskilere dayanır. Türkiye'de bu çalışmalar oldukça yenidir. Ayrıca Edebiyat coğrafyası çalışmalarında yöntem bakımından henüz ortaklaşma söz konusu olmamakla birlikte bu alanda önemli gelişmelerin 1970'lerle hümanistik coğrafya yaklaşımı ile edebiyat coğrafyası bağının kuvvetlenmesiyle arttığı bilinmektedir (Tuan, 1976; Tuan, 1990, Ayık ve İlik, 2020). Edebiyat Coğrafyası alanında en somut adımlardan biri 2015 yılında ilk sayısı çıkan "Literary Geographies" adlı bilimsel derginin yayımlanmasıdır. Bu dergi 2015'ten itibaren yılda iki kez yayımlanmaktadır. Dergide edebiyat coğrafyası çalışmalarına katkı sağlayacak edebi eserlerin incelenmesi çalışmaları ile edebiyat coğrafyasının kavramsal yapısı, coğrafyanın edebiyata nasıl entegre edileceği ve gelişimine yönelik çalışmalar yayımlanmaktadır.

1.3. Türkiye'de Edebiyat Coğrafyası Çalışmaları

Edebiyat Coğrafyasına ait çalışmalar ülkemizde oldukça yenidir. Öyle ki dil ve edebiyat ile coğrafya ilişkilerinin ele alındığı yayınların sınırlı sayıda olduğu literatür taramalarında görülmektedir. Edebiyat coğrafyası alanındaki araştırmaların yaygınlaşması Türkiye'de bu alanda gelişmelerin gerçekleşmesine neden olacaktır. Bu alanda yapılacak araştırmalara örnek olarak; çalışma konusu olacak eser seçiminde dikkate alınması gereken bazı hususlar yahut eserlerde doğal ve beşeri özelliklerin irdelenmesi şeklinde olabilir. Bu tür çalışmalar ile iki disiplinin birbiri ile ilişkili olduğu

konular coğrafya penceresinden ele alınmış olur (Taş, 2021). Coğrafya biliminin içeriği, dünya koşullarındaki değişmelere bağlı olarak genişlemektedir. Öyle ki Coğrafya eğitimi ile edebiyat ve tarih, edebiyat eğitimiyle de coğrafya öğrenilmesi sağlanabildiğinden, coğrafya biliminin diğer bilim dallarıyla ortak çalışma alanlarının oluşması giderek daha da önem kazanmaktadır (Doğanay, Şahin ve Özdemir, 2007, s. 7-16).

20. yüzyılda özellikle Batı dünyasında coğrafyanın insan üzerindeki etkisinin ağırlığı kabul edildikçe edebiyat ile coğrafya arasındaki ilişki de çok yönlü ele alınıp irdelenmeye çalışılmıştır. Öyle ki insan yaşamının her alanında büyük etkiye sahip coğrafya, konusu insan olan her bilim ile anılmaya başlanmıştır. Türk edebiyatında da edebiyat ve coğrafya ilişkisine dikkatleri çeken ilk kişi Mehmet Kaplan olmuş (Çoşkun, 2010, s. 846-847) ve Kaplan'ın “İnsan, üstünde doğup büyüdüğü yer ve çevresinin, içinde yaşadığı iklimin çocuğudur.” Ve “Farklı coğrafyalar sadece tarih, mekân, örf ve adet bakımından değil fizyoloji bakımından da insanları birbirinden ayırır.” şeklindeki sözleri coğrafi şartların insan üzerindeki güçlü etkisine vurgu yapmaktadır.

Türkiye’de Edebiyat ve Coğrafya ilişkisine dair ilk derli toplu literatür değerlendirmesine ise Tümertekin ve Özgüç (2002)’de rastlamak mümkündür (Ayık ve İlik, 2020, s. 3). Tez çalışmaları, makaleler, kitaplar vb. gibi literatür çalışmasından ortaya çıkan sonuç edebiyat coğrafyasına ait çalışmaların son yıllarda yoğunlaşmaya başladığıdır. Bulut ve Bulut’un (2022) Coğrafya Merkezli Okuma Ekseninde Abbas Sayar Romanları adlı çalışmasında belirttiği üzere çalışmaların ağırlıklı olarak lisansüstü tezlerde roman türünde olduğudur.

Ülkemizde Edebiyat Coğrafyası alanında hazırlanmış bazı çalışmalar incelendiğinde kronolojik olarak sırasıyla şöyle özetlenmiştir: “Ahmet Mithat Efendi’nin Letaif-i Rivayat Adlı Eserinin “Edebiyat Coğrafya Merkezli” İncelenmesi” (Bilgiç 2008) adlı yüksek lisans tez çalışmasında; Ahmet Mithat’ın doğduğu yerin, ailesinin göç etmeden önce yaşadığı Şapsığ yöresinin, göç ettikleri İstanbul şehrinin eserlerinde mekân olarak kullanıldığı ve bu mekânlara ait iklim, yaşam biçimleri, folkloru gibi daha birçok maddi ve manevi kültür öğelerine eserlerinde sıklıkla yer verdiği görülmüştür. Böylece söz konusu eserde coğrafyanın güçlü izlerine rastlanıldığı vurgulanmıştır. Ayrıca bu çalışmada eserde geçen terimler coğrafyanın alt dallarına göre incelenmiş, ağırlıklı olarak şehir coğrafyasının yer aldığı dile getirilmiştir. Yine Bilgiç, yüksek lisans tez

çalışmasında romanda geçen mekânların haritası oluşturmuştur. Çalışma konusu eserde geçen mekânların, eserde geçme sıklığını hesaplayarak; 16 kez İstanbul, 10 Paris, 4 kez Anadolu, 2 kez Kafkasya şeklinde sıralama yapmıştır.

“Sezai Karakoç Şiirindeki Coğrafya” (Karaca, 2013) adlı yüksek lisans tez çalışmasında da bu kez bir başka edebi eser olan şiirlerde, coğrafya ele alınmıştır. Şairin şiirlerinde coğrafyanın etkisi ve hayatının geçtiği coğrafyanın şiirlerine yansımaları araştırılarak sanatçının eserini kaleme alışı şeklinde, düşünce ve sanat anlayışında coğrafyanın etkisi araştırılmıştır. Karaca'nın yaptığı bu çalışmayla Sezai Karakoç'un yaşadığı topraklardan etkilenerek coğrafyayı şairane bir şekilde şiirlerine işlediği, düşünce yazılarında da coğrafyayı derinlemesine ele aldığı görülmektedir.

“Türk Romanında Değişen Coğrafya (1923-1945)” (Uygur, 2013) adlı doktora çalışmasında mekân ve sanat ile edebiyat ve coğrafya bağına dair incelemelere yer verilmiştir. Yazarların farklı algılama biçimlerinin mekânı farklı betimlemelerine neden olduğu belirtilerek yazarların mekân seçimlerinde kişisel, siyasi ve sosyal faktörler ile edebi akımların etkili olduğu belirtilmiştir. Yazarların, mekân seçimlerinde etkili olan faktörleri dönemler halinde ele alan Uygur, o dönemin belli başlı gelişmelerinin etkilerine yer vermiştir. Öyle ki Tanzimat döneminde dönemin en önemli siyasi ve sosyal olayının Batılılaşma olduğu bu yüzden eserlerde batılılaşmayı simgeleyen Çamlıca, Boğaz, Beyoğlu, konak, köşk, Beyoğlu'nun eğlence mekânlarının ağırlıklı olarak yer aldığı; Servet'i Fünun dönemiyle yazarların özgürce yazmasının mümkün olmadığı dönem başlamış bu dönemde de karakterler İstanbul'un Boğaz kıyılarındaki yalı, konak, köşk gibi mekânlara sıkıştırılarak ele alındığı belirtilmiştir. Türk romanında mekânların seçimlerinde etkili olan faktörlerin ele alındığı bu çalışmada II. Meşrutiyet ile Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi yazarlar ile romanlarda gerçek hayatın işlendiği Milli Edebiyat döneminin başladığı; artık gerçeklikten uzak mekânlar yerini İstanbul'un gerçek semtlerine bırakarak toplumsal, sosyal ve kültürel olayların işlendiği belirtilmiştir.

“Ahmet Mithat Efendi'nin Romanlarında Edebiyat Coğrafyası: Karadeniz ve Çevresi” (Cobutoğlu, 2014) adlı doktora tezi de edebiyat coğrafyası çalışmaları kapsamında yer almaktadır. Bu çalışmada Ahmet Mithat Efendi'nin romanları coğrafya merkezli incelenmeden önce coğrafya disiplini ile edebiyat- coğrafya ilişkisine yönelik kavram

araştırmaları ile ilk iki bölüm çalışılmıştır. Yazarın coğrafya ile edebiyat arasındaki etkileşimini eserlerinde bilinçli olarak romana yansıttığı, seçtiği coğrafyaların eserdeki karakterlerin özellikleri ile olayların gerçekteşmesi ve nedeninde belirleyici rol oynadığı vurgulanarak romanlarda coğrafyanın güçlü tesirinden bahsedilmiştir.

Ülkemizde edebiyat coğrafyası çalışmalarına örnek gösterilebilecek çalışmalardan biri; “İhanetin Mekânından Mücadele ve Kurtuluşun Mekânına: Nazım Hikmet’in Kuvayi Milliye Şiirlerini Coğrafya Merkezli Okuma Denemesi” (Güreşir, 2015)’tir. Bu çalışmada edebi eserlerdeki mekânlardan yola çıkarak coğrafya merkezli bakış açısı ile eser ile sanatçı arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Öyle ki Nazım Hikmet’in şiirlerinde yer alan mekânların sanatçı ile bağı araştırılmış; ancak eserlerinde yer alan mekânların her birinde şairin bulunmadığı tespit edilerek yazarın hayat coğrafyası ile eserdeki mekân coğrafyası arasındaki ilişki ele alınmıştır.

Ülkemizde edebiyat coğrafyası kapsamında yapılmış güncel çalışmalardan biri; “Edebi Metinlerde Coğrafi Perspektif; Elif Şafak Romanlarının Analizi (Kaçmaz, 2017) adlı yüksek lisans tez çalışmasıdır. Ülkemizde son zamanlarda çalışma alanı olarak seçilen edebiyat coğrafyasına önemli bir örnek olan bu çalışmada, coğrafi merkezli okuma ile Elif Şafak romanları incelenmiş, romanlarda geçen fiziki ve beşeri terimler, ögeler ve mekânlar tespit edilmiştir. Romanlarda yer alan mekânların haritaları oluşturularak yazarın yaşam öyküsü ile bağın varlığı araştırılmıştır.

“Yaşar Kemal’in Romanlarında Coğrafyanın Etkisi (Bir Ada Hikayesi 1-3, İnce Memed 1-4, Akçasazın Ağaları 1-2)” (Fırat, 2019) yüksek lisans tezinde coğrafyanın edebiyatla olan etkisini incelemek için Yaşar Kemal’in romanları ele alınmıştır. Yaşar Kemal’in yapıtlarında kurguladığı dünyada; doğduğu, yaşadığı yerlerin, kendi coğrafyasının hatta aile ve akrabalarının yaşadığı coğrafyaların izlerine rastlanıldığı, tanık olduğu ve yaşadığı coğrafyalardaki insani, ekonomik ve siyasal sorunlara eserlerinde yer verdiği görülmüştür. Yazarın romanlarında yer verdiği mekâna ait tasvirlerin okuma keyfini arttırdığı o coğrafyaların okurken zihinde canlandırılabilirdiği değinen hususlardan bir diğeridir.

“Orhan Kemal’in Bereketli Topraklar Üzerinde ve Gurbet Kuşları Romanlarının Edebiyat Coğrafyası Açısından İncelenmesi” (Ayık & İlik, 2020) adlı makale çalışmasında Orhan Kemal’in iki yapıtı ele alınmıştır. Adana ve İstanbul’un mekân olarak yer aldığı eserlerde

şehirleşme, sanayileşme, gecekondulaşma, ulaşım gibi beşeri faaliyetlerin işlendiği 1950’liler Türkiye’indeki değişimin yansıtıldığı belirtilmektedir. Yazarın yapıtlarında tercih ettiği mekânların kendi yaşam çizgisinde yer alan şehirler olduğu, eserlerde fiziki coğrafyaya ait unsurlardan ziyade toplumsal, siyasal sorunların ele alınması sebebiyle beşeri coğrafyanın ağırlıklı yer aldığı dile getirilmektedir.

Ülkemizde edebiyat coğrafyası kapsamında yapılmış güncel çalışmalardan bir diğeri; “Edebiyat Coğrafyası Açısından John Steinbeck’in Gazap Üzümleri Romanının İncelenmesi” (Ergün, Mertol ve Işık, 2021)’dir. Bu çalışmada Gazap Üzümleri adlı roman coğrafi merkezli okuma yöntemi ile okunarak coğrafi öge ve unsurlar tespit edilmiştir. Söz konusu eserde iklimden yer şekillerine, bitki örtüsünden tarıma kadar coğrafyanın birçok alt dalına ait terimlerin yer aldığı belirtilmiştir. Romanın yazıldığı dönem ve mekâna ait coğrafi ögelerin sunulduğu cümlelerin varlığı örneklendirilerek yazarın yaşadığı toplumu ve o dönemin şartlarını yansıttığı bunu gerçekleştirirken de coğrafyayı ustaca işlediği belirtilmektedir.

1.4. Buket Uzuner ve Romanları

Buket Uzuner, 3 Ekim 1955 yılında Ankara’da dünyaya gelmiş, ilkokuldan biyoloji lisans eğitimine kadar Ankara’da eğitimlerini tamamlamıştır. Bir yıl biyolog olarak çalıştıktan sonra 1979 yılında Norveç Bergen Üniversitesinde ekoloji yüksek lisans eğitimi almak için kabul görmüştür. 1982 yılında University of Michigan’ın Public Health Okulu’nun Çevre ve Su Kirliliği Bölümü’ne doktora öğrencisi olarak kabul edilmiştir. 1984’te ODTÜ Çevre Mühendisliği Bölümü’nde araştırma görevlisi unvanıyla çalışmalarına devam etmiştir. 1985 yılının kış aylarında Finlandiya’ya giden Uzuner, Tampere Teknik Üniversitesi Su Teknolojisi Bölümü’nde çevre bilim uzmanı olarak görev almış ve atık su arıtımı projesinde çalışmalara katılmıştır. Çalışma hayatının yanı sıra aynı üniversitenin mimarlık fakültesi doktora öğrenciliğine kabul edilip aynı zamanda konuk hoca olarak derslere girmiştir (Seven, 2004, s. 9). Ekoloji, çevre mühendisliği alanlarındaki eğitimleri ile gerçekleştirdiği çalışmalarıyla coğrafyaya oldukça yakın mesafede bulunan Buket Uzuner, eserlerinde akademik kariyer geçmişiyle paralel konuları ele almış, çevresel sorunları sık sık işlemiştir. Bu hususa yönelik yazar, 28 Ocak İstanbul’da düzenlediği imza gününde gerçekleştirilen görüşmede, “Ekoloji ve biyoloji eğitimlerim sebebiyle bir yere baktığımda önce oranın coğrafyasını, suyunu, toprağını

görüyorum. Mimar bir arkadaşım ise o yerin mimarisine ait detayları... Bu sebeple iki yazarın aynı mekânı ele aldığı eserlerinde farklı yorumlamalar, betimlemeler yaptığını görüyoruz.” şeklinde belirttiği üzere eğitim hayatının eserlerindeki mekânı kendine özgü betimlemesinde büyük bir rol oynadığını, coğrafi konuları tercih etmesinin sebebinin akademik ve iş kariyerinin getirisi olduğunu belirtmiştir.

Kaleme aldığı eserlerde ailesinin payından bahseden yazar, banka müdürü olan babası ve vekil öğretmenlik yapan annesi ile kültürel aktivitelerle ve ögelerle dolu bir çocukluk dönemi yaşamıştır. Uzuner’in doğup büyüdüğü aile ortamı onun sanat hayatının temellerini oluşturmasına neden olmuştur. 28 Ocak’ta gerçekleştirilen görüşmede; Daha 4-5 yaşlarındayken annesinin ona Sait Faik’in Hişt Hişt adlı öyküsünü okuduğunu o zamanlardan beri otların, ağaçların yani tabiatın bir dili olduğu bilinciyle yetiştiğini belirtmiştir. Tabiata verdiği değer küçük yaşlarında oluşmaya başladığını eğitimleriyle de bunun devam ettiğini belirtmiştir. Şimdilerde Shakespeare’in Orta Çağ’da kaleme aldığı eserlerindeki bitkilerin botanikçiler tarafından incelendiğinden etkilenecek kendisinin de Yaşar Kemal’in eserlerinde yer verdiği Adana Çukurova bölgesindeki bitkileri ele aldığını belirterek yeni çalışmasından bahsetmiştir.

Buket Uzuner daha liseli bir gençken ilk öykülerini kaleme alıp günlük gazete, okul ve meslek dergilerinde yayımlanmaya başlamıştır. Edebi hayatında Atilla İlhan ile tanışma dönüm noktası olmuştur. Çünkü üniversite yıllarında kaleme aldığı öyküleri istediği sonuca ulaşamamıştı; Ancak Uzuner’in 2002 yılında basım tarihli Gümüş Yaz, Gümüş Kız adlı romanında belirttiği “Atilla İlhan bana karşı çok yapıcı ve teşvik ediciydi. Usta bir şairin, o yaştaki bir gence ‘sende edebiyat kumaşı var’ demesi iyi gelir.” şeklindeki teşvik ile kendine ve kalemine olan inancının arttığını dile getirmiştir (Toptaş, L. 2008, s. 14).

Çevre, iklim ve kadın konularına yönelik eserler yazan Uzuner, 2018 yılında Jolly Tur’un blog sayfasına verdiği röportajında;

“Dünyayı gezmek isteyen bir çocuktum, ancak memur bir anne-babanın kızıydım. Bu hayalimi gerçekleştirebilmek için ilk iş yurtdışındaki üniversitelere başvurduğum. Bu süreçte araştırmacı bilim insanı olarak çalıştım, tatillerde garsonluk, çocuk bakıcılığı, açılış, çevirmenlik yaparak para biriktirdim. Biriktirdiğim parayla uzun tren seyahatleri, adına “Interrail” denen 26 yaşından gençlerin tek biletle tüm Avrupa’yı bir ayda trenle gezebildiği seyahatleri yapabildim. 25 yıldır romanlarımı

konunun geçtiği coğrafyalarda uzun mekân araştırmaları, oraların yerli insanlarıyla söyleşiler, yemek başta olmak üzere kültür çalışmaları yaparak yazıyorum. Roman mekânları sayesinde fahri Çanakkaleli, Çorumlu, Kayserili oldum ve yakında Mardinli de olacağım.” (Jolly tur, 2018).

diyerek eserlerinde yer verdiği mekânlarda zaman geçirerek orayı tanıdığını, yaşadığını böylece oraya ait birçok maddi ve manevi öğelere ulaşmış bunları eserlerinde işlediğini belirtmiştir.

Atilla İlhan ile tanışmasından sonra Efendi adlı ilk hikayesi Dönemeç dergisinde yayımlanmıştır. Daha sonra Varlık, Yarın, Türk Dili, Oluşum dergilerinde eserlerini yayımlar. Yazarın ilk kitabı 1986 yılında Benim Adım Mayıs kitabıdır. Aynı zamanda Varlık dergisinde yazılarına devam eden Uzuner, dergide Günsu Bertan takma adıyla Bir Siyah Saçlı Kadının Gezi Notları'nı yayınlamıştır (Davuda, 2022, s. 39).

Buket Uzuner'in kitaplarında sıklıkla çevre sorunları, enerji politikaları ve enerji siyaseti, kadın ve hayvan sorunları, soyut ve somut tarihi değerlerimiz, Türk mitolojisi ve Türk efsaneleri ile kurgulanmış birçok olay örgüsü işlenmektedir. İnceleme konusu olan Su, Toprak ve Hava romanlarında da sırasıyla Türk mitoloji ve efsanelerine ait öğeler kullanarak kadın sorunları, tarihi eser kaçakçılığı ve küresel iklim değişimini ele almış; birbiriyle bağlantılı olaylar çevresel, toplumsal, ekonomik ve kültürel konularla harmanlanmıştır.

Buket Uzuner'in Türkiye'de yayımlanmış kitapları Uzuner (2012) tarafından şöyle sıralanmıştır: “Roman: İki Yeşil Susamuru, Anneleri, Babaları, Sevgilileri ve Diğerleri (1991), Balık İzlerinin Sesi (1992), Kumral Ada- Mavi Tuna (1997), Uzun Beyaz Bulut- Gelibolu (2001), İstanbullular (2007), Su- Tabiat Dörtlemesi: Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları (2012), Toprak (2012), Hava (2018); Öykü: Benim Adım Mayıs (1986), Ayın En Çıplak Günü (1988), Güneş Yiyen Çingene (1989), Karayel Hüznü (1993), Şairler Şehri (1994), Şiirin Kız kardeşi Öykü (2003), Yolda (2009); Gezi: Bir Siyah Saçlı Kadının Gezi Notları (1989), Şehir Romantizminin Günlüğü (1998), New York Seyir Defteri (2000); Biyografi: Gümüş Yaz, Gümüş Kız (2002); Deneme: Selin ve Cem'le Yolculuklar (2004), Benim Adım İstanbul (2011); Çizgi Roman: İstanbullular (2011); Resimli Hikayeler. Bir Yılbaşı Hikayeleri (2014), Ah Bir Kedi Olsam (2017)”.

Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su, Toprak ve Hava Romanlarında ise; çevresel, toplumsal, kültürel ve ekonomik konuların Türk mitolojisi ve Şamanizm öğretileri/öğeleri ile Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su, Toprak ve Hava adlı romanlarını kaleme alan yazar Buket Uzuner ile 28 Ocak'ta gerçekleştirilen görüşmede üçleme kitap serisini yazma fikrinin nasıl oluştuğunu anlatmıştır. Fikrin 18 yıl önce belirdiğini söyleyerek “Türkiye coğrafyası; Hitit, Mezopotamya, Yunan ve Eski Türk mitolojisine ev sahipliği yapmış bir coğrafyadır. “Peki günümüz Türkiye coğrafyasında yeni bir mitoloji gelişse nasıl olurdu?” fikriyle harekete geçtim. Ancak şöyle bir durum var ki diğer mitolojilerde erkek kahramanlar öne çıkarılmakta, halbuki mitolojilerde şifacı, otacı rolüyle kadın kahramanlar da yer almaktadır. Bu sebeple romanlarımda iki kadın kahraman yaratarak Türkiye'nin coğrafyası ve iklimiyle ilgili bir hikaye kurdum. Bu hikayelerin birini İstanbul'da Su romanıyla, birini Hititler sebebiyle Çorum'da Toprak romanıyla, bir diğerini ise kadın Sultan Gevher Nesibe sebebiyle Kayseri ve Kapadokya'da Hava romanıyla ele aldım.” şeklinde belirtmiş, kitap serisinin yazma sürecinden bahsetmiştir.

Buket Uzuner Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su, Toprak ve Hava romanlarında ortak kahramanlar kullanmıştır. Bu kahramanlardan biri şifacı, otacı diye adlandırılan maceranın geçtiği günümüz dünyasında eczacı mesleğini icra eden Umay Bayülgen'dir. Umay nine üç kitapta kaman/şaman olarak ifade edilen özel sezileri, gelişmiş algılama ve derin sağduyu gibi meziyetlere sahip olduğuna inanılan ‘basiret gözü açık’ kişidir. Orta Asya Türklerinin benimsediği Şamanizm dininin öğretileri ve kabulleri ile tabiatı ve tabiat öğelerini kutsal sayan Umay Nine, kitaplarda toplumsal, kültürel ve çevresel sorunları tabiat öğeleri ile donatarak diğer karakterlere ders niteliğinde öğütler vermektedir. Olayların çözümünde diğer karakterlere yön veren Umay Nine yaşlılarından farklı bir görünüme ve yaşayışa sahiptir. Su, Hava ve Toprak romanlarının diğer ortak başkahramanı ise Umay ninenin torunu Defne Kamandır; bir gazete muhabiri olarak görev yapan Defne, çevre sorunları, kadın cinayetleri, tarihi eser kaçakçılığı, küresel ısınma, halkın tarihi gibi birçok toplumsal ve çevresel konuları ele alarak araştırmalar yapan ve bunu yazılı basında yayımlayan bir muhabirdir. Defne Kaman da tıpkı Umay ninesi gibi “özel” olarak nitelendirilmektedir. Kitaplarda konu edinen olaylar Türk mitolojisine ait inanış, manevi değerler ve öğretiler aracılığıyla Defne'nin kaybolmasıyla başlar. Kaybolma sürecinde Kutadgu Bilig beyitlerindeki şifreler kullanılarak olay düğümü çözümlenir. Yazarın söz konusu kitaplarında baş kahramanları kadın olarak

seçmesi de tesadüfi değildir. Kadınların dünya üzerinde sömürü öznesi olarak görülmesine, kadın cinayetlerini ve kadınların toplum algısındaki eşitsizliğine vurgu yapmak isteyen yazar bir farkındalık oluşturma, ses getirme yolunu edebiyat vasıtasıyla gerçekleştirmeyi başarmıştır. Seçtiği kadın karakterlerin güçlü, eğitilmiş bireyler olmasının yanında toplumun kadınlardan beklediği kalıpların dışındaki özelliklere sahip olmaları da kitaplarda ayrıca vurgulanmaktadır. Kitaplardaki bir diğer başkahraman Ümit Kaman'dır. Serinin ilk kitabı Su'da mezhepsel farklılıktan sevdiğine kavuşamayan Komiser Ümit, Defne Kaman'ın kayboluşundan bulunma sürecine kadar olayların açığa çıkartılmasında büyük bir paya sahiptir.

Uyumsuz Defne Kaman'ın maceraları adlı serinin Su adlı ilk kitabında araştırmacı gazeteci Defne Kaman'ın kaybolması ile başlayan bir hikaye ele alınmıştır. Başta kadın cinayetlerine ve küresel iklim değişimi konularının ele alındığı kitapta Kutadgu Bilig beyitleri kullanılmış, mekân olarak İstanbul ve İstanbul'un bazı semtleri tercih edilmiştir. Uyumsuz Dene Kaman'ın Maceraları adlı serinin Toprak adlı ikinci kitabı ise Defne Kaman'ın Hitit uygarlığının başkenti olan Hattuşa'nın yer aldığı Çorum şehrine gidip kaybolması ile başlar. Tıpkı Su kitabında olduğu gibi Defne Kaman'ın kaybolması sebepsiz değildir. Bu kez tarihi eser kaçaklığına dikkat çekmek isteyen yazar, yine Kutadgu Bilig beyitleri, Türk mitolojisi ve Türk kültürel öğelerini kullanarak anlatımı zenginleştirmiş; toplumsal, iklimsel, kültürel mesajlar ve öğütler vererek farkındalık oluşturmuştur. Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları adlı serinin diğer kitabı ise Hava'dır. Kitabın ana konusu nükleer enerji santralleri ile insan sağlığına ve çevreye olumsuz etkileridir. Olay Kayseri ve Nevşehir'de geçmektedir; kitapta önemli yeryüzü şekli olan Peribacalarının hem oluşumuna hem de turizm açısından değerine yer verilmiştir. İklîmden yer şekillerine, bitkiden tarıma, sudan toprağa, kadından hayvana birçok canlı ve cansız öğelerin ele alınarak işlendiği kitaplarda coğrafyaya ait terimler, izler bulunmakta; söz konusu kitaplar edebiyat coğrafyası açısından önemli bir malzeme olarak karşımıza çıkmaktadır. Tez çalışması sonlanırken Defne Kaman'ın maceraları kitap serisine bir yenisi daha eklenmiştir. Ancak Ateş adlı bu dördüncü kitap tezde kullanılmamıştır.

BÖLÜM 2: FİZİKİ UNSURLAR

Yeryüzü, farklı özellikte ama birbiriyle örtüşen bölgelerden oluşmaktadır. Ve üzerinde yaşayan insan topluluklarının toplumsal, ekonomik, siyasal etkinlikleri ve iklimdeki, yeryüzü şekillerindeki, bitki örtüsündeki farklılaşmaya yol açan süreçler yeryüzüne çeşitlilik kazandırmaktadır. Bu çeşitliğin yansımaları araştırılırken coğrafya pek çok disiplinin de ilgi alanına girmektedir. Öyle ki insanların yaşadığı çevre, gündelik yaşamda edindikleri deneyimler, yaşam sürecinde sosyal, ekonomik ve kültürel değişim ve gelişmeler kısacası yaşanan coğrafya ve coğrafi tüm olay ve unsurlar insan faaliyetlerini etkilemektedir (Cobutoğlu, 2014). Edebi eserlerde gerçek ya da hayali coğrafya ile coğrafi olay ve unsurların tespiti, analizi de edebiyat coğrafyası çalışmalarıyla gerçekleştirilmektedir. Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları adlı kitap serisine ait üç romanın genel ve fiziki coğrafyaya ait unsurları bu bölümde ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. Fiziki coğrafyaya ait unsurların ve konuların cümle içinde yer aldığı örnekler seçilerek eklenmiştir. Yine bu unsurların tek bir kelime olarak kullanıldığı örnekler eklenmiş ve coğrafyanın hangi alt dalında ağırlıklı olduğu saptanmıştır. Ayrıca fiziki coğrafya terimlerinin kullanım şekilleri de dikkate alınarak coğrafi unsur olarak kullanımı, mecaz, kişiselleştirme, benzetme yoluyla kullanımı şeklinde incelemeler yapılmış ve tabloleştirilmiştir.

Coğrafya kısaca insan ve çevre ilişkisini inceleyen bilim dalıdır. Coğrafya, konusu gereği gerçek dünyayı; insan ve çevre etkileşimini gözleme ve uygulamaya dönük ele alan bir bilimdir. Coğrafyanın konusunu oluşturan beşeri ve fiziki pek çok konunun araştırılması veya istenilen düzeyde öğrenilmesi için okul içi eğitim faaliyetlerinin yanı sıra roman, film, hikaye vb. gibi materyallerin de incelenmesi gerekmektedir. Öner'e (2016) göre; kıtadan mekâna kadar yaşadığın fiziki ve beşeri potansiyeli keşfetmeden, yeraltı ve yerüstü kaynaklarının farkına varmadan, bastığı zeminin yapısını, yer şekillerini araştırmadan, Dünya'yı, evrendeki diğer gezegenlerin doğrudan ve dolaylı etkilerini bilmeden, doğal olayların insanlara etkilerini fark etmeden, iktisadî, kültürel ve siyasî gelişmeleri takip etmeden, yapılacak her türlü plân, proje ve yatırımların önemli ölçüde maddi ve manevi kayıplara sebep olacağı aşikârdır. İşte coğrafyanın özünde bu temel hedefler, değerlendirmeler ve kısaca "kâinatı tanıma ilkesi" yatmaktadır. Öner'in bu şekilde ifade ettiği gibi kainatı tanıma ilkesi ışığında bu bölümde, söz konusu romanlarda

genel coğrafya konuları ile fiziki coğrafyaya ait jeoloji, jeomorfoloji, iklim, hidrografya, toprak, bitki örtüsü, fauna gibi fiziki coğrafya konularının ele alınış şekilleri incelenmiştir.

2.1. Jeoloji ve Jeomorfoloji

Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su, Toprak ve Hava romanlarında jeomorfolojiye ait unsurlar kitabın geçtiği arazinin yapısal özellikleri, oluşum süreci, oluşumunda etkili olan kuvvetler ile morfolojik şeklin betimlenmesi ve yorumlanması şekliyle karşımıza çıkmaktadır. Jeoloji ve jeomorfolojik unsurların kullanımı sadece fiziki ortam şartlarının tasvir edilmesi yoluyla olmamış doğal afetler ile bu afetlerin başta ulaşım olmak üzere beşeri coğrafya alt dallarıyla ilişkisi kurularak insan ve çevre üzerindeki etkileri de ele alınmıştır. Ayrıca Hava kitabında jeolojik zaman tablosunda yer alan jeolojik devirler kullanılarak jeomorfolojik şeklin oluşum sürecine dair bilgilerin izahı yapılmıştır.

Öncelikle Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Hava adlı romanında başlarsak jeomorfolojiye ait unsurlar morfolojik yapılara ait betimlemelerin hikayenin geçtiği Nevşehir ilindeki peribacalarının oluşumu, gelişimi ve adlandırılmasına yönelik karşımıza çıkmaktadır. Yazar Kapadokya'da yer alan peribacalarının coğrafi oluşumunu izah ederken benzetme, kişileştirme yaparak ve mecazlar kullanarak oluşumunda etkili olan iç kuvvet ve dış kuvvetlerden bahsetmiştir. Bunu yaparken adeta bir coğrafya dersi öğretimi niteliğinde açıklamalarda bulunmuştur. "Kapadokya'ya "güzel atlar ülkesi", "periler diyarı", dünyanın göbeği" derler Kapadokya, tabiatın insanüstü sanat gücüyle bizzat heykeltıraş gibi çalıştığı diyar. Şapkalı, mantar, üç başlı, koni Peribacaları." (s.306), "60 milyon yıl önce şimdi Erciyes, Hasan ve Göllü adıyla anılan volkanik dağların püskürttüğü lav ve küllerden oluşan tabakalar, yağmur ve rüzgarla aşınarak ortaya dünyanın en büyük mimarlarını ve en güçlü hayalperest yazarlarıyla, başı dumanlı şairlerini kışkıracak muhteşem mağaralar, başına şapkalar takmış yüzlerce konik bacalar oluşturmuştu." (s.275) cümlesi ile morfolojiye ait şekilsel özellikler ele alınmış, yer şeklinin oluşumunda etkili olan volkanizma, rüzgar ve yüzey sularından bahsederek "yanardağlar ve volkanik-estetik oluşumlar bağlamında..." (s.275) morfolojik estetiğin güzelliği ifade edilmiştir. Toprak adlı romanda da morfolojiye ait özellikler şu şekilde tasvir edilmiş "Yazılıkaya'nın engebeli, taşlık zeminde ayağı kayınca birlikte yere yuvarlandılar. Yazılıkaya yankıya öyle uygundu ki, ses dağa-taşa yayıldı; yerin üstü altı

ve havadaki tüm canlılar bunu duydu.” (s.255) cümlesiyle yüksek ve sarp arazinin varlığı ile zemin özelliğinden bahsedilmiştir. Yazılıkaya'nın topografik özelliklerine bakıldığında kireçtaşlarından oluşan eğimli, oldukça dik, pürüzlü yüzeylere sahip bir kaya kütlesi bulunmaktadır. Bu kaya kütesinin devamı ise nispeten daha düz arazi özelliği göstermektedir. Görüldüğü üzere yazarın kitabında belirttiği coğrafi özellikler gerçeğe uygun bir özellik göstermekte bu da yazarın kitabında yer verdiği mekan tanıdığı ve yazarın görüşmede belirttiği gibi o coğrafyalarda dolaşıp belli bir süre yaşadığını doğrular niteliktedir.

Ekoloji ve çevre eğitimleri olarak bu yönde çalışmalar yapan Buket Uzuner Hava adlı romanında morfolojiye ait terimleri bir doğal afeti izah ederken kullanmış ve doğal afetin insan faaliyetleri üzerindeki etkisini havayolu ulaşımı üzerinden örneklemiştir. Bu yolla doğal afet ile ulaşım coğrafyası arasında ilişkiye değinen yazar, “İşte Defne teyzem, bana İzlanda'daki küçük bir yanardağın yıllar önce lavlar fişkırtarak bütün dünyadaki ulaşımı durdurduğunu anlattı. Kuzey Kutbunda küçük bir yanardağ bütün dünyaya kafa tutmuş. Sırf bu yüzden yirmiden fazla ülke hava sahasını uçuşa kapattı, bildiğim kadarıyla 10 milyon kişinin her türlü seyahati iptal oldu.” (s.239) gerçek coğrafi olaya eserinde yer vererek fiziki bir olayın bölgesel hatta küresel ölçekteki etkilerini vurgulamıştır. Ayrıca bunu tasvir ederken coğrafi bir şekle kişileştirme yaparak “Kuzey Kutbunda küçük bir yanardağ bütün dünyaya kafa tutmuş.” (s.239) gücüne ve etki alanının genişliğine dikkat çekmiştir.

Yukarıda da değinildiği üzere jeolojiye ait terimler jeolojik zaman adlarının kullanılması yoluyla Hava adlı romanda yapılmıştır. Öyle ki “Soyut düşünmeyi henüz beceremeyen Mesozoik Jurassic Çağ'daki insanoğlu, ölüm ebedi güç, cennet ve cehennem gibi soyut kavramları hayvan sembolleriyle cisimleştirmişti.” (s.207) cümlesinde 2. Jeolojik zaman ve Jura alt döneminden bahseden yazar insanlığın temellerini bu döneme dayandırmıştır. Ancak burada coğrafi açıdan bir yanlışın görüldüğü insanın ilk ortaya çıkışının Kuvaterner'in alt dönemi Holosen'e gittiği belirtilmelidir. Yine Hava adlı romanda “Kapadokya, taa Paleolitik dönemden başlayarak Hititler dahil birçok medeniyete ev olmuş.” (s.275) cümleleri ile jeolojik zaman belirtilerek yerleşmenin tarihsel geçmişi vurgulanmıştır.

Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su adlı romanında jeomorfolojiye ait örnek terimlerden biri kraterdir. Ancak bu terim yer şekli anlamıyla -gerçek anlamında kullanılmamış; “Ay yüzü gibi kraterleri olmasına bakma o kadar nazlı o kadar güzeldir.” (s.255) şeklinde şeftali çekirdeğini betimlemek amacıyla benzetme yapılarak kullanılmıştır. Ayrıca Genel Coğrafyaya ait Ay terimi kişileştirme yapılarak insana ait bir özellik cansız bir ögeye atfedilmiştir. Jeomorfolojiye ait bir diğer örnek Su romanında geçen “denizi doldurarak yol yapan, böylece tabiata kazık atan küçük akıllı insanoğlundan tabiatın intikamını mutlaka aldığını ve alacağını örneklerle uzun uzun anlatır.” (s.269) cümlesi gösterilir. Burada jeomorfolojik bir değişimin sonuçlarından bahsederek çevre- insan etkileşimi üzerine değinilmiş; çevreye yanlış yönde yapılan bir müdahalenin geri dönüşü çarpıcı bir şekilde ifade edilmiştir. Ayrıca burada da tabiat terimi kişileştirme yapılarak insani bir vasıf yüklenmiştir. Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Toprak adlı romanında jeomorfolojiye ait bir terim olan uçurumun da gerçek anlamı dışında kullanıldığı görülmektedir. Öyle ki coğrafi bir şekil olan uçurum romanda “Bu büyük kayıp, Kemal'i öylesine büyük bir kabusun içine sürüklemişti ki, rüyalarda derin uçurumlara yuvarlanmaya benzeyen korkunç düşme hissini uyanırken yaşamaya başlamıştı.” (s.29) şekilde mecazen kullanmıştır.

2.2. İklim ve Hidrografya

Çalışma konusu olan Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su, Hava ve Toprak adlı kitaplarında fiziki coğrafyanın alt dalı olan klimatolojiye ait terimlerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Yazar kadın cinayetleri, tarihi eser kaçakçılığı ve nükleer enerji santralleri olaylarını ustalıkla işlerken küresel ısınma, çevre ve hayvanları korumaya yönelik temalar da okuyucuya sunmuştur. Öyle ki söz konusu kitaplarda klimatolojiye ait terimler, klimatolojik oluşumlar, hava durumuna ilişkin kelime ve cümleler sıklıkla anlatımda tercih edilmiş; ayrıca bunlar olayın geçtiği mekânı anlamak ve karakterlerin hal, hareket, tutum ve olaylara verdikleri tepkilere sebep oluşturması bakımından da güçlü betimleyiciler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar olayın geçtiği mekânın ve diğer fiziki ortam şartlarını okuyucuya daha iyi sunabilmek amacıyla klimatolojiye ait terimleri kullanarak sıklıkla betimlemelere başvurmuştur. Böylece tasvir etmek istediğini daha az sözle ifade edebilmiş; karakter daha net anlaşılmuştur.

Buket Uzuner'in üç kitap serisinin ilk kitabı olan Su adlı romanında küresel ısınma, küresel ısınmanın yarattığı mevsim normallerinin üstü sıcaklıklar olaylar örgüsü işlenirken mekânı betimlemek, karakterlerin hal, hareket, tavır ve tepkilerine olan etkilerini anlamlandırmamızı sağlamak amacıyla sıklıkla dile getirilmiştir. "İstanbul, bu temmuz şehre edepsizce zulmeden azgın bir yaza teslim olmuştu. Şiddetli nem şehri dev bir akvaryuma, İstanbulluları da bezginlikten kendi sivri dişlerinin gücünü unutan devasa bir lüfere dönüştürmüştü." (s.15) şeklinde devam etmiş; yazar bu ifade ile olayın geçtiği mevsimi belirtmekle kalmamış; sıcaklığı ve yüksek nem oranını betimlerken insanlarda yarattığı bunaltıcı etkiyi bir balığa (ıslaklık hissi) benzeterek sunmuştur. Yazar bu cümlelerin devamında klimatolojiye ait terimleri kullanmaya devam ederek "Sıcak, o kadar şeytanca azapkârdı ki, şehri binlerce yıldır hiç terk etmeyen melekler, periler, azizler, ermişler, yatırlar, evliyalar, hayaletler, gulyabaniler, öcüler, cinler, pagan tanrıçalar ve tanrılar, göz görünmez bütün ilahi ve şerli varlıklar aksakallı dedeler, şifacı analar, ortalıktan çekilmiş masallara, efsane, menkıbe, destan, ninni, dua, sema, ilahi, nefes, deyiş ve manilere saklanmışlardı. Sıcak, bütün diktatörlerden daha zalimdir." (s.15-16) olayın gerçekleştiği ayın sıcaklığını vurgulamaya devam etmiş; kendi deyimiyile sıcaklığa insani bir vasıf yükleyerek şehrin gerçek sahipleri bile bu sıcaklık karşısında şehri terk etme mecburiyetinde kalmıştır. Yazar, ileriki sayfalarda da birçok yerde bu aşırı sıcaklığın; olay örgüsü dahilinde karakterlerde yarattığı etkilere ve karakterlerin davranışlarında belirleyici rol oynadığına yönelik ifadeler sunmuştur. Öyle ki; klimatolojik terim ve özellikler, mekânın ve mekân özelliklerinin (coğrafi unsurların) insan üzerindeki etkilerini belirtme de güzel argüman oluşturmaktadır. Çünkü ileri sayfalarda da değineceği gibi yaşanan yüksek sıcaklık karakterlerde bıkkınlık yaratarak vereceği tepkilerde belirleyici olmuştur. "Bu cehennem sığağında ve kızı kayıpken saçlarını sapsarıya boyatıp, fönletip, ağır makyaj yapması, onun iddialı ve benbenci bir kişi olduğu duygusunu yarattı." (s.17) cümlesi ile kitapta geçen bir karakterin kişisel özelliğine ait çıkarımda bulunurken de coğrafi bir özellik olan yüksek sıcaklığı kullanmış; yine "...bütün şehri şiddetle sarsan sıcak hava serinlemeye fırsat bırakmayacak derecede otoriterdi. Hava o kadar nemli ve sıcaktı ki, klimanın serinlettiği bir mekânda bile pencerenin dışındaki cehennem, insanın huzurunu tamamen kaçırmaya yetiyordu." (s.20) cümlesi ile Komiser Ümit Kaman'ın içinde bulunduğu olumsuz ruh halinin (bunalma)

sıcaklık ile bağı kuruyor ve kişileştirme sanatı yaptığı bu yüksek sıcaklığın karakterdeki olumsuz ruh halinin derecesini arttırdığını belirtiyordu.

Söz konusu Su romanında yazar; klimatolojik terimlerin karakterlerin hal, hareket, tutum ve davranışlarını etkilediğini “Klimalı lokantadan çıkar çıkmaz yine önce dev bir fırının içine, sonra da akvaryuma yuvarlanıp yazdan nefret etti. Aşırı sıcak hava, Kadıköy Çarşısı’nın keyfine varmasına engeldi ve o da hemen herkes gibi serin bir yere sığınabilmek için hızlı adımlarla yürüdü.” (s.51), “Zalimlerin efendisi sığının işkencesi, son olayların yarattığı huzursuzluk, üstüne uykusuzluk ve günlerdir Tasvir’den haber alamamak Ümit’i fena etkilemişti.” (s.147), “...o kalabalığın arasına bu sıcakta hem şimdi sivil kıyafetliken girmeyi göze alamadı, doğru karakola yöneldi.” (s.151), “İstanbul’u her metrekaresine kadar esir almış berbat yaz sığına nispeten daha serin ve loş sahaf dükkânına girince derin bir ‘oh’ çeken Ümit...” (s. 163), “O da sanki çölden şimdi dönmüş gibi ağır bir susuzlukla bardağı bir solukta dikti kafasına.” (s.163), “Uyumsuzdur, hep uyumsuz oldu benim kardeşim maalesef! Bakın işte yine yaptı yapacağını, bu sıcakta döktü bizi yollara yani!” (s.18), bu cümlelerle belirtmiş ve ustaca kaleme almıştır.

Klimatolojiye ait terimler ve değerlendirmeler İstanbul başta olmak üzere olay örgüsünün geçtiği mekânları tasvir ederken karşımıza çıkmaktadır. Kitaba ait sayfalarda “Dışarıda İstanbul cayır cayır yanıyor, buhar buhar eriyor, gökyüzüyse masmavi çatlıyordu.” (s.26), “yaz daha başlamadan, bunun İstanbul’un en sıcak yazı olacağı söylentisi yayıldı şehre...Böylece, ‘yüzyılın en sıcak yazı’, küresel ısınmanın bir sonucu olarak gündeme otururken, ne bu felakete yol açan insanlığın artan açgözlü tüketim hırısı, ne de aynı nedenden artan göç, kıtlık ve nüfus sorunlarına dair endişeler dile getiriliyordu.” (s.28), “İşte, daha şimdiden ‘21. Yüzyılın en sıcak yazı’ olarak ilan edilen cehennem sığağı bir perşembe günü...” (s.60) ve “Ancak yazın öğle saatlerinde İstanbul sokaklarında hızlı yürümek hiç de akıllıca bir hareket değildi ve küresel ısınma nedeniyle belki İspanyolların bir Akdeniz klasiği olan ‘siestanın artık Türkiye’de kabul görme zamanı gelmişti.” (s.146) klimatolojik terimler ve coğrafi oluşumlar anlatılmış; yüksek sıcaklığın küresel ısınmanın getirisi olduğunu, yine göç, kıtlık ve nüfus sorunları gibi birçok beşeri soruna da sebep olduğunu dile getirmiştir.

“Çaylarını içtiler, güneşin batarken turuncu ve kırmızıya boyadığı gökyüzü ve Marmara Denizi...” (s.263) cümlesi ile gökyüzünün güneş batarken kırmızı renge büründüğünü ifade ederek aslında Rayleigh saçılımından bahsetmiş, “Kadıköy İskele Meydanı’na vardığında, öğle sonrası sıcağına rağmen iskeleye sığınan yunusu görmeye gelenlerle ortalık tıklım tıklım dolmuştu.” (s.150) cümlesi ile de sıcaklığın en yüksek hissedildiği öğleden sonra vurgusu ile coğrafi bir bilgi verilerek anlatım güçlendirilmiştir.

Uyumsuz Defne Kaman’ın Maceraları adlı seri kitabının üçüncü romanı Hava’da, güncel çevresel bir konu olan nükleer enerji ve nükleer enerji kullanımı ele alınmıştır. Nükleer enerji santralleri, nükleer enerji atıklarının çevreye zararları, olası nükleer santral kazaları ve etkilerinin işlendiği romanda küresel iklim değişiminin yarattığı mevsimsel farklılaşmalara sık sık değinmiştir. “Dünya klimatoloji tarihinde her zaman bazı iklimsel değişiklikler ve ısı sızmaları mevcuttur.” (s.20), ile kitabın yirminci sayfasında geçmiş jeolojik dönemlerde yaşanmış iklim değişimleri, günümüzde de gerçekleşmesinin çok da elzem bir konu olmadığı, yaşamın devam ettiği ironisi ile bizleri karşılamıştır. “...fosil yakıtların, tüketim çılgınlığının, neo-liberal küresel siyasetin, artan nüfusun, azalan dünya enerji ve gıda kaynaklarının, yaşadığımız rekor iklim dönüşümleriyle ilgisi yokmuş.” (s.20), araştırmacı gazeteci Defne Kaman’a imzalaması diretilen belgede küresel iklim değişimine neden olan faktörler sıralanmıştır. İklim ile enerji, ekonomi ve nüfus ilişkisine değinilmiştir.

Hava adlı romanda iklim değişimi ile meydana gelen mevsimsel ısınmayı ifade eden cümleleri ve yükseltisine rağmen Erciyes Dağında da farklılaşmayı gösteren anlatıma rastlamaktayız. Öyle ki “Anadolu bozkırının dillere destan soğuk kışlarının ortasında, tam kalbindeyiz ve sıcaktan bunalıyoruz. Yüzyıllardır kış boyunca başı karlarla kaplı Erciyes, adeta beyaza hasret. (s.25), “Orta Anadolu’da yüzyıllardır görülmemiş sıcaklıkta bir kış günüydü. Takvime bakmayı unutanlar, dalgınlıkla yaz mevsiminde olduklarına rahatlıkla inanabilirdi. Oysa Pastırma Yazı’nın üzerinden bile haftalar geçmişti.” (s.33) cümleleriyle hava sıcaklığının mevsim normallerinin üstünde olmasının insan üzerindeki etkisi dile getirilmiştir.

Yazarın Toprak adlı romanında tarihi eser kaçakçılığının ele alınmasının yanı sıra diğer kitaplarındaki gibi iklim ve iklim değişimine ait cümleler de oldukça fazla kullanılmıştır. “Modaya uygun kemik çerçeveli gözlüğünün camlarını özenle temizlerken, dışarıda

bozkırı ateşe vermiş olan sıcaktan pek etkilenmiş görünmüyordu.” (s.15) cümlesi ile iklim ile bitki örtüsüne ait terimler vurgulanarak yüksek sıcaklık betimlenmiştir. Yine Toprak adlı romanda iklim ile hidrografyaya ait terimler kullanılarak “Hava yavaş yavaş ısınmış, sıcak, havuz başındaki asmalı çardağın insanı sevgiyle kucaklayan gölgesine ve fiskiye den usul usul akan suyun serinliğine rağmen rahatsızlık vermeye başlamıştı.” (s.77) aşırı sıcaklıklardan dem vurulmuştur.

Bu başlık altında ele alınan bir diğer unsur hidrografyadır. Su döngüsünün dizeler halinde ele alındığı “SU kaybolmaz. SU döner. SU dolaşır. SU akar. SU Gezer. SU uçar. SU yağar. SU uyur.” (s.93) cümlesiyle Toprak romanında da “Sir-i Derya, su demek, deniz, derya malum; babam rüyasında dünyanın merkezine yani ‘Su’ya varmış, orada ecel gelip onu kolayca yakalayamazsın diye nehrin ortasına bir kilim sermiş.” (s.76) cümleleriyle hidrografyaya ait terimlere yer verilmiştir. Ayrıca Uyumsuz Defne Kaman’ın Maceraları adlı seri kitabında hidrografya ait terimlerin tek başına gerçek anlamları ve mecaz yoluyla yer aldığı görülmektedir. Öyle ki Hava adlı romanda “... şimdiden kendilerini atacakları kırları, parkları, dağları, ovaları, nehir ve göl kenarlarını, ağaç altlarını, orman huzurunu ve oradaki pikniklerde yapacakları et sucuk mangal sefalarını, artık bazılarını saklayarak içtikleri içecekleri ile hayal etmeye başlamışlardı.” (s.34) görüldüğü gibi hidrografik terimler coğrafi bir unsur olarak ele alınmışken ve Toprak romanında “Şöyle söyleyeyim, eğer ben bir damlaysam, o bir deniz, derya, okyanus! Bilgiden daha önemlisi, anneannem’ şeyler ve olaylar arasında ilişkiyi’ görebilen bir kalbe sahiptir.” (s.67) cümlesiyle de hidrografik unsurların mecazen kullanıldığı karakterlerin bilgi birikimlerinin karşılaştırılmasında kullanıldığı görülmektedir.

2.3. Toprak, Bitki Örtüsü ve Fauna

Uyumsuz Defne Kaman’ın Maceraları Su, Toprak ve Hava adlı romanlarda toprak, hem tarım faaliyetlerinin yapıldığı toprak örtüsü ile gerçek anlamında hem de sınırları belli yurt, vatan parçası şekliyle mecazen kullanıldığı görülmektedir. Özellikle toprak ile tarım ilişkisinin kurulduğu cümleler “Topraktır; tohum gıda aş ve yemek. Toprak ki, en sadık yar, kara gün dostudur, Buğdaydır, ekmektir tokluk, minnettarlık... Topraktır; Mahsul, Ekin, Ürün.” (s.133) şeklinde karşımıza çıkmakta; burada tarım faaliyetleri ifade edilirken toprağa insani bir vasıf yüklenerek dost, yar olarak ifade edilmiştir. “Evdır

Toprak; yuva, yurt, vatan. Kök, köken, soy ve sop, aidiyettir Toprak.” (s.133) cümlesiyle de toprak sınırları belli siyasi bir birim olarak ifade edilmiştir.

Söz konusu kitaplarda toprak ile coğrafyanın diğer bilim dalları ile de ilişkisine yer verilmiştir. Öyle ki toprağın hidrografya ile ilişkisinin belirtildiği Toprak romanında “Toprak ki; Rahimdir, Su’yun da yatağı, yuvası, anası.” (s.132), “Toprak ki, magmanın da yurdu, yeryüzündeki bütün suların temeli; nehir, deniz ve okyanusların dağ evi olduğunu unuttuğumuz.” (s.134) cümleleri yer almaktadır.

Kitaplarda bitki örtüsüne ait terimlerin sıcaklık özelliklerinin ifade edilmesi başta olmak üzere sıklıkla yer almaktadır. Su romanında olayın geçtiği mekânlardan birinde meşe ağacının varlığı dile getirilerek “Onlarca meşe ağacı arasına saklanmış, geniş yeşil bahçe içindeki küçük karakol binasına girerken karşılaştığı bütün polislerin kendisine gülümseyerek selam verdiğini görüp, bir komiserin “çok lezzetliydi, çok!” diye seslendiğini görünce de iyice hızlandı.” (s.119) cümlesinde meşe ağacı kullanılmıştır. Hava romanında Anadolu topraklarının hakim bitki örtüsü de karşımıza çıkan örneklerdendir. “Anadolu bozkırının dillere destanı soğuk kışların ortasında tam kalbindeyiz ve sıcaktan bunalıyoruz.” (s.25).

Mitolojik ve efsanevi olayların anlatıldığı üç kitapta kutsal kabul edilen hayvan türleri (geyik, yunus, kartal) ele alınmış; ayrıca bazı hayvan türlerinin benzetme amacıyla da kullanıldığı görülmüştür. Kitaplarda kutsal olduğu belirtilen hayvanlar şunlardır: Su romanında yunus balığı, Toprak romanında geyik ve Hava romanında ise kartal. Ayrıca Su kitabında “Ey bilgisiz, sen dağ keçisi gibi debelen dolaş.” (s.79) beyitleri Yusuf Has Hacib’in kaleme aldığı Kutadgu Bilig kitabından alınmıştır. Burada bilgisiz insanın bir kaygı durumunda serinkanlı davranamayacağı betimlenmek istenmiştir. Yine Toprak romanında hayvan türlerinin bir obje üzerinde konu edildiği ve kutsal hayvan figürlerinin tarihi eser objelerinde yer aldığı dile getirilmektedir. “Evlilik armağanı olarak İngilizce öğretmenlerinin pişmiş topraktan Hint geyikli motifli nikah şekeri yaptırması, tarih öğretmenini ve Ceylan’ı farklı nedenlerle duygulandırmıştı.” (s.37). Faunanın Hava romanında efsanevi hayvan türlerinin yer alması şekliyle kullandığı da görülmektedir. “Efsanelerdeki kutlu kuşun adı Simurg, Kaknüs, Zümrüd-ü Anka, Feniks, Hüma, bizim dilimizde Umay Kuşu veya Tuğrul Kuşu’dur.” (s.206).

BÖLÜM 3: BEŞERİ UNSURLAR

Beşeri coğrafya dil, din, kültür, nüfus, yerleşme, göç, tarım, turizm, ticaret, enerji ve sanayi faaliyetleri gibi unsurları ele alan; bunların yeryüzünde dağılımlarını ve fiziki çevre ile etkileşimini ortaya koyan coğrafyanın bir bölümüdür. Coğrafya diğer sosyal bilimlerden daha farklı olarak yeryüzü şekillerini, bunların oluşum biçimlerini, dünya üzerindeki konumunu ve insana etkilerini incelerken; “Edebiyat Coğrafyası” kavramı kentler, köyler, iklim koşulları ve tarihsel süreç içindeki “değişimleri” incelemektedir (Uygur, 2013). Bir yazarın toplum içinde bulunduğu dolayısıyla toplumun kültürüne, tarihine ait izler taşıdığı yadsınamaz bir gerçektir. Yaşadığı topluma ait konuları ele alıp işlemesi de bunun doğal bir sonucudur. Buradan hareketle bu bölümde Buket Uzuner’in Su, Hava, Toprak romanlarında geçen kadın coğrafyası, kültür coğrafyası, enerji coğrafyası, yerleşme coğrafyası ve nüfus coğrafyasına ait unsurlar tespit edilmiş ve örneklendirilmiştir. Romanlarda yerleşme coğrafyasına ait yer alan konu başlıkları yerleşmelerin gelişimi, şehirleşme, yerleşme isimlerinin gelişimi ve şehir coğrafyası ele alınmışken nüfus coğrafyasına ait nüfus artışı, göç konu başlıkları incelenmiştir; terim ve cümleler ayrı başlıklar halinde ele alınmıştır.

3.1. Nüfus Coğrafyası

Nüfus, sınırları belirlenmiş bir alanda (bir kıtada, bir ülkede, bir bölgede ya da bir ünite), yaşayan insan topluluğuna denmektedir. Yeryüzünün farklı görünümler kazanmasında, fiziki ortam şartlarının değişmesinde etkili olan faktörlerin başında insan toplulukları gelmektedir. Nüfusu konu alan nüfus coğrafyası ise bir yerde bulunan nüfusun genel özelliklerini, nüfus olaylarının nedenlerini ve sonuçlarını mekân ile ilişkilendirerek incelemektedir (Özoğul, 2017). İnsanın bütün coğrafyanın esasını oluşturduğunu ifade ederken Blache, insanın her coğrafi denklemde temel öge olduğunu vurgularken Zelinsky, nüfusun coğrafyanın önemli bir konusu olduğunu belirtmişlerdir. Trewartha’ya göre de coğrafyanın nüfusu incelemesindeki amaç yeryüzündeki insan örtüsünde var olan bölgesel farklılıklardır. Ancak coğrafya nüfusun incelenmesini çeşitli yönlerden gerçekleştirir; nüfusun gelişmesi ve çeşitli özelliklerinin dağılışı yanında nüfus miktarı ve özelliklerinin (demografik, ekonomik, toplumsal) mekânsal biçimlenişi ve bunların çözümlerine ilişkin önerilerine de yer verir (Tümertekin ve Özgüç, 2010).

Nüfus coğrafyası ele alınırken çalışma konusu kitaplarda ağırlıklı olarak bu başlık altında nüfus artışı ele alınarak diğer coğrafi konularla bağının kurulduğu gözlenmektedir. Öyle ki çevre sorunlarının gerçekçi bir bakış açısıyla kaleme alan yazar üç romanında da artan nüfus artışı ile yaşanan göç ve enerji tüketimine değinmektedir. Su romanında “Küresel ısınmanın bir sonucu olarak gündeme otururken, ne bu felakete yol açan insanlığın artan açgözlü tüketim hırsı, ne de aynı nedenden artan göç, kıtlık ve nüfus sorunlarına dair endişeler dile getiriliyordu.” (s.28), “Nüfusumuz artıyor, artık hem çok hızlanan yüksek teknolojik hayatımızı devam ettirebilmek hem de gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşabilmek için daha çok enerjiye ihtiyacımız var.” (s.37) yer alan bu cümlelerde nüfus ile iklim değişimi ve enerji üretimi bağı kurulmuştur. Günümüz ülkelerinin temel sorunu olan hızlı nüfus artışı ile azalan gıda üretimi ve artan enerji ihtiyacı yazar tarafından vurgulanarak küresel gerçek sorunlar ifade edilmiştir.

Kitaplarında iklim değişimi ve nükleer enerji santralleri ile çevre sorunlarına değinen Buket Uzuner, Hava adlı romanında “İşte bu nedenle tüketimi ve nüfus artışını azaltmak üzere dünya çapında Milli Eğitim ve etik kurulları, imece bakanlıkları, hatta ‘Dünya Adil Tüketim Birliği’ kurulmalıdır diyoruz.” (s.171) cümlesiyle artan nüfusun beraberinde getirdiği enerji probleminden bahsetmiş yarattığı çevre kirliliğinin de göz ardı edilmemesi gerektiğini dile getirmiştir.

Nüfus coğrafyasına ait konulardan biri olan göç kavramı da yazarın kitaplarında karşımıza çıkmaktadır. Özellikle üç romanda ortak karakterlerden biri olan Semahat’ın hayat hikayesinde Nevşehir’den İstanbul’a göç etme olayı yer almaktadır. Kadın coğrafyası ile göç olgusunun işlendiği romanlarda Semahat ’ın aile erkekleri tarafından uğradığı baskı ve şiddet sebebiyle İstanbul’a göç ederek kendi ayakları üstünde bir hayat kurma öyküsü işlenmiştir. Göç konu başlığına bir diğer örnek Toprak adlı romanda “Sonra senin gibi Amerika’ya mı gitsin diye arkeolog bey? Beyin göçü diyorsunuz ama çekip, çekip gidiyorsunuz hepiniz.” (s.507) cümlesi yer almaktadır. Göç türlerinden eğitilmiş ve nitelikli bireylerin daha gelişmiş ülkelere doğru gerçekleştirdiği beyin göçü dile getirilerek Amerika’ya gerçekleştirilen göçten bahsedilmiştir. Hava adlı romanda “Kendi özünde göçebe olan milletler, bir yandan yeni göçmenlerden korkarken, bir yandan da yeni yurt kurmanın zorluğunu binlerce yıl unutmazlar. Misafiri sever, yerleşmeye gelenden hoşlanmazlar.” (s.163) ve yine Hava adlı romanda geçen “Karısının memleketine göçtüğünü nereden çıkarttın şimdi?” (s.116) cümleleri göç kavramına

değinen cümlelerdendir. Göçün sebep olduğu hızlı nüfus artışına da değinen yazar, Su romanında “İstanbul gibi 15 milyonluk, sürekli göç alan bir metropolün en büyük ilçelerinden Kadıköy’de yıllık kayıp şahıs vakalarının sayısını hatırlamak bile olanaksızdı.” (s.80) cümlesiyle durumu izah etmiştir.

Nüfus Coğrafyasına ait konulardan biri de nüfus sayımlarıdır. Günümüz nüfus sayımlarının geçmiş dönemlere ait nüfus sayımlarından farklılaştığını vurgulayan yazar Toprak kitabında “Daha 100 yıl önce nüfus sayımında kadınlar insandan sayılıyormuş.” (s.170) cümlesiyle kadınların toplumda birey olarak algılanmasının yakın bir geçmişte gerçekleştiğini iğneleyici bir üslupla dile getirmiştir.

3.2. Yerleşme Coğrafyası

Beşeri coğrafyanın alt dallarından biri olan yerleşme coğrafyasına ait unsurların incelendiği bu kısımda; şehir ve kırsal yerleşmelere ait özellikler, yerleşmelere ait fiziki ve beşeri çevre şartları, yerleşmelerin oluşumu ile gelişimine ait cümle ve terimler bulunmaktadır. Söz konusu kitaplarda şehir yerleşmelerine ait çevre tahribatı, yeşil alanların yerine betonarme yapıların artması, trafik sorunu ele alınmış; kırsal yerleşmelerin şehirleşme süreci anlatılmıştır. Hava romanında geçen “... ama eski İstanbul’un yemyeşil ve masum halini görmek bile güzel.” (s.155) cümlesiyle mega şehir İstanbul’un bir semti Kalamış’ta, bir ev bahçesinde yeşil alanın görülmesinin mutluluğu dile getirilerek yeşil alanların hızla artan yapılaşma ile yok edilmesinden dem vurulmuştur.

Plansız ve çarpık şehirleşmenin getirdiği olumsuz sonuçların dile getirildiği Hava kitabında “O ev ve bahçesi İstanbul’un yağmalanmasından önceki güzelliğini hatırlatır bana.” (s.235) cümlesiyle hızlı nüfus artışının da payından söz edilerek çevresel tahribat vurgulanmıştır. Toprak romanında yerleşmelerin özellikleri “Orası koskoca İstanbul, büyük sırların ve entrikaların başkenti. Burası, bizim küçük, sakın, derli toplu güzel Çorum’umuz.” (s.15) cümlesiyle çarpık ve plansız kentleşmeyle büyüyen İstanbul ile planlı yerleşme özelliği gösteren Çorum kıyaslanmıştır. Yine yazar, Hava romanında “Koşuyolu’ndaki binlerce ağacın yerine beton bloklar dikilmesine karşın, hâlâ birkaç kuş, belki eski alışkanlıkla buralara gelmiş ve ötüyordu. (s.99) cümlesiyle de plansız ve çarpık şehirselleşimin şehir mimarisine yansması ve doğal çevreye olumsuz sonuçlarına değinmiştir.

Yerleşme coğrafyasına ait cümlelere bir diğer örnek yerleşmenin tarihsel gelişim sürecinin ve ev sahipliği yaptığı uygarlıkların yazar tarafından ele alınmasıdır. Hava romanında olayın geçtiği Kayseri ilimizin tarihi gelişimine ait bilgilerin verildiği, şehrin isminin nereden geldiği anlatılmaktadır. “Bu şehrin Asurlular tarafından milattan önce kurulmuş olduğu düşünülüyor “Kanisti” olan adı sonra Kapadokyalıların ninesi olan Meçhuslar tarafından Mazaka yapılarına dek böyle kalıyor.” (s.54), “Kapadokya Kralının Roma İmparatoru onuruna şehre Kayser adı verdiği biliniyor.” (s.55). Yine yazar “Çivi yazısını ilk bulan ve kullanan Sümerler, Gılgamış destanında şimdi bizim sınırlarımızda kalan Gaziantep'in Karkamış ilçesinin eski adıyla Uruk şehrinin M.ö 4.000 yılındaki kralı gılgameş olduğunu anlatırlar.” cümlesiyle de yerleşme adlarının tarihsel geçmişi ve günümüze gelene kadar ki değişimini konu edinmiştir.

Şehir ve kır yerleşmelerinin farklı özelliklerine, mimari görünümüne ve şehrin silüetine ait örneklerin verildiği romanlarda ilk yerleşmelerin kurulduğu alanların ortak özelliklerinden de bahsedilmiştir. Öyle ki şehir hayatının 24 saat süren canlı temposu “Hava henüz yıldızların görüneceği kadar kararmıştı gerçi şehir ışıkları yüzünden artık geceleri yıldızları görmek de pek olası değildi.” (s.73) cümlesi ile dile getirilirken; Su kitabında şehirsiz mimarinin görünümü “Bu yüzden Koşuyolu'nun simgesi, yemyeşil bahçeli evleri ve çocuk parklarını yıkıp yerlerine kupkuru otoparklara çevrilmiş çirkin beton bloklarla dolduran zevksiz ve aç gözlü zihniyete kızmayı unuttu bu defa.” (s.84) cümlesiyle vurgulanmıştır. İlk yerleşmelerin yer seçiminde etkili olan hidrografiya da Su romanında ele alınmış “Su ile kuruldu medeniyetler. Susuz şehir yoktur dünyada. Bütün şehirler su kenarına kuruldu bu alemde.” (s.93) cümlesiyle açıklanmıştır. Yerleşmelerin gelişip büyümesinde etkili olan ticari faaliyetler Hava romanında ele alınarak, “13. yüzyılda kervan yollarının kesiştiği önemli bir merkezdi.” (s.48) cümlesiyle Kayseri'nin ticaret şehri özelliği kazanmasındaki temel özelliğe vurgu yapılmıştır.

Hemen hemen aynı coğrafi konumda yer alan yerleşmelerin kendine ait gelişim süreçleri ve kendine has özelliklerinin bulunduğu bilinmektedir. Hava adlı romanda yerleşmelerin tıpkı canlılar gibi farklılaştığı “Şehirleri insanlar kurmuştur. Bu yüzden tıpkı insanlar gibi şehirlerin de kişilikleri vardır ve ne kadar birbirine benzese de birbirinden farklıdır.” (s.45) cümlesiyle dile getirilmiştir. Tarihsel gelişimi, fiziki ortam şartları ve beşeri unsurları ile her yerleşmenin kendine özgü olduğunu belirten yazar ayrıca “Kayseri ile

Nevşehir’de komşu oldukları halde birbirlerinden oldukça farklı kentlerdir.” (s.46) şeklinde bunu izah etmeye çalışmıştır.

Yerleşmelerin gelişim gösterme süreçlerinde meydana gelen değişimlerin başında hakim ekonomik faaliyet türleri gelmektedir. Kırsal yerleşme ile özdeşleşmiş tarım faaliyetleri şehirleşme hareketlerine bağlı olarak azalmakta, yerini turizm, ticaret vb. gibi hizmet sektörüne bırakmaktadır. Hava adlı romanda “Ne zaman ki, çiftçilerin çoğu dünyanın en bereketli topraklarını turizm aşkına satıp, tarlaları, bağları beton otellere terk ettiler, şimdi tripadvisor’dan ‘tatil çantası’na kadar sayfa sayfa Kapadokya otelleri balon şirketleri ile doldu buralar!” (s.258) cümlesinin yer alması yerleşme ile ekonomi arasındaki ilişkiyi belirtmeye örnek oluşturmaktadır.

3.3. Kadın Coğrafyası

Dünyada özellikle üçüncü dünya ülkelerinde çeşitli olanaklara erişebilirlikleri erkeklere göre çok daha sınırlı olan kadınların “dünyanın en büyük azınlığı” olarak nitelenmesi (Özgüç ve Tümertekin, 2010) kadın coğrafyası ile ilgili çalışmaların önemini ortaya koymaktadır. Kadınların “coğrafya kozmosunun ilginç ve önemli kısımları olarak” kabul eden coğrafyacılar kimi zaman yalnızca kadınları ele alırken kimi zaman da cinslere (gender) göre farklılıkları incelemişlerdir ki bu bakış açısı yakın yıllarda coğrafyacılar arasında oldukça tutulmuştur. Kadınlar ile ilgili coğrafya çalışmalarının konusu çok çeşitli olmakla birlikte, kadınların çevreye etkileri, kadınların yaşam kaliteleri ve toplumsal durumları, kadınlar ve çalışma alanları vb. gibi çok genel bazı başlıklar altında toplanabilmektedirler (Özgüç, 1998).

Toplumsal cinsiyet, cinsiyet rolleri, süregelen doğrular, tutumlar ve algılar yaşamın hemen her evresinde kadınlar ve erkekler üzerinde hayati büyük ölçüde etkileyen çeşitli şekillerde karşımıza çıkan bir niteliğe sahiptir. Özellikle toplumsal hayatta biyolojik cinsiyet zemininde kadınların yaşam formları şekillenmiş ve hatta kadınlar bazı kısıtlamalara maruz bırakılmıştır. Birçok toplumda toplumsal kalıp yargıları kültürel benliğin veya kültürel kodların etkisiyle cinsiyetler üzerinden oluşmuştur. Söz konusu yaşamın hemen hemen her alanında toplumsal roller sebebiyle kadınlar dezavantajlı bir konumda yer almıştır (İskenderoğlu, 2021).

Değişen dünya koşulları ile coğrafya biliminin içeriği de sürekli değişmekte, genişlemektedir. Kadınlarla ilgili konuların coğrafya alanına girmesi, bir diğer ifadeyle

cinsler arasındaki gücü ve karşı cinsi kontrol altına alma çabası üzerine sosyal yapının işleyişi hakkında görüşlerin ortaya çıkması ile feminist coğrafya, son yirmi yıl içinde büyük bir gelişme göstermiştir. Günümüzde bazı ülkelerin Coğrafya bölümlerinde Feminist coğrafya dersleri verilerek insanın yaşadığı mekân ile onun kimliği arasındaki bağ üzerinde durulmaktadır (Doğanay, Şahin ve Özdemir, 2007, s. 7-16). Kadın kavramının coğrafya alanında varlığının hissedilmesi çok eskilere dayanmamaktadır. Feminist çalışmaların geçmişi 1970'lerin ortalarında özellikle Birleşik Krallık ve Kuzey Amerika'ya dayanmaktadır. Bu alanda ilk makale çalışması 1974'te Antipode adlı coğrafya dergisinde karşımıza çıkmaktadır (Tuncer, 2012). Ülkemizde ise kadın konusunu ele alan ilk çalışma Erol Tümertekin tarafından kaleme alınmıştır. Söz konusu çalışmada, kadınların birçok konuda göz ardı edildiğini belirterek nüfus, göç, tarım gibi coğrafyanın alt dallarında cinsiyet faktörünü göz önüne alarak kadın başlığında ele almıştır (Mirioğlu, 2018, s. 183-194).

Buket Uzuner'in ülkemize ait birçok sosyal ve çevresel sorunu ele aldığı kitaplarında, göz ardı etmediği bir diğer konu kadına ve kadın algısına yönelik değer yargıları ve kadın cinayetleridir. Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su adlı kitapta kadın cinayetini konu edinerek bu cinayetleri kamuoyuna duyurmaya çalışan bir kadın gazetecinin, kaybı sonrası sırf kadın kimliğinden dolayı yaşadığı olayları ele almıştır. Kadınlara yönelik önyargıları, tutumları ve değer yargılarını kadının kimliği başta olmak üzere sosyal statüsüne göre de beliren ayırım ile dile getirme ustalığını göstermiştir. Öyle ki "...Yoksa herhangi bir ev kadını ya da işçi kadın, kayıp kızını aramak için böyle rahatlıkla karakola gelemezdi." (s.17) cümlesi Ümit kaman ve polis arkadaşı arasında geçen bir diyalogdan alınmıştır. Burada Defne Kamanın ananesinin giyim kuşamından yola çıkarak ekonomik statü üzerinden kadınlar hakkında tahakkümde bulunmuş; "Erkeklerin güzel kadından farklı olarak, 'hoş' diye tanımladıkları, yüzüne ve beden diline erkekler beğensin diye öne çıkan bir cinsellik yerine, zekanın ışıltısı, sadeliğin güzelliği ve hayatın enerjisi sinmiş kadınlardandı." (s.19) cümlesi ile de kadınların dış görünüş özelliklerinin cinsel bir obje olarak görüldüğünden bir nevi dem vurmıştır. "Bak yine, o kadın sığınma evleri 'namus cinayetleri' ne iyice takmıştır kafayı Ayçöreginiz, garanti..." (s. 22), "Yalan mı anne? Nedir bu Defne'nin kadına şiddet konusundaki takıntısı, nedir bunun kadın sorunları saplantısı? Yani Defne'ye göre her şeyin ama her şeyin ortasında illaki cinsiyetçilik ve toplumsal cinsiyet sorunu geçer!" (s.23), "...Komiser Ümit, böyle güzel

bir kadının, fotoğrafta gördüğü çocuksu, sade, sevimli bir kız olan Defne Kaman'ı neden kıskanabileceğini düşündü ama bulamadı. Ancak 'namus cinayetleri' konusunda çalıştığını öğrenince Defne Kaman'ı şimdi kendisi ciddiye almaya başladı." (s.23) cümleleri ile de kadın cinayetlerini sık sık ele almıştır.

Kitapta kadın coğrafyasına ait kısımlar üç kısımda toplanarak ele alınmıştır. Bunlar; toplumumuzda kadınlardan beklenen roller, cinsiyetçilik ve kadın cinayetleridir. Kadınlardan beklenen rollere ait kısımlar "...bizimki gibi toplumlarda, kırk beş yaşından sonra kadınların bir köşeye çekilip, gelinlerine cehennem, torunlarına dadı, eğer hala yanındaysa kocalarına da fıkra olması beklendiğinden, bu yaşlı kadının kendine güveni, hayata bağlılığı ve zekası onu tedirgin etmişti." (s.31), "...Bu, onun hiç bilmediği bir kadın rolüydü." (s.32) Ümit komiser Umay Bayülgen'in cesaret ve güven dolu oluşunun kendi zihnindeki kadın şemasına ters düşmesinden dolayı böyle bir söylemde bulunmuş; "Kendi anam da olsa, karım da olsa, kadın dediğin az bilecek, susacak, geride duracak." (s.120) cümlesiyle de Ümit Kaman'ın polis arkadaşının Umay nine için sarfettiği bu sözler hem toplumumuzda yer almış kadın rolünün hem de cinsiyetçiliğin örneğini oluşturmuştur. "...Tasvir'e, evlenmek istediği erkeği seçme hakkı gibi, okumak istediği romanı bile özgürce seçme hakkı da verilmiyor ve o da milyonlarca kadın gibi bunun gelenekler yüzünden olduğuna inanarak isyan etmeyi aklına getirmiyordu." (s.45) burada ise kadınların kendi hayatları üzerinde belirleyici bir rol oynayan, çok eskilerden süregelen geleneklerimizden bahsedilerek bunların öğrenilmiş olduğunu karşı çıkmak şöyle dursun ses bile edilemediğini vurgulamıştır.

Belki de kitabın Türkiye'de bir grup tarafından kadınlara biçilen yaşam döngüsünün en güzel dile getirildiği kısım burası olabilir. "...Türkiye'nin hemen her yerinde ilkokula gönderilecek kadar şanslı küçük kızların ister okuryazar ister üniversite mezunu olsun, eninde sonunda 'hayırlı' bir kısmetler ve 'hayırlısıyla' evlenip kendini sadece ailesine ve kocasına adaması beklenmektedir. Memleketin yedi bölgesindeki bütün kızlar ister kendini muhafazakar ister modern kabul eden ister insanın dışısına 'bayan' ister 'kadın' diyen, ister gıyabında örtünmesine veya açık gezmesine karar verilen ailelerde büyüsünler, sonuçta kızların hepsinin vardığı yer aynıydı; kadının diploması sadece ve sadece bir çeyiz olarak kabul görmekteydi. Bir kadının kendine ait mesleği, parası ve hayatı olabileceği, hayatını sevdiği bir mesleğe, felsefeye, matematiğe ya da şiire adayabileceği düşüncesi, Türkiye'de Kaf Dağı'nın gerçekte var olmasından daha

ütopikti.” (s.58) kadının ana kucağından başlayıp erişkinliğe kadar devam eden serüveninde kendisinden beklenen rolün bu şekilde olduğu ya da kendisine biçilen hayatın bu şekilde olduğu dile getirilmiştir.

Kadın coğrafyasına dair cümlelerden biri de şudur; “Ancak bir kadın bedenindeki zeka hiç de aranan bir şey değildir.” (s.137) kadın kimliğinde zekanın istenilen bir özellik olmadığı erkek egemen toplumlarda kadınların zeka gerektiren işlerde ve kararlarda bulunamayacağı için zekânın erkek fitratına has bir unsur olduğu belirtilmiştir. “...son 5000 yıllık düzen, kadının güzel ve hizmetkar, erkeğin akıllı ve/ya zeki ve güçlü olması üzerine kurulmuştur.” (s.138) toplumsal cinsiyetsizliği hiçe sayan bu algılayışın yüz yıllardır devam ettiği öyle ki; savunulan bu algının her iki kimlik için birbirinden ayrı düşünülemez kavramlar olduğu anlatılmıştır. Gücün güçle, zekanın zekayla bağlantılı olduğunun, biyolojik farklılığımızın bizi birbirimizden üstün veya hakir kılmadığının beş yüz yıllık süreçte fark edemeyişimiz üzücü bir gerçeğine vurgu yaparak roman aracılığıyla kadın coğrafyası işlenmiştir.

Su romanında “...yine sadece kadın olduğu için ona arkasını dönmez!” (s.162) ve “Hem de kadın!” (s.165) Defne Kaman’ın kayboluşunda gazeteci ve dürüst olmasının yanında kadın oluşunun da bir handikap oluşturduğunu söylemekte; aynı zamanda kadın oluşu çoğu durumda bir aciziyet oluşturduğu için erkeklerin onlara arkalarını dönemediğini, kadınların her yönden savunulması gerektiği ve yardıma muhtaç canlılar olduğu algısının toplumumuzda yer edindiğini dile getirmeye çalışmıştır. “...boşanmak isteyen karılarını, bu kez de boşanmasınlar diye erkek bozuntuları...” (s.167) cümlesiyle bazı coğrafyalarda kadın olmanın medeni durumunu belirlemede de söz sahibi olmana engel olduğu, mutluluğun da mutsuzluğunun da erkeklerin hükmünde olduğu belirtilmiştir. Yazar kitabın ilerleyen bölümlerinde de kadın coğrafyasına yönelik unsurları kullanmaya devam ederek “Türkiye’de kadın olmaktan daha zor bir şey daha vardır, o da genç ve yalnız bir kadın olmak.” (s.184) kadının kendi tercihi olmayan(!) cinsiyeti yaşadığı ülkede bile yeteri kadar zorluk çıkarırken bunun yanında gelen başka sıfatların da zoru, daha da zor yapmaya devam ettiğini anlatılmaya çalışmıştır.

Buket Uzuner’in Uyumsuz Defne Kamanın Maceraları Su adlı kitabında “...komşu esnafın güven ve saygısını kazanmak için önce onlara kadın olduğunu unutturacak şekilde giyinmenin, yaşından büyük, anaç tavır takınmanın ve hayatına koca veya ağabey dışında

bir erkek sokmaması gerektiğini...bir kadının en değerli kılan tek formül kadınlığı yok sayması...” (s.185) diye devam eden cümlede kadının bulunduğu toplumda yer edinebilmesi için öncelikle kendi benliğinden vazgeçmesi gerektiği, mümkün olmayı mümkün kılıp kadını kadın kılan hatların güzelliklerinin ve toplumun kusur saydığı özelliklerin kamufle etmesi gerektiği dile getirilmiştir. Bulduğu toplumda var olma mücadelesine devam edebilmek için cinsiyetini yok sayması gerektiği aynı zamanda bu mücadelede yalnızca kendine helal kılınan erkeklerle kabul görülebileceği vurgulanmıştır. “...günde beş kadının öldürüldüğü bir ülkede yaşamaktan utanıyorum. Eğer bu memlekette kadınlar günde beş erkek öldürseydi, onlarca kanun çıkarılırdı, kadın ıslahevleri bile kurulur ve sorun çözüldü...” (s.262) ülkemizde sırf kadın diye canından edilen kadınlar eğer can alan konumda olsaydı günümüzde erkeğe üstünlüğü yetmeyen hukukun ve adaletin sırf kadın olmaktan kaynaklanan mağduriyetlerin burada da devam edebileceği anlatılmıştır. Şimdi erkeğe uygulanmayan yasanın tam tersi durumda kadına uygulanacağı su götürmez bir gerçek olduğunu kadın cinayetlerinin toplumsal bir sorun olduğunu ifade etmektedir.

Kadın coğrafyasına ait kadın erkek eşitsizliğinin toplumsal görev dağılımında da sergilendiğini vurgulamak amacıyla yazar; “Öteki bütün canlılar ve özellikle kadınlar, erkeklere hizmet için yaratılmıştır.” (s.305) cümlesiyle romanda yer alan kahramanın, erkekleri sadece kadınlar açısından üstün görmemiş evrendeki tüm canlı varlıklarla kıyaslama yapmasını ve bu kıyaslama savaşında bile erkekleri zafere ulaştırmasını kurgulamıştır. Yine “adım ‘hayvan hakları savunucusuna çıkarsa yanarım ben! Bizim kültürümüzde erkeklikle böyle şeyleri hiç bağdaştırmazlar, light falan derler!” (s.319) bu cümlesinde ise günümüzde erkeklere yüklenen ata erkil davranışların aksine görülen davranış ve tutumlar görüldüğünde bunun toplumumuzda kabul görmeyeceğini, kişiye uygunsuz tabirlerde bulunabileceği söylenmiştir. Toplumumuz da sıklıkla karşılaştığımız bu çirkin davranışın bireye yapılan bir nevi zorbalık olduğunu da gözden kaçırmamız gerektiğini vurgulamaktadır.

Buket Uzuner, kadın coğrafyasını ele aldığı bu kitabında “...kocalar ve babalar hem döver hem de severdi...” (s. 322) geçmişten günümüze gelen bu kalıplaşmış cümleden de anladığımız gibi erkeklere verilen rolü tekrar beyinlerimize kazımak istemiştir; toplumumuzun bazı kesimlerinde kadın, erkek isterse dövülen ve yine isterse sevilen bir varlık olarak görüldüğünü; kadına hissettirilen bu değersizliğin toplumumuzun bir

kültürü haline gelmesinin ise işler acısı bir tablo olduğunu gözler önüne sergilemektedir. “Konu, ‘tabiat, çevre, hayvanlar ve kadınlar’ olunca, bunları nedense sadece ‘gençlerin, kadın ve eşcinseller ’in ilgileneceği ‘hafif işler’ kategorisinde gören çoğunluk...” (s.355) cümleden de anlaşılacağı üzere yüzyıllarca değersiz görülen kadınlara yine küçümseyici bir yaklaşımla yaklaşarak zaten başka konulara akli ermeyeceği için gücünün yeteceği değersiz konularla ilgilenilmesi uygun görüldüğü kadın olmanın ülkemizdeki değerini yahut değersizliğini belirtmiştir.

3.4. Kültür Coğrafyası

En basit ifadeyle, bir toplumun nesilden nesle aktarılan kendine ait maddi ve manevi değerler bütününe kültür denilmektedir. İnsana ait unsurları oluşturması sebebiyle beşeri coğrafyanın bir alt dalı olan kültür coğrafyası, kendine has sahip oldukları kültürel değerlere göre farklılık gösteren toplumların yeryüzündeki dağılımını ve bu dağılımdan doğan kültürel farklılaşmaları, benzerlikleri mekânla ilişkilendirerek ele almaktadır. Söz konusu bu kültürel farklılaşma ve/ya benzerlikler, soyut ve somut öğeler; bu kültürün ilk ortaya çıkıp yayıldığı alanları, geçirdiği farklılaşmaları, başka kültürlerle etkileşimini ve değişimlerini incelemek kültür coğrafyacılarının üzerinde durduğu konulardandır (Oğan, 2016). Sanatçının bir kültürün parçası olduğu ve bu kültürün izlerini eserlerinde yansıtıyor olması en beklendiği durumdur.

Kültür coğrafyasının inceleme konularından biri; bir mekânın zaman içindeki değişimlerinin araştırılmasıdır. Diğer tüm coğrafi unsurlarda olduğu gibi kültürel öğeler de zamana bağlı değişime uğrayabilmektedir. Bir toplumun; dil, din, ırk, nüfus dağılışı, siyasal örgütlenme, meskenleri, el sanatları, hakim-geleneksel ekonomik faaliyetleri, arazi kullanım şekilleri, inanışları, gelenekleri görenekleri, değerleri, geleneksel giyim ve kuşamları gibi daha birçok maddi ve manevi öğeleri kültürel coğrafyanın unsurları arasındadır (Oğan, 2016).

Kültür, bir toplumda bireyleri bir arada tutabilme özelliği gösteren ortak yaşam unsurlarıdır. Nesilden nesle aktarılan, birikimli bir şekilde ilerleyen, insan ve çevre etkileşiminin de bir ürünü olarak ortaya çıkan kültür öğelerinin inceleme alanı kültürel coğrafya Carl Ortwin Sauer ile başlamıştır (Dipsizgöl, 2021). Berkeley kültürel coğrafya okulunun kurucusu olarak tanınan Carl Ortwin Sauer, coğrafyanın insan olmadan olmayacağını; insanın da kültürel gelişim ve değişiminin fiziki mekân üzerinde

değişiklikler yapacağını, bu değişimi de incelemenin coğrafyacının görevi olduğunu belirtmektedir. The Morphology of Landscape adlı eserinde, coğrafyanın görevini; mekânı tanımlamaktan ziyade mekâna eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşılması gerektiğini, insan ve insan faaliyetleri olmadan coğrafya çalışmalarının olmayacağını belirterek kültürel coğrafyanın temellerini atmıştır (Kayserili, 2019).

İnceleme konusu kitaplarda kültürel coğrafya ait çok sayıda sözcük ve cümlelere rastlamak mümkündür. Özellikle üç kitapta Aşağı Dünya, Orta Dünya ve Yukarı Dünya olarak ifade edilen Türk mitolojisine ait mekânlar kullanılmaktadır. Burnazoğlu'nun (2019) Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları (Su-Toprak-Hava) Serisinde Türk Mitoloji Unsurları adlı yüksek lisans tez çalışmasında; Aşağı Dünya'nın yerin altı, Orta Dünya'nın insanların yaşadığı yeryüzünün, Yukarı Dünya'nın ise gökyüzünü ifade ettiğini belirtmektedir. Romanlarda kahramanların giysilerinin, saç şekillerine ait detayların da verilmesi kültür coğrafyasına ait veriler olarak bilinmektedir. "...Ak saçlarını küçük kızlar gibi başının iki yanından sarkan iki saç örgüsü yapmış, uçlarını boncuklarla bağlamıştı." (s.16) Türk mitolojisinde Kamanlara özgü bu saç ve boncuklar şifacı Umay Nine tarafından kullanılmış; eski Türk halkının giyiniş, görünüş özelliklerini yansıttığı kutsal bir karaktere can verdiği bilinmektedir.

Orta Asya Türklerinin Şamanizm inanışlarına ait kültür öğelerinden nazar boncuğu, üzerlik, çörek otu, kurşun dökme, adak, çaput bağlama, kayın ağacı gibi öğeler de bulunmaktadır. Kötü ruhu engellemeye yönelik inanılan bu öğeler Umay Nine tarafından kitaplarda sıklıkla geçmektedir. "...üzerlikten çörekotuna, mavi gözlü nazar boncuğundan kurşun dökmeye, ayçiçeğinden ayçöreğine, adlarımızdan hiç eksilmeyen ay ve çiçek hayalinden halk danslarımızdaki figürlere, çaputlu adaklarımızdan ateşten atlayan bahar kutlamalarımıza kadar..." (s.213), "...Nevşehir'de çocukken annesiyle gittikleri adak tepesinde dilek çaputu bağladığı ağacın kayın olup..." (s.214), "Bunlar Hayat Ağacı motifleridir. Bu kilimi bir Yörük köyünden satın almış. Hayat Ağacı, güzel geleneğimizde sonsuzluğun sembolüdür." (s.274), "Bunlar çok kıymetli el dokumalarıdır, desimetrekaresinde 1600 düğüm vardır ki, dünyada Türk düğümü diye tanınır!" (s.275), "Duvarların kitaplık raflarından boş kalan aralarında el dokuması kilimler, üzerlikler, irili ufaklı davullar, tefler, göz boncukları asılıydı." (s.274).

Su kitabında bahsedilen maddi kültür öğelerinden bir diğeri ise Türk kültürü ile özdeşleşen ve içlerinde tescilli coğrafi işaretli ürünlerdir. “...Osmanlı tulumbasından Antep baklavasına, lohusa şekerinden rengârenk akide şekerlerine kadar onlarca çeşit şeker altın yıldızlı cami kubbesine benzer dev kavanozlarda...” (s.50), “...en köpüklü Türk kahvesi ve en ‘tavşankanı’ çayını yapmakta...” (s.66), “...Kars balı, Trabzon tereyağı, Malatya kayısı, Hatay içdesi, Manisa keçiboynuzu, İzmir kuru üzümü ve Erzincan tulum peyniri...” (s.139), “...Bizim antepfıstığının üzerine dünyada fıstık tanımam!” (s.149), “...Denizli peştamallarına bürünüp tasın içinde Bursa kesesi...” (s.157).

İnceleme konusu olan Su kitabında manevi kültür öğelerinden inanç temaları da mezhep üzerinden kullanılmıştır. Alevi-Sünni çatışmasının işlendiği kitapta, toplum içinde birbirine önyargı besleyen iki mezhep farkı işlenmiş, bu fark kitabın sonunda tarafların uzlaşması ile sonlandırılmıştır. Kahramanlarımızın yaşadığı bu çatışmayı yazar, eş seçiminde dikkat edilmesi gereken en önemli unsurmuş gibi algılayan toplum ve kadının değil de erkeğin seçici tarafta olması Türk toplumunun yüzyıllardan beri gelen ata erkil yapısını dile getirerek vurgulamıştır.

3.5. Ekonomik Coğrafya

İnsanların hayatlarını devam ettirebilmeleri gıda, giyinme, barınma vb. ihtiyaçlarını gidermeleri için gelir kaynağı bir ekonomik faaliyete ihtiyaç duymaktadırlar. Fiziki ortam şartları, diğer beşeri şartlar üzerinde belirleyici olduğu gibi hakim ekonomik faaliyet üzerinde de rol oynayan etmenlerden biridir. Çalışmanın bu bölümünde ekonomik coğrafyanın alt dalları olan tarım, sanayi, ticaret, ulaşım ve turizm coğrafyasına ait cümleler tespit edilmiştir.

Ekonomik coğrafyanın inceleme konularından biri tarım coğrafyasıdır. Buket Uzuner küresel, bölgesel ve yerel düzeyde etkili olan ekonomik, sosyal, toplumsal, kültürel ve çevresel sorunları kaleme aldığı kitap serisinde özellikle tarımda meydana gelen değişimlere, küresel sistemlerin maruz bıraktığı tohumlara ve insan sağlığında bıraktığı etkilere yer vermiştir. Yazar Toprak romanında “Son haberim de yine Çorum köylerinden: Anadolu’da, başka yerlerde de olduğu gibi, orijinal, bu toprakların binlerce yıllık endemik tohumlarını çeyiz sandıklarında saklayan çiftçi kadınlara rastladım. Arkadaşlar, geleceğin dünyasının tohum ve toprağa yöneten yönetecek! Yerli

toplumumuza da sahip çıkalım arkadaşlar. Yabancı hibrit tohum kullanmamızın zorunlu kılan siyasetçilere yerli tohum satışına dönmemiz için demokratik baskı yapmalıyız. Tarım ve toprak hayattır.” (s.529) ve “Gıda sistemimiz endüstrileşip, küreselleşince gıdanın geleneksel üretme, işletme ve dağıtım süreçleri de değişti. Gıda üretimi kadınların, küçük çiftçilerin elinden çıktı.” (s.315) cümleleriyle yerli tohum kullanımının siyasi nedenlere dayandırarak tarımsal üretimde meydana gelen değişime vurgu yapmıştır.

Buket Uzuner dünya nüfusunun hızla arttığını buna paralel gıda kaynaklarına olan talebinde artacağını belirterek açlık ve kıtlık sorunlarını açıkça belirtmiştir. Açlığın ve kıtlığın önüne geçebilmenin yollarından bahsetmiş ancak bunun laboratuvar ortamlarında biyoteknolojik yöntemlerle GDO’lu tohum üreterek yapılması yerine “Kuraklık ve açlığın büyük göçler ve savaşlara yol açtığını söylüyorsanız eyvallah! Ama artık topraksız tarım ve melez tohumlarla geleceğin açlık sorunu çözmek mümkün.” (s.311) cümlesinde belirttiği gibi topraksız tarım ve melez tohumlarla yapılmasını söylemiştir. Öyle ki GDO’lu tohumların insan sağlığında yarattığı zararlı etkileri Toprak romanında “İlaveten GDO’lu gıdanın da içinde olduğu kanserojen ve alerjen etmenler de görülen büyük artış, ilaç şirketlerinin bir oyunu değilse, sevdiklerini kanserden kaybeden milyonlarca insan, kendi zekasını diğer canlılardan üstün gören büyük kibri yüzünden belasını buluyor demektir.” (s.311), Hava romanında “Yoksa GDO’lu gıdalar bir çözüm değil, yeni sağlık ve ekolojik sorunların nedeni olmaktadır.” (s.171) şekliyle dile getirmiştir.

Tarım devriminden sanayi devrimine, sanayi devriminden günümüze kadar geçen sürede ekonomik faaliyetlerin değişimini belirten yazar, tarımın eski önemini kaybettiğini Toprak romanında şöyle belirtmektedir; “Toprağa duyulan saygı, beton ve çeliğe tapınmaya; tarıma verilen önem banka ve kredi kartlarına yönelince insanlığımızın manası da kaybetmeye başladı.” (s.307) Yine Hava romanında “Et yeme konusu, özellikle endüstriyel çiftliklerde hayvanların çok fena koşullarda beslenip, kesildiğini öğrendiğimden beri birçoğumuz için artık bir vicdan meselesine dönüştü.” (s.77) şeklinde dile getirdiği cümleyle hayvancılıkta da değişen koşulları vurgulamıştır.

Ulaşım ister ilk akla gelen kara, hava, deniz, demiryollarıyla yapılsın ister uydular aracılığıyla sesin, görüntünün iletilmesi şekliyle yapılsın insanın, malın, hizmetlerin ve bilginin bir yerden bir yere taşınması ulaşım faaliyetleri olarak adlandırılır (Rodrigue vd.,

2013:1; Karakaş, 2019:26). Küresel ticaretin ve teknolojik gelişmelerin beraberinde fiziki uzaklık yerini 'Dünya küresel bir köydür.' ifadesine bırakarak mekânsal olarak çok uzak olan yerlerin ekonomik, siyasal ve sosyal ulaşılabilirliğini arttırmıştır. Küreselleşme olarak tanımlanan bu olgu Buket Uzuner'in Su, Hava ve Toprak kitaplarında da yer bulmuştur. Toprak romanında "Bir taşralının sınırlı bilgi ve ilgi kaynağı olur diye bir önyargı olmasın...Oysa bizim için artık sizin bildiğiniz o dünya haritası yok Defne! Biz Türkiye'de, Çin, Kanada, Hindistan'dan gençler belki fiziken ayrı oturuyoruz ama düşüncelerimiz ve ellerimiz aynı odada." (s.408) cümlesiyle ulaşım ile küreselleşme bağı kurmuştur.

Ulaşım coğrafyası ile ilgili olarak Hava romanında 2010 yılında İzlanda'da gerçekleşen yanardağ patlaması konu alınmıştır. "İşte Defne Teyzem, bana İzlanda'daki küçük bir yanardağın yıllar önce lavlar fıskırtarak bütün dünyadaki ulaşımı durdurduğunu anlattı. Kuzey kutbunda küçücük bir yanardağ bütün dünyaya kafa tutmuş. Sırf bu yüzden 20'den fazla ülke hava sahasının uçuşa kapattı, bildiğim kadarıyla 10 milyon kişinin her türlü seyahati iptal oldu." (s.239) yerel ölçekte bir yanardağ patlaması sonucu kül bulutlarının bölgesel hatta küresel boyutta hava ulaşımına etkilerinin dile getirildiği görülmektedir.

Ulaşım coğrafyası ile ilgili olarak Su romanında İstanbul trafik sorunu da yer almaktadır. "Normalde kırmızı ışıklarda beklemek dahil 5 dakikada gidilecek 2,5 km. yol İstanbul trafiğinin cumartesi akşamı handiyse çıldırması yoğunluğunda, yarım saatten fazla uzayınca fındık muhabbetinden Karadeniz'deki duble yol inşaatlarına geçmişti." (s.269) İstanbul'un trafik sorununa küçük bir serzenişte bulanarak yer veren yazar ayrıca Karadeniz'de yapılan sahil yoluna da yer vererek güncel toplumsal ve çevresel konuya da değinmiştir.

Ekonomik coğrafya başlığı altında incelenen bir diğer konu turizmdir. İnceleme konusu kitaplarda turizme ait fazla cümle, terim geçmemekle birlikte önemli turizm alanları olan milli park ve ören yeri terimlerine yer verilmiştir. Hava romanında geçen "Az ileride bütün ihtişamıyla Göreme Açık Hava Milli Parkı uzanıyordu." (s.266) cümlesi ile milli parkın sahip olduğu tabiat güzelliklerine vurgu yapılırken, Toprak romanında "Hattuşa ören yerinin bir buçuk kilometre kuzeydoğusunda bir dağ yamacında yer alan üstü açık iki kunt kayalıklardan oluşan açık hava tapınağı Yazılıkaya'ya vardıklarında, sayıları elli-altmış bulan, çoğunluğu Japonlardan oluşan turistlerin bir noktada toplanıp, heyecanla

fotoğraf çektiğini gördüler.” (s.250) cümlesiyle turizm faaliyetine ait detaylar yer almaktadır.

Kitaplarda turizme yönelik bir diğer konu tarım alanlarının imara açılarak otellere dönüştürülmesidir. Yanlış arazi kullanımına örnek teşkil eden hava romanındaki “Ne zaman ki çiftçilerin çoğu dünyanın en bereketli topraklarını turizm aşkına satıp, tarlaları, bağları beton otellere terk ettiler. Şimdi tripadvisor’dan ‘tatil çantası'na kadar sayfa sayfa Kapadokya otelleri balon şirketleriyle doldu buralar!” (s.259) bu cümle ile yazar ülkemizdeki büyük bir sorunu dile getirmekte, sanatsal bir dille betimlemektedir.

Abbaszade’ye (2018) göre enerji kaynaklarının oluşumu, dağılışı, özelliklerinin incelenmesi ve insan faaliyetleri üzerinde enerjinin öneminin açıklanması enerji ve coğrafya ilişkisi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde enerji üretiminde kullanılan kaynakları iki grupta toplayabiliriz; yenilenebilir enerji kaynakları ve yenilenemeyen enerji kaynakları. Sanayinin hızla gelişmeye devam etmesi, dünya nüfusunun katlanarak artması beraberinde enerji tüketim miktarının artmasına neden olmaktadır. Bu durum yenilenemeyen enerji kaynak rezervlerinin tükenmesi sonucu doğurmaktadır. Ülkelerin enerji ihtiyaçlarını artması, yenilenemeyen enerji kaynaklarının tükeniyor olması birçok ülkeyi alternatif enerji kaynakları aramaya itmiştir.

Enerji coğrafyası ile ilgili kısaca şu bilgilere rastlanmaktadır. Enerji kaynaklarının tarihi geçmişine ve ilk kullanan medeniyetler Buket Uzuner’in Hava romanında “MS 1. Yüzyılda yine Çin, petrolü ilk rafine eden ve aydınlanmak üzere lambalarda kullanan uygarlık olarak kayıtlara düşülüyor. MS 200 de Avrupalılar, ilk su değirmenini icat edip onları nehirlerde kullanarak enerji elde etmeyi başardılar. MS 1.000 yıllarında bugünkü İranlıların atası persler ilk rüzgar enerjisine 1600’lerde Britanyalılar kömürü yakarak gelecek 300 yılın teknolojisinin üzerine inşa edileceği fosil enerjisini buldular.” (s.127) bu şekilde yer almıştır. Özellikle nükleer santrallerin doğaya ve insan sağlığına zararlarını yazdığı için dava açılan Defne Kaman’ın hikayesinin anlatıldığı Hava romanında, nükleer enerji üretiminden ve nükleer santral kazalarından söz etmiştir. “1950’de ilk nükleer enerji santrali o zamanki Sovyetler Birliği, şimdiki Rusya’da kuruldu. 1957’de ilk nükleer santral kazası İskoçya’da Windschal, sonra 1979’da Amerika’da 3 mil adasında yaşandı, sonra 1986 Çernobil ve 2011 Fukuşima felaketleri.” (s.128), “21. Yüzyılda nükleer enerjinin, santral güvenliği, kaza riskleri (nükleer erime) ve nükleer atık sorunu gibi

gezegenimizdeki tüm canlılara geri dönüşü olmayan, ölümcül riski kuşaklar boyu sürecek uzun erimli zararlar, yıkımlar, hatta insanlığın sonunu getirecek tehlikelerle dolu bir enerji türü olduğu anlaşıldı.” (s.128), Yenilenemeyen enerji kaynaklarının kullanımının insan sağlığına ve çevreye olumsuz etkilerini kitaplarında özellikle vurgulayan yazar Hava romanında “Havayı fosil yakıtlarla, daha çok et yemek açgözlülüğümüzle zehirledik.” (s.26) cümlesiyle fosil yakıt kullanımının atmosferde yarattığı etkilerden söz etmiştir. Ayrıca nükleer enerji yerine yenilenebilen enerji kullanımının avantajlarından Hava romanında şöyle bahsetmektedir; “Oysa sadece nükleer santralin zararlarının, kazancından fazla olduğunu çevresel ve ekonomik kanıtlarla açıklamıştı. Oysa sadece sürdürülebilir ve yenilenebilir enerjinin, nükleer ve fosil enerjiden daha verimli ve etkin olduğunu ekonomi ve sağlık verilerine dayanarak anlatmıştı.” (s.69).

Nükleer enerji üretimi ile ekonomik güç arasında bağlantı kuran Buket Uzuner Hava romanında “1950’de, ilk nükleer enerji santralının o zamanki Sovyetler Birliği, şimdiki Rusya’da kurulduğu tarihten başlayarak nükleer enerji, güçlü devlet olmanın geçen yüzyıldaki en etkin göstergelerinden biri oldu.” (s.128) cümlesinden sonra ilerleyen sayfada nükleer enerjini üretiminin günümüz gelişmiş ülkelerinde yavaş yavaş azaltılmaya başlandığını “Fransa 58 nükleer santralının 18’ini yine güvenlik açığı nedeniyle kapattı. Çin dünyanın en kirli atığı olan nükleer atıklar nedeniyle, yenilenebilir temiz enerji alternatiflerini çalışıyor. Almanya Fukuşima’dan ders aldı ve 2022’ye kader tüm nükleer santrallerini kapatmaya karar verdi.” (s.173) cümlesiyle belirtmiştir. Nükleer enerji yerine yenilenebilir çevre dostu kaynakların üretiminin ekonomik ve çevresel açıdan daha avantajlı olduğunu dile getirmiştir. “Daha şimdiden bize güneş, su ve rüzgar enerjisinin hem ekonomik uygulanabilirlik/fizibilite hem de sosyal yapılabilirlik gücünün yüksek olduğunu artık kanıtlamıştır.” (s.129)

Nükleer enerji santrallerinde insan hatası kaynaklı ya da deprem, tsunami vb. gibi doğal afetlere bağlı meydana gelebilecek kaza riski büyük felakete yol açabilmektedir. Çünkü atomun parçalanması ya da iki atomun birleşmesi ile açığa çıkan enerjinin üretildiği tesislerde olası kazalar radyoaktif materyallerin salınımına neden olacaktır. Özellikle Türkiye jeolojik açıdan genç bir ülke olması sebebiyle depremselliğin yüksek olduğu bir ülkedir. Bu da Türkiye’de deprem sonucunda olası hasar ve yıkım riskini beraberinde getirmektedir. Hava romanında “Nükleer santral gibi artık zamanı geçmiş, eskimiş enerji üretim tesisleri özellikle deprem hattında yer alan ülkemiz için çok tehlikeli

projelerdir. Tıpkı fosil yakıtlarla havayı, dolayısıyla üzerinde kendi geleceğimizi yok ettiğimiz Anadolu, rüzgar, güneş ve su zenginliğiyle, enerji alternatifleriyle bize hala elini uzatmaktadır. Tabiatın elini tutmak yerine, kendi ülkelerinde artık kapattıkları nükleer enerji santrallerini bizde kurmaya gelerek (yabancı) teknolojilerini satan ve işletenlerin elini sıkmak bize felaket getirecektir.” (s.132), “ABD’deki Three Mile adası santralinde oluşan nükleer felakete soğutma sistemi neden olmuştu bu sistemi geliştirdik dediler, Fukuşima felaketinde bunu başaramadıkları ortaya çıktı. Çernobil nükleer felaketi üzerinden 30 küsur yıl geçti, bizim tarımımız ve bebekler dahil sağlığımızı mahveden radyoaktif risk devam ediyor. Japonya'daki nükleer felaketine deprem neden oldu. Biz deprem ülkesiyiz.” (s.173) yer alan cümlelerle hem jeolojik açıdan hem de siyasi boyutta nükleer enerji üretimi hakkında bilgiler yer almaktadır.

BÖLÜM 4: UYUMSUZ DEFNE KAMAN'IN MACERALARI SU, TOPRAK, HAVA ROMANLARININ ŞAHIS, COĞRAFI TERİM VE MEKAN ANALİZLERİ

4.1. Romanların Şahıs ve Coğrafi Terim Analizi

Buket Uzuner'in kaleme aldığı Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları adlı roman serisinde yer alan şahıslar ve coğrafi terimler Access veri tabanında listelenmiştir. Kitaplarda yer alan şahısların özelliklerinin incelenmesi ve olaylar ile bağının kurulması olayların oluşumunu ve sürecini daha iyi anlamlandırmamızı sağlayacaktır. Aynı şahısların farklı olaylar ile karşımıza çıktığı ve yeni eklenen şahıslarında olduğu bu romanlarda, şahıslara ait bazı özellikler (Cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, medeni durum, yaşanan yer, meslek ve mezhep) tablo halinde verilmiştir. Ayrıca kitaplarda geçen coğrafi terimler coğrafyanın tür, alt tür ve kullanım türüne göre tablolandırılmış ve bunların değerlendirmeleri yapılmıştır.

Tablo 1: Su Romanında Geçen Şahıslar Tablosu

Karakter İsmi	Yaş Durumu	Cinsiyet	Meslek	Medeni Duru	Yaşadığı Yer	Mezhep	Öğrenim Durumu
1 Ümit Kaman	Genç	Erkek	Komiser	Bekar	İstanbul	Alevi	Lisans
2 Umay Bayülgen	Yaşlı	Kadın	Eczacı-Otacı	Dul	İstanbul	Bilgi Yok	İyi Eğitim Almış
3 Ayten Bayülgen	Orta Yaş	Kadın	Ev Hanımı	Boşanmış	İstanbul	Bilgi Yok	Bilgi Yok
4 Aysu Ayten P.	Genç	Kadın	Modacı	Evli	İstanbul	Bilgi Yok	Bilgi Yok
5 Defne Kaman	Genç	Kadın	Gazeteci	Boşanmış	İstanbul	Bilgi Yok	Lisans
6 Dağhan	Genç	Erkek	Gezgin	Boşanmış	İstanbul	Budist	Lisans
7 Akın Kaman	Orta Yaş	Erkek	Kütüphane Müdür	Bekar	Çorum	Alevi	Lisans
8 Komiser annesi	Yaşlı	Kadın	Ev Hanımı	Evli	İstanbul	Alevi	Bilgi Yok
9 Komiser babası	Yaşlı	Erkek	Bilgi Yok	Evli	İstanbul	Alevi	Bilgi Yok
10 Korkut Kaman	Ölü	Erkek	Doktor	---	İstanbul	Bilgi Yok	Lisans
11 Atilla Gültekin	Genç	Erkek	Muhabir	Bekar	İstanbul	Bilgi Yok	Lisans
12 Tasvir (Bihter K.)	Genç	Kadın	Dış Teknisyeni	Bekar	İstanbul-Karadeniz	Sünni	İki yıllık yüksek okul
13 Yunus (Tasvir abisi)	Genç	Erkek	Bilgi Yok	Bekar	İstanbul	Sünni	Bilgi Yok
14 Sahaf Semahat	Orta Yaş	Kadın	Sahaf	Bekar	İstanbul	Bilgi Yok	Bilgi Yok
15 Timur	Genç	Erkek	Bilgi Yok	Evli	İstanbul	Bilgi Yok	Bilgi Yok
16 Aşura	Çocuk	Kadın	Hizmetli	Bekar	İstanbul	Bilgi Yok	Bilgi Yok
17 Sekine Neşeli	Orta Yaş	Kadın	Ev Hanımı	Evli	İstanbul	Bilgi Yok	Bilgi Yok
18 Sekine Neşeli eşi	Orta Yaş	Erkek	İşçi	Evli	İstanbul	Bilgi Yok	Bilgi Yok

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları adlı kitap serisinin ilk kitabı Su romanında, şahıslara ait veriler Access ile oluşturulmuş veri tabanlarına işlenerek şahısların analizleri

yapılmıştır. Yukarıdaki tabloda Su romanında yer alan şahıslar gösterilmektedir. Tablo hazırlanırken şahısların yaş durumu, cinsiyet, meslek, medeni durum, yaşadığı yer, mezhep ve öğrenim durumuna ait veriler toplanmıştır.

Kitabın ele aldığı konulardan biri mezhep farklılığıdır. Bu sebeple diğer şahıs tablolarından farklı olarak şahısların mezhep bilgilerine ait veriler tabloya işlenmiştir. Buket Uzuner mezhep farklılığının yarattığı ayrıma değinerek kitapta geçen 4 şahsın Alevi mezhebine mensup olduğunu belirtmiştir. Alevi mezhebinde olan Ümit Kaman ile Sünni mezhebe mensup Tasvir'in arasında geçen bir aşk hikayesi işlenmiştir. Mezhep farklılığının toplumda yarattığı algıya değinen yazar şahısların öğrenim durumlarına yönelik detaylara da yer vermiştir. Öncelikle mezhep farklılığından aile zoruyla İstanbul'dan Karadeniz'e akrabalarının yanına yollanan Tasvir karakterinin eğitiminin iki yıllık yüksek okul olduğu görülmektedir. Kitapta eğitim bilgisi verilen diğer şahıslar içinde en düşük Tasvir'in eğitim durumu olduğu gözlenmektedir. Bu eğitim durumunun, ailenin onun yaşamı üzerinde söz sahibi olabileceği potansiyelini güçlendirmek amacıyla verildiği yargısı oluşabilir. Ayrıca Tasvir'in yaşadığı yer İstanbul iken ailenin onu daha kontrol altında tutulabileceğine inandıkları Karadeniz'e göndermiş olduğu bilinmektedir. İstanbul'u mega kent olarak tanımlayan yazar, Tasvir'in gittiği şehri belirtmemekle birlikte fındık tarımının yapıldığı bilgisini vermiştir. Bu da kesin olmamakla birlikte Giresun'un olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Mezhep farklılığından dolayı sevdiğine kavuşamamış Ümit Kaman lisans mezunu komiser olarak görev yapan bir gençtir. Kitapta mezhep farklılığı ele alındığı için Alevi ve Sünni ifadeleri sıklıkla belirtilirken mezhep bilgisi verilmeyen karakterlerin dini ve mezhep bilgileri net olarak bilinmemektedir. Ayrıca din- mezhep bilgisi verilen bir diğer karakter Dağhan'dır. Karakterin Budist inancına sahip olduğu ve Tibet'e yaptığı seyahatlerinin bilgisi verilmektedir. Bilindiği üzere Budizm inancı için kutsal olan Lhasa şehri Tibet'te yer almaktadır. Buradan hareketle yazarın mekân olarak belirttiği Tibet'i rastgele seçmediği, mekân ile dini bağı kurmaya çalıştığı görülmektedir.

Şahısların cinsiyet, yaş ve medeni durumları incelendiğinde; tabloda görüldüğü üzere şahısların yüzde 50'si kadın yüzde 50'si erkektir. Ancak bütün romanlarda birincil şahıslar kadındır. Kadın şahıslar romanlarda ekseriyetle belli bir eğitim düzeyinin üstünde, toplumda saygın bir statüye sahip, toplumun ona yüklediği rollerden ziyade kendi kimliğini oluşturup deyim yerindeyse ayakları sağlam basan kadınlardır.

Karakterlerin 6'sının evli, 3'ünün boşanmış, 1'inin dul olduğu görülmektedir. Romanda Sekine adlı kadının eşinden gördüğü şiddet üzerine boşanma isteğinde bulunduğu bilinmektedir. Yaş gruplarına göre dağılıma bakıldığında şahısların yüzde 45'i genç, yüzde 17'si yaşlı ve yüzde 28'i ise orta yaşlıdır.

Tablodan hareketle yazarın hayatında etkili olan şehirler ve bu şehirlerden farklı açılardan etkileniş biçimleri tablodaki verilerle daha net bir şekilde görülmektedir. Eseri ilk incelediğimizde -diğer eserlerin aksine – kitapta tek bir baş kahramanın olmadığını, yazarın birden fazla karaktere bir baş kahraman niteliğinde değer verip her birini ayrı ama eşsiz bir şekilde tasvir ettiğini görüyoruz. Kahramanlar birbiriyle bir bütünler ama aynı zamanda kendi başlarına var olduklarını gösteren niteliklere sahiptirler. Örneğin; eserin başında gazeteci Defne Kamanın baş karakter olarak görmüş olsak da sayfalar ilerledikçe Komiser Ümit Haydar Kaman, Sahaf Semahat ya da Umay Bayülgen'de farklı derinlikler aralanmakta, her biri Türk kültürünün ayrı örneklerini oluşturmaktadırlar. Öyle ki tabloda köken bilgisi verilmemekle birlikte kitapta Ümit Kaman'ın ailesinin Kırşehir'den, Sahaf Semahat'ın ise Nevşehir'den göçtüğü öğrenilmiştir. Birbirine komşu iki şehrin seçilmesi hem fiziki yakınlığın hem de kültürel yakınlığın sağlanması amacıyla.

Eserin bir diğer mihenk taşı haline gelmiş olan Sahaf Semahat hem Nevşehir'den İstanbul gibi büyük bir şehre gelmesi kadının toplumda var olması için büyük bir adım sayılabilirken aynı zamanda bulunduğu toplumda kendini koruyabilmek kendine bir kalkan oluşturabilmek için giyinişine dikkat etmesi, maskülen kıyafetler giyerek erkeksi tavır ve davranışlarda bulunması yine içinde bulunduğumuz erkek egemenliğinin altını çizen kadının coğrafyamızdaki yer arayışlarını bir kez daha anlamamıza yardımcı olmaktadır. Ayrıca tabloda görüldüğü üzere eğitim bilgisine yönelik bir bilginin olmaması ve şahsın hayat öyküsü doğrultusunda öğrenim durumunun iyi olmadığı sonucunu çıkarmaktadır. Ancak olayların çözümünde başta Kutadgu Bilig beyitleri olmak üzere şifreleri çözerken Semahat'ın kitap okuma alışkanlığı vurgulanarak şahsa entelektüel bir kimlik kazandırılmıştır.

Tablo 2: Hava Romanında Geçen Şahıslar Tablosu

Karakter İsmi	Yaş Durumu	Cinsiyet	Meslek	Medeni Dur	Yaşadığı Yer	Öğrenim Durumu
1 Ümit Kaman	Genç	Erkek	Komiser	Evli	Kırşehir	Lisans
2 Umay Bayülgen	Yaşlı	Kadın	Eczacı-Otacı	Dul	İstanbul	İyi Eğitim Almış
3 Ayten Bayülgen	Orta Yaş	Kadın	Ev Hanımı	Boşanmış	İstanbul	Bilgi Yok
4 Defne Kaman	Genç	Kadın	Gazeteci	Boşanmış	İstanbul	Lisans
5 Akın Kaman	Orta Yaş	Erkek	Kütüphane Müdürü	Bekar	Çorum	Lisans
6 Korkut Kaman	Ölü	Erkek	Doktor	---	İstanbul	Lisans
7 Tasvir (Bihter K.	Genç	Kadın	Diş Teknisyeni	Evli	Kırşehir	İki yıllık yüksekokul
8 Sahaf Semahat	Orta Yaş	Kadın	Sahaf	Bekar	İstanbul	Bilgi Yok
9 Karaca Yörüklü	Genç	Erkek	Öğrenci	Bekar	Çorum	Okuyor
10 Kumru Çalıklı	Genç	Kadın	Avukat	Bekar	Kayseri	Lisans
11 Harun Arıkan	Orta Yaş	Erkek	Dernek Başkanı	Bekar	Kayseri	Lisans
12 Güneş Aytan	Orta Yaş	Erkek	Arkeolog	Boşanmış	ABD	Lisans
13 Şakir Yurtkan	Orta Yaş	Erkek	Müteahhit-Mühendis	Evli	Kayseri	Lisans
14 Rehber Kemal	Orta Yaş	Erkek	Rehber	Dul	Çorum	Lisans
15 Kanat	Orta Yaş	Erkek	Pilot- Rehber	Evli	Nevşehir	Bilgi Yok

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2’de Hava romanında geçen şahısların özelliklerine ait bilgiler yer almaktadır. Bu bölümde Tablo 1’de yer alan şahıslar değerlendirmeye alınmayacaktır. Buket Uzuner’in Hava adlı romanında ilk kitapta yer alan kahramanların dışında yeni 6 erkek, 1 kadın şahıs katılarak erkek ağırlıklı şahıs kadrosunun oluştuğu görülmektedir. Yeni katılan şahıslardan Güneş Aytan’ın beyin göçü ile ABD’ye gitmiş olduğu bu nedenle diğer kitaplardan farklı olarak Türkiye dışı yaşam yeri olan bir şahıs tabloda yer almıştır. Beyin göçünün ülkelerin eğitim ve gelişmişlik düzeyleri dikkate alınarak gerçekleştiği bilindiğinden yazarın ABD tercihinin de coğrafi açıdan doğru olduğunu belirtebiliriz. 6 kadın ve 9 erkek şahısın yer aldığı romanda mezhep bilgisine yer verilmemiştir. Çünkü bu romanda mezhebe dair meselelere değinilmemiştir. Bu romanda yeni katılan 4 erkek şahısın öğrenim durumunun lisans derecesinde olması dikkat çeken bir diğer noktadır. Tabloda şahısların yaşadıkları yer de Su romanına göre çeşitlenme göstermiştir. İç Anadolu’da yer alan Çorum ve Kayseri şehirlerine yer verildiği görülmekle birlikte romanda 5 kişinin yaşadığı yer olarak İstanbul yine önde gelmektedir. Yaş grupları dağılımına bakıldığında yüzde 54’sinin orta yaş, yüzde 35’sinin genç yaş, 1 kişinin yaşlı olduğu böylece orta yaş grubundaki şahısların ilk kitaba göre yaklaşık iki kat arttığı görülmektedir. Bu kitapta farklılaşan bir diğer özellik öğrenim durumudur. Şahısların yüzde 65’i lisans düzeyinde eğitime sahip olduğu bu öğrenim durumu da ağırlıklı erkek şahıslarda görülmektedir. Bu oran Su romanında yüzde 34’tür. İki farklı konunun ele alındığı kitaplarda öğrenim durumunun olaya ve olayda yer alacak şahısların özelliklerine göre belirlendiği anlaşılmaktadır.

Tablo 3: Toprak Romanında Geçen Şahıslar Tablosu

•	Karakter İsmi	Yaş Durumu	Cinsiyet	Meslek	Medeni Dur	Yaşadığı Yer	Öğrenim Durumu
1	Ümit Kaman	Genç	Erkek	Komiser	Evli	Kırşehir	Lisans
2	Umay Bayülgen	Yaşlı	Kadın	Eczacı-Otacı	Dul	İstanbul	İyi Eğitim Almış
3	Ayten Bayülgen	Orta Yaş	Kadın	Ev Hanımı	Boşanmış	İstanbul	Bilgi Yok
4	Defne Kaman	Genç	Kadın	Gazeteci	Boşanmış	İstanbul	Lisans
5	Akın Kaman	Orta Yaş	Erkek	Kütüphane Müdür	Bekar	Çorum	Lisans
6	Rehber Kemal	Orta Yaş	Erkek	Rehber	Dul	Çorum	Lisans
7	Sabahattin Ali Oku	Orta Yaş	Erkek	Vali	Evli	Çorum	Lisans
8	Güneş Aytan	Orta Yaş	Erkek	Arkeolog	Boşanmış	ABD	Yüksek Lisans
9	Ceylan	Ölü	Kadın	Ev Hanımı	--	Çorum	Bilgi Yok
10	Muhtar Körağaoğlu	Orta yaş	Erkek	Emniyet Müdürü	Evli	Çorum	Lisans
11	Onur Akhan	Genç	Erkek	Müze Müdürü	Bilgi Yok	Çorum	Lisans
12	Yaşar	Genç	Erkek	İşsiz	Bekar	Çorum	Okul terk
13	Karaca Yörüklü	Genç	Erkek	Öğrenci	Bekar	Çorum	Okuyor

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Son olarak Tablo 3'te Toprak romanında yer alan şahıslar ve onlara ait bilgiler değerlendirildiğinde; 13 şahsın 4'ü kadın, 9'u erkek olması sebebiyle erkek ağırlıklı şahıs kadrosu oluşmakla birlikte bu kişilerden 6 tanesinin orta yaş grubunda yer aldığı İstanbul, Kırşehir, Çorum ve ABD'nin yaşam yeri olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Olayın Kayseri, Nevşehir hattında geçiyor olmasına rağmen şahısların yüzde 62'nin Çorum'da yaşadığı görülmektedir. Bu durum bir önceki Hava romanında yer alan şahısların bu romanda da devam etmesinden kaynaklanmaktadır. Yeni katılan şahıslardan Yaşar, tarihi eser kaçakçılığında kullanılan öğrenim durumu okul terk olarak ifade edilen işsiz bir gençtir. Medeni durum bilgilerinde Umay Nine ve Rehber Kemal'in eşini kaybetmiş olduğunu, yüzde 24'ünün boşanmış, yüzde 24'ünün evli, yüzde 24'ünün ise bekar olduğu bilgisine ulaşmaktayız. Öğrenim durumu 7 kişi lisans, bir kişi yüksek lisans, bir kişi okul terk, bir kişi üniversite öğrencisi, 1 kişi iyi eğitim almış olarak tabloda yer almaktadır. Bu romanda erkek şahısların öğrenim durumlarının kadınlara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu oranın erkekler lehine yüksek çıkmasının nedeni iki şahsın öğrenim durumuna yönelik bilginin bulunmamasıdır. Ayrıca şahısların ele alındığı bu bölümde üç romanda da sadece adı geçen kendisine ait yeterli bilgiye yer verilmemiş şahıslar tabloya eklenmemiş ve değerlendirmelere katılmamıştır. Örneğin Hava romanında sadece adı geçen Atıl adlı şahıs, şoför ile Kanat'ın Finli eşi bu sebeple değerlendirmeye alınmayan şahıslara örnektir.

Tablo 4: Su Romanı Coğrafi Terim Tablosu

Coğrafi Terim	Tür	Alt Tür	Kullanım Şekli
1 Yaz	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
2 Temmuz	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
3 Nem	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
4 Sıcak	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur; Kişileştirme
5 Nükleer enerji	Beşeri Coğrafya	Enerji Coğrafyası	Coğrafi Unsur
6 Fırtına	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
7 Kadın cinayetleri	Beşeri Coğrafya	Kadın Coğrafyası	Coğrafi Unsur
8 Köy	Beşeri Coğrafya	Yerleşme Coğrafyası	Coğrafi Unsur
9 Akarsu	Fiziki Coğrafya	Hidroğrafya, Potamoloji	Coğrafi Unsur
10 Samanyolu	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
11 Dinazor fosilleri	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
12 Krater	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Benzetme
13 Göç	Beşeri Coğrafya	Nüfus Coğrafyası	Coğrafi Unsur
14 Kış ayazı	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
15 Rüzgar	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
16 Gökyüzü	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
17 Kış	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
18 Küresel ısınma	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
19 Yıldırım	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
20 Şimşek	Genel Coğrafya		Mecaz
21 Mermer	Fiziki Coğrafya	Kayaçlar	Coğrafi Unsur
22 HES	Beşeri Coğrafya	Enerji Coğrafyası	Coğrafi Unsur
23 Ağaç	Fiziki Coğrafya	Biyocoğrafya	Coğrafi Unsur
24 Irmak	Fiziki Coğrafya	Hidroğrafya	Coğrafi Unsur
25 Tatil	Beşeri Coğrafya	Turizm Coğrafyası	Coğrafi Unsur
26 Ay	Genel Coğrafya		Kişileştirme
27 Güneş	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
28 Çöl	Fiziki Coğrafya		Benzetme
29 Hayvan	Fiziki Coğrafya	Biyocoğrafya	Coğrafi Unsur
30 Bitki	Fiziki Coğrafya	Biyocoğrafya	Coğrafi Unsur
31 Mağara	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Coğrafi Unsur
32 Ülke	Beşeri Coğrafya	Siyasi Coğrafya	Coğrafi Unsur
33 Toprak	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji, Pedoloji	Coğrafi Unsur
34 Nüfus	Beşeri Coğrafya	Nüfus Coğrafyası	Coğrafi Unsur
35 Enerji	Beşeri Coğrafya	Enerji Coğrafyası	Coğrafi Unsur
36 Tohum	Beşeri Coğrafya	Tarım Coğrafyası	Coğrafi Unsur
37 Gelişmiş ülkeler	Beşeri Coğrafya	Ekonomi Coğrafyası	Coğrafi Unsur
38 Kaplıca	Fiziki Coğrafya	Jeoloji, Turizm Coğrafya	Coğrafi Unsur
39 Su enerjisi	Beşeri Coğrafya	Enerji Coğrafyası	Coğrafi Unsur
40 Kuraklık	Fiziki Coğrafya	İklim, Doğal Afet	Coğrafi Unsur
41 Sel	Fiziki Coğrafya	İklim, Doğal Afet	Benzetme; Coğrafi Unsur
42 Rüzgar Enerjisi	Beşeri Coğrafya	Enerji Coğrafyası	Coğrafi Unsur
43 Güneş enerjisi	Beşeri Coğrafya	Enerji Coğrafyası	Coğrafi Unsur
44 Uygarlık	Beşeri Coğrafya	Yerleşme Coğrafyası	Coğrafi Unsur
45 Kasaba	Beşeri Coğrafya	Yerleşme Coğrafyası	Coğrafi Unsur
46 Engebeli	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Coğrafi Unsur
47 Göl	Fiziki Coğrafya	Hidroğrafya, Limnoloji	Coğrafi Unsur
48 Dere	Fiziki Coğrafya	Hidroğrafya	Coğrafi Unsur

49 Dolunay	Genel Coğrafya		Mecaz
50 Uçurum	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Coğrafi Unsur
51 Coğrafi iklim	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
52 İklim	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
53 Ziraat	Beşeri Coğrafya	Tarım Coğrafyası	Coğrafi Unsur
54 Dünya	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur; Mecaz
55 Yedi bölge	Beşeri Coğrafya	Bölgeler Coğrafyası	Coğrafi Unsur
56 Gece	Genel Coğrafya	Dünya'nın Hareketleri	Coğrafi Unsur
57 Organik	Beşeri Coğrafya	Tarım Coğrafyası	Coğrafi Unsur
58 Evren	Genel Coğrafya		Benzetme
59 Yeraltı	Fiziki Coğrafya	Jeoloji	Benzetme
60 Yerüstü	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Benzetme
61 Gök	Genel Coğrafya		Benzetme
62 Bulut	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
63 Dağ keçisi	Fiziki Coğrafya	Biyocoğrafya	Benzetme
64 Meşe ağacı	Fiziki Coğrafya	Biyocoğrafya	Coğrafi Unsur
65 Kayın ağacı	Fiziki Coğrafya	Biyocoğrafya	Coğrafi Unsur
66 Çakıl taşı	Fiziki Coğrafya	Kayaçlar	Coğrafi Unsur
67 Şehir	Beşeri Coğrafya	Yerleşme Coğrafyası	Coğrafi Unsur

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Coğrafya mekân ile bağı olan bir bilim olması sebebiyle günlük hayatta ve konuşma dilinde sıklıkla coğrafi terimlere rastlamak mümkündür. Toplumsal, çevresel güncel sorunların ele alındığı kitaplarda coğrafi terim kullanımının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Öyle ki yukarıdaki tabloda Su romanında yer alan coğrafi terimlerin listesi bulunmaktadır. Listede 67 terimin olduğu görülmektedir. Tabloya bakıldığında bu terimlerden fiziki coğrafya terimlerinin ağırlıklı olduğu görülmektedir. (35 tanesi fiziki coğrafya, 20 tanesi beşeri coğrafya, 12 tanesi genel coğrafya). Fiziki coğrafya ile ilgili terimlerin yüzde 21'inin iklime ait olduğu görülmektedir. Söz konusu kitabın küresel ısınmaya bağlı meydana gelen iklim değişimlerine sık sık değinmesi klimatolojiye ait bu terimlerin kullanılma sıklığını arttırmıştır. Ayrıca söz konusu kitabın olay öyküsünün temmuz ayında yaşanıyor olması, aşırı sıcak ve nem kelimelerin daha fazla kullanılmasına yol açmış, bu durumda iklime ait terimlerin kullanılma oranını yükseltmiştir. Romanda beşeri coğrafya ile ilgili terimlerin yüzde 30'unun enerji coğrafyasına, yüzde 20'sinin yerleşme coğrafyasına ait olduğu görülmektedir. Diğer beşeri coğrafyaya ait terimlere bakıldığında oranlarının büyük farklar içermediği görülmektedir.

Su romanında yer alan terimlerin kullanım şekilleri de incelenmiştir. Tablodaki tüm coğrafi terimlere bakıldığında; terimlerin kullanım şeklinin yüzde 85 oranıyla coğrafi unsur olduğu görülmektedir. Yazarın mecaz, deyim gibi dolaylı anlatıma az başvurduğu

görülmektedir. Bunun temel nedeni yazarın çevresel ve toplumsal gerçek konuları olay örgüsünde yer vermesidir. Sel terimi hem coğrafi bir unsur hem de benzetme yoluyla kullanıldığı görülmektedir. Romanda “Semahat gözlerinden seller gibi akan yaşlara engel olamadan dudaklarını bastırıp burnunu çekiyordu.” (s.196) cümlesi ile sel terimi benzetme, “Uzun zamandır rüyasına ilk kez tasvir eden başka bir kadın girdiği için suçluluk duyuyor, öte yandan anne babasının onu rüyada bile olsa evi sel basınca kurtarmadan kaçıp gitmelerini içeriyordu.” (s.99) cümlesi ile de coğrafi bir unsur olarak kullanımı görülmektedir. Romanda geçen şimşek teriminin mecazen kullanımı şu şekildedir; “Semahat, onun kim olduğunu düşünürken beyninde bir şimşek çaktı.” (s.199). İklima ait sıcak terimi de iki kullanım şekliyle karşımıza çıkmaktadır. Sıcak teriminin kişileştirme yoluyla kullanıldığı “Kadıköy iskelesinin hemen arkasında, ağaçlıklı bir bahçe içinde yeşillere saklanmış küçük karakolun giriş katında solda yer alan küçük odada çalışan klimaya rağmen pencerenin dışında bütün şehri şiddetle saran sıcak hava serinlemeye fırsat bırakmayacak derecede otoriterdi.” (s.20) cümlesinde görülmektedir. Yine sıcak teriminin coğrafi bir unsur olarak kullanımına “Aşırı sıcak hava, Kadıköy Çarşısı’nın keyfine varmasına engeldi.” (s.51) cümlesi gösterilir.

Tablo 5: Hava Romanı Coğrafi Terim Tablosu

Coğrafi Terim	Tür	Alt tür	Kullanım Şekli
1 İklim değişikliği	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
2 Küresel ısınma	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
3 Klimatoloji	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
4 Pastırma Yazı	Fiziki Coğrafya	İklim	Deyim
5 Yaz mevsimi	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
6 Sıcaklık	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
7 Kış	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
8 Yaz havası	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
9 İklim sapmaları	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
10 Meteorolojik	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
11 Atmosfer	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
12 Nitrojen gazı	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
13 Argon gazı	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
14 Aralık ayı	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
15 Sisli	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
16 Kış ayları	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
17 Oksijen	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
18 Kuraklık	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
19 Yıldırım çarpması	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
20 Gökyüzü	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
21 Sahte bahar havası	Fiziki Coğrafya	iklim	Deyim
22 İmbat	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
23 Deniz meltemi	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
24 Lodos	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
25 Samyeli	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
26 Poyraz	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
27 Karayel	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
28 Tayfun	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
29 Bora	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
30 Yıldırım	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
31 Şimşek	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
32 Güz	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
33 Sıcak ve kuru hava	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
34 Soğuk ve nemli hava	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
35 Güneş	Genel Coğrafya		Kişileştirme, Coğrafi unsur
36 Dünya	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur, Mecaz
37 Konum	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
38 Bozkır	Fiziki Coğrafya	Btki örtüsü	Coğrafi Unsur
39 Fay hattı	Fiziki Coğrafya	Jeoloji	Mecaz
40 Gündoğumu	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
41 Göçebe	Beşeri Coğrafya	Yerleşme Coğrafyası	Coğrafi Unsur
42 Yeraltı şehri	Beşeri Coğrafya	Yerleşme Coğrafyası	Coğrafi Unsur
43 Deprem kuşağı	Fiziki Coğrafya	Jeoloji	Coğrafi Unsur

44 Temiz enerji	Beşeri Coğrafya	Enerji Coğrafyası	Coğrafi Unsur
45 Nükleer enerji	Beşeri Coğrafya	Enerji Coğrafyası	Coğrafi Unsur
46 Yenilenebilir enerji kaynaklar	Beşeri Coğrafya	Enerji Coğrafyası	Coğrafi Unsur
47 Yeraltı	Genel Coğrafya		Mecaz
48 Yerleşik hayat	Beşeri Coğrafya	Yerleşme Coğrafyası	Coğrafi Unsur
49 Tarım devrimi	Beşeri Coğrafya	Tarım Coğrafyası	Coğrafi Unsur
50 Büyükşehir	Beşeri Coğrafya	Yerleşme Coğrafyası	Coğrafi Unsur
51 Sel	Fiziki Coğrafya	İklim, Doğal Afet	Coğrafi Unsur
52 Yanardağ patlaması	Fiziki Coğrafya	Doğal Afet, Jeoloji	Coğrafi Unsur
53 Sera	Beşeri Coğrafya	Tarım Coğrafyası	Coğrafi Unsur
54 Taş	Fiziki Coğrafya	Kayaç	Mecaz
55 Mevsim	Fiziki Coğrafya	İklim	Kişileştirme

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Hava adlı romanında tablo 5'te de görüldüğü üzere 55 tane coğrafi terim kullanmıştır. Romanda fiziki coğrafya terimlerinin ağırlıklı ortaya çıktığı görülmüştür. Terimlerin yüzde 67'si fiziki coğrafya, yüzde 16'si genel coğrafya ve yüzde 17'si de beşeri coğrafyaya ait terimlerdir. Fiziki coğrafyaya ait terimlerinde yüzde 86'sı iklime aittir. İklimle ait terimlerin ağırlıklı olarak karşımıza çıkmasında romanın ana konusunun nükleer enerji olmak üzere enerji kaynaklarının atmosfere ve çevreye verdiği zararların ele alınmış olması ile yazarın kitabın birçok yerinde mekânın hava durumu ve iklim özelliklerinden bahsederek iklim değişimi ve küresel ısınmayı değinmiş olmasıdır. Yazar yüzde 92'sini coğrafi unsur olarak kullanırken yüzde 4'ünü mecaz yüzde 4'ünü de deyim olarak kullanmıştır. Ayrıca romanda “Bir günde geçmişimdeki önemli ve sağlam bir taşın sökülüp gidivermesi sanki kökünü salladı, içimde bir fay hattı kırıldı.” (s.289) kullanım şekli itibariyle fay hattı ve taş terimlerinin mecazen kullanıldığı örneklendirilmiştir. Romanda yer alan güneş terimi “Güneş başını kaldırdı, tekrar yüzünü açtı. Dünyanın her tarafı ak kuş rengine girdi” (s.304) cümlesiyle, “ah değişirse iklimler, afallarsa mevsimler...” (s.252) cümlesinde yer alan mevsim terimi kişileştirme yoluyla kullanılmıştır. Tablo 5'te görüldüğü üzere bitki örtüsüne ait bir terimin yer aldığı görülmektedir. Olayın geçtiği Kayseri ve Nevşehir illerimizin doğal bitki örtüsü olan bozkır yazarın coğrafi bilgiyi eserinde kullandığının örneğidir. Özellikle yazar kitapta bozkır ile iklime ait terimleri sıklıkla birlikte ifade etmiştir. “Bu sırada aslında bir kış günü bozkırda olduklarını unutturan çıtır çıtır güneş altında oturdukları çay bahçesindeki hesaplarını ödediler.” (s.149).

Tablo 6: Toprak Romanı Coğrafi Terim Tablosu

Coğrafi terim	Tür	Alt Tür	Kullanım şekli
1 Toprak	Fiziki Coğrafya	Toprak Coğrafyası (Pedoloji)	Coğrafi Unsur, Kişileştirme, Mecaz
2 Güneş	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur, Mecaz
3 Bozkır	Fiziki Coğrafya	Bitki Coğrafyası	Coğrafi Unsur
4 Metropol	Beşeri Coğrafya	Yerleşme Coğrafyası	Coğrafi Unsur
5 Step	Fiziki Coğrafya	Bitki Coğrafyası	Coğrafi Unsur
6 Fırtına	Beşeri Coğrafya	İklim	Mecaz
7 Şehir	Beşeri Coğrafya	Yerleşme Coğrafyası	Coğrafi Unsur
8 Bulut	Fiziki Coğrafya	İklim	Mecaz
9 Günbatımı	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
10 Mevsim	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
11 Gece- Gündüz	Genel Coğrafya	Dünya'nın hareketleri	Coğrafi Unsur
12 Uçurum	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Mecaz
13 Gezegen	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
14 Coğrafya	Genel Coğrafya		Mecaz
15 Tatlı su	Fiziki Coğrafya	Hidroğrafya	Mecaz
16 Kasaba	Beşeri Coğrafya	Yerleşme Coğrafyası	Coğrafi Unsur
17 Dünya	Genel Coğrafya		Mecaz
18 Ekolojik Tarım	Beşeri Coğrafya	Tarım Coğrafyası	Coğrafi Unsur
19 Çöl	Fiziki Coğrafya		Benzetme, Coğrafi Unsur
20 Vaha	Fiziki Coğrafya	Hidroğrafya	Benzetme
21 Nehir	Fiziki Coğrafya	Hidroğrafya	Coğrafi Unsur
22 Sera	Beşeri Coğrafya	Tarım Coğrafyası	Coğrafi Unsur
23 Deniz	Fiziki Coğrafya	Hidroğrafya	Mecaz, Coğrafi Unsur
24 Okyanus	Fiziki Coğrafya	Hidroğrafya	Mecaz, Coğrafi unsur
25 Kuzey Kutbu	Fiziki Coğrafya		Coğrafi Unsur
26 Bitki Örtüsü	Fiziki Coğrafya	Bitki Coğrafyası, Biyocoğrafya	Coğrafi Unsur
27 Hava hareketi	Fiziki Coğrafya	İklim	Mecaz
28 Kayın ağacı	Fiziki Coğrafya	Bitki Coğrafyası, Biyocoğrafya	Coğrafi Unsur
29 Yıldırım	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
30 Endemik bitki	Fiziki Coğrafya	Bitki Coğrafyası, Biyocoğrafya	Coğrafi Unsur
31 Alt Dünya	Genel Coğrafya		Mecaz
32 Batı	Genel Coğrafya		Mecaz
33 Tundra	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
34 Göl	Fiziki Coğrafya	Hidroğrafya	Coğrafi Unsur
35 İklim	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
36 Ova	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Coğrafi Unsur
37 Yayla	Beşeri Coğrafya	Yerleşme Coğrafyası	Coğrafi Unsur
38 Dağ	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Coğrafi Unsur, Mecaz
39 Magma	Fiziki Coğrafya	Jeoloji	Coğrafi Unsur
40 Nehir	Fiziki Coğrafya	Hidroğrafya	Coğrafi Unsur
41 Tsunami	Fiziki Coğrafya	Hidroğrafya	Coğrafi Unsur
42 Sel	Fiziki Coğrafya	Doğal Afet	Coğrafi Unsur
43 Fırtına	Fiziki Coğrafya	Doğal Afet	Coğrafi Unsur
44 Volkan	Fiziki Coğrafya	Doğal Afet	Coğrafi Unsur, Benzetme
45 Erozyon	Fiziki Coğrafya	Doğal Afet	Coğrafi Unsur
46 Rüzgar	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
47 Küresel ısınma	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur

48 Kızılcam ağacı	Fiziki Coğrafya	Bitki Coğrafyası	Coğrafi Unsur
49 Vadi	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Coğrafi Unsur
50 HES	Beşeri Coğrafya	Enerji Coğrafyası	Coğrafi Unsur
51 Atmosfer	Fiziki Coğrafya	İklim	Mecaz
52 Taşra	Beşeri Coğrafya	Yerleşme Coğrafyası	Mecaz
53 Ekolojik döngü	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
54 Engebe	Fiziki Coğrafya	Jeomorfoloji	Coğrafi Unsur
55 Medcezir	Fiziki Coğrafya	İklim	Coğrafi Unsur
56 Gezegen	Genel Coğrafya		Coğrafi Unsur
57 Beyin göçü	Beşeri Coğrafya	Nüfus Coğrafyası-Göç	Coğrafi Unsur

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Toprak romanında 57 tane coğrafi terim listelenmiştir. Bu terimlerin tür, alt tür ve kullanım şekilleri saptanmıştır. Diğer kitaplarda olduğu gibi bu kitapta da fiziki coğrafya terimlerinin kullanımı ağırlıklı çıkmıştır. Fiziki coğrafya ile ilgili terimlerin oranı yüzde 67, genel coğrafya yüzde 16, beşeri coğrafyaya ait terimler ise yüzde 17'dir. Tabloda fiziki coğrafya terimlerinin yüzde 32'sinin iklime, yüzde 16'sının bitki coğrafyası alt türüne ait olduğu görülmektedir. Diğer kitaplarında olduğu gibi coğrafi terimlerin en fazla kullanım şekli yüzde 79 ile coğrafi unsur olarak kullanımdır. Yazar tabloda 4 tane coğrafi terimi -farklı cümlelerde olmak üzere- hem coğrafi unsur (gerçek anlamı) hem de mecaz yoluyla metinlerde kullanmıştır. Bu kullanım şekillerine deniz, okyanus terimleri örnek gösterilebilir. Toprak romanında “Şöyle söyleyeyim, eğer ben bir damlaysam, o bir deniz, derya okyanus! Şu anda deniz kadar çok şey bilen bir büyük anneyle konuşuyor olduğunu düşünmekten yürürken karaca birden irkildi.” (s.67) bu cümledeki deniz, okyanus terimleri mecaz olarak kullanılmıştır. Ancak yine “Yer yüzündeki bütün suların temeli; nehir, deniz ve okyanusların da evi olduğunu unuttuğunuz...” (s.134) cümlesinde yer alan deniz ve okyanus ise hidrografik bir coğrafi bir unsur olarak kullanılmıştır. Coğrafi terimlerin kullanım şeklinde yüzde 3 gibi düşük bir oranla benzetme ve yüzde 27 oranla mecaz yoluyla anlatım ve 1 adet kişileştirme yer almaktadır. Bu oranların düşük olmasının temel nedeni yazarın gerçek, güncel çevre sorunlarını konu alması ve hikayeyi anlatımı esnasında açıklayıcı, tanımlayıcı bilgilere sık sık başvurmasıdır. Mecaz yoluyla coğrafi terimin kullanılmasına “Hayatın alışılmadık olaylara pek meydan vermediği küçük şehirlerde yıllarca yöneticilik deneyimi olan valinin bu akşamki yoğun trafikten yorgun düşen zihni, Semahat 'in sözlerindeki güvenli gerçek dışı atmosferde biraz rahatladı.” (s.166) cümlesi ile atmosfer terimi örnek gösterilir.

4.2. Romanların Mekân Analizleri ve Haritaları

Mekân, romandaki şahıslar ile onların hareketleri üzerinde ve olay örgüsünün gerçekleşmesinde etkili olan bir unsurdur. İster gerçek ister hayali bir mekân olsun olay örgüsü ile mekân ve şahıs kadrosu arasında sıkı sıkıya bir bağ vardır. Öyle ki mekân romanda işlenen olayın ve karakterlerin üzerinde büyük bir etkiye sahip olabileceği için mekânın çevre özelliklerinin anlatılması olayın ve karakterlerin çözümlenmesinde büyük katkı sağlar. Bu yönüyle yazarın mekânı nasıl ele aldığı ve kurguladığı önemlidir. Mekân ile romanın olay örgüsü arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurursak yazarın mekâna dair belirttiği detaylar olayın iyi-kötü, mutlu-hüzünlü gibi nasıl ilerleyeceğine dair ipuçları oluşturabilir. Yine mekân, karakterlerin sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik özellikleri hakkında da bilgiler verebilmektedir. Özellikle gerçek bir mekânın kullanıldığı romanlarda mekânın özellikleri şahsın özellikleri ile kesişebilmektedir (Karaca, 2006).

Yaşanılan coğrafyanın özelliklerine göre başta insan olmak üzere dini inanışlar, ahlaki ve kültürel değerler ile edebiyat ürünlerinde yer alan mekânların betimlenmesi ve yorumlanması da farklılık göstermektedir. Kişi ve toplumlar oluşumlarından itibaren nasıl kendilerini bir mekân içinde algılıyorlarsa, edebi eserler de en soyutundan, en gerçeğine kadar bir mekân içinde anlamını bulur. Yazılanların okuyucunun zihninde canlanması ve kahramanla özdeşim kurulması için de en gerekli şart mekân algısının oluşmasıdır (Uygur, 2013). Buradan hareketle romanlardaki mekânın güçlü rolü sebebiyle Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su, Toprak ve Hava kitaplarında yer alan ana mekânlar tespit edilerek tablolaştırılmıştır. Tabloda mekânın bulunduğu hangi kıta, ülke ya da şehirde bulunduğu saptanmıştır. Ayrıca kitaplarda yer alan mekânların hangi coğrafi konu yönüyle ele alındıkları belirlenerek analizleri yapılmıştır.

Tablo 7: Su Romanı Mekân Tablosu

Mekan/Yer	Kıta	Ülke	Şehir	Coğrafi Konu
1 Kadıköy	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
2 Kalamış	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
3 Kadıköy İskelesi	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
4 Beşiktaş	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
5 Himalayalar	Asya	Nepal		Jeomorfoloji, Turizm coğrafyası
6 Everest	Asya	Nepal		Jeomorfoloji, Turizm coğrafyası
7 Japonya	Asya	Japonya		Yerleşme
8 Sinop	Asya	Türkiye		Yerleşme, Enerji coğrafyası
9 Ninova	Asya	Irak		Yerleşme
10 İstanbul	Asya	Türkiye		Yerleşme, Nüfus, Ekonomik Coğrafya
11 Kaman	Asya	Türkiye	Kırşehir	Yerleşme, Kültür
12 Beşiktaş iskelesi	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme, Hidrografya
13 New York	Amerika	ABD	New York	Yerleşme
14 Kahire	Asya	Mısır		Yerleşme, Kültür
15 İsveç	Avrupa	İsveç		Yerleşme
16 Karadeniz köyleri	Asya	Türkiye		Yerleşme
17 Anadolu	Asya	Türkiye		Nüfus, Yerleşme
18 Orta Asya Türki Cumhuriyetleri	Asya			Yerleşme
19 Akdeniz	Avrupa	Türkiye		Hidrografya
20 Koşuyolu	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
21 Dicle nehri	Asya	Türkiye, Irak, Suriye, İran		Hidrografya
22 Adalar	Asya	Türkiye		Jeomorfoloji
23 Kadıköy çarşısı	Asya	Türkiye	İstanbul	Ekonomik Coğrafya
24 Moda	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
25 ABD	Amerika	ABD		Yerleşme, Kültür Coğrafyası
26 Nevşehir	Asya	Türkiye		Yerleşme
27 Tirebolu	Asya	Türkiye	Giresun	Yerleşme
28 Asya	Asya			Bölgeler Coğrafyası
29 Sibiryası	Asya	Rusya		Bölgeler Coğrafyası
30 Orta Asya	Asya			Bölgeler Coğrafyası
31 İzlanda	Avrupa	İzlanda		Yerleşme, Kültür Coğrafyası
32 Latin Amerika	Amerika			Yerleşme, Kültür Coğrafyası
33 Avustralya	Avustralya	Avustralya		Yerleşme, Kültür Coğrafyası
34 Güney Sibiryası	Asya	Rusya		Yerleşme, Kültür Coğrafyası
35 Altaylar	Asya	Rusya		Yerleşme, Kültür Coğrafyası
36 Rıhtım caddesi	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
37 Kızıldeniz	Afrika			Hidrografya
38 Yeni Zelanda	Avustralya	Yeni Zelanda		Yerleşme, Kültür Coğrafyası
39 Tibet	Asya	Çin		Yerleşme, Kültür Coğrafyası
40 Ümraniye	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
41 Haliç	Avrupa	Türkiye	İstanbul	
42 Bostancı	Asya	Türkiye	İstanbul	
43 Viyana	Avrupa	Avusturya		Yerleşme
44 Büyükdada	Asya	Türkiye	İstanbul	
45 Caddebostan	Asya	Türkiye	İstanbul	
46 Göztepe	Asya	Türkiye	İstanbul	
47 Foça	Asya	Türkiye	İzmir	Yerleşme
48 Gökova	Asya	Türkiye	Muğla	Hidrografya
49 Prens Adaları	Asya	Türkiye	İstanbul	Hidrografya
50 Toroslar	Asya	Türkiye		Yerleşme, Nüfus
51 Erenköy	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
52 Heybeli ada	Asya	Türkiye	İstanbul	Jeomorfoloji
53 Kınalı ada	Asya	Türkiye	İstanbul	Jeomorfoloji
54 Burgazada	Asya	Türkiye	İstanbul	Jeomorfoloji

55 Denizli	Asya	Türkiye		Kültür Coğrafyası
56 Bursa	Asya	Türkiye		Kültür Coğrafyası
57 Ayasofya	Avrupa	Türkiye	İstanbul	Kültür Coğrafyası, Turizm Coğrafyası
58 Bahariye	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
59 Mısır çarşısı	Avrupa	Türkiye	İstanbul	Ekonomik Coğrafya
60 Konya	Asya	Türkiye		Yerleşme, Kültür Coğrafyası
61 Horasan	Asya	Türkiye	Erzurum	Yerleşme, Kültür Coğrafyası
62 Çorum	Asya	Türkiye		Yerleşme, Kültür Coğrafyası, Turizm
63 Sedef Adası	Asya	Türkiye	İstanbul	Hidrografiya, jeomorfoloji
64 Yedikule	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
65 Kocaeli	Asya	Türkiye		Ekonomik Coğrafya

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Su romanına ait mekân tablosu (Tablo 7) incelendiğinde 65 mekân/yer ismi tespit edilmiştir. Bunlardan 52'si Asya Kıtasında, 7'si Avrupa Kıtasında yer almaktadır. Asya Kıtasında yer alan mekânların yüzde 85'i de Türkiye'de, Türkiye'de yer alan mekânların ise yüzde 57'si İstanbul'da yer almaktadır. Tabloda Asya Kıtası, Türkiye ve İstanbul'un sayıca ve oranca fazla çıkmasının ana sebebi tablo 1'de de belirtildiği üzere 18 roman karakterinin 16'sının yaşam yerinin Anadolu Yakasındaki ilçe ve semtlerde yaşıyor olmasıdır. Su romanında mekânlar konularına göre analiz edildiğinde romanda işlenen meseleler ile ilgili olan konuların ağırlıklı olduğu görülmektedir. Mekânların 60'ının yerleşme yeri olarak 25'inin ise kültür coğrafyası konusu olarak kullanıldığı görülmektedir. Kültür coğrafyası konularına ait kullanımın oranını serinin ilk kitabı olması sebebiyle Türk kültür ve öğeleri ile Şamanizm öğelerine ait meselelerin uzunca yer alması gösterilir. Romanda Anadolu'ya ait mekân kullanımı o alanda yaşayan nüfusu belirtmek amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca mitolojiye ve Şamanizm'e dair öğelerin işlendiği kitapta Türklerin dünyaya çıktığı ve yayıldığı Orta Asya ve Şamanizm'in izlerinin bulunduğu Sibiry'a yer verilmiştir. Eserde mekân olarak tek bir yere bağlı kalınmaması bir başka detaydır.

Tabloda görüldüğü üzere Amerika, Avrupa, Asya ve Avustralya kıtalarına ait mekân/yer isimlerine rastlanılmakla birlikte yüzde 80'inin Asya Kıtasında yer aldığı görülmektedir. Kültür coğrafyasının yoğun olarak ele alındığı romanda 2 kere Avustralya kıtasına ait mekâna yer verilmiş; buralarda da kültüre ait öğelere yer verilmiştir. Şekil 1 ve 2'de Su romanında yer alan mekânların Dünya ve Türkiye üzerindeki dağılım haritası verilmiştir. Dünya mekânsal dağılım haritasına bakıldığında romanda geçen mekânların 5 kıtada yayıldığı görülmektedir. Şekil 2'ye bakıldığında ise Marmara Bölgesi, Ege Bölgesi, İç

Anadolu Bölgesi, Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesine ait mekânların romanda yer aldığı görülmektedir.

Harita 1: Su Romanı Dünya Mekânsal Dağılımı Haritası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Harita 2: Su Romanı Türkiye Mekânsal Dağılımı Haritası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 8: Hava Romanı Mekân Tablosu

▼	Mekan/Yer	▼	Kıta	▼	Ülke	▼	Şehir	▼	Coğrafi Konu
1	Kayseri		Asya		Türkiye				Yerleşme, Enerji Coğrafyası
2	Ankara		Asya		Türkiye				Yerleşme
3	Barcelona		Avrupa		İspanya				Nüfus, Yerleşme
4	Erciyes dağı		Asya		Türkiye		Kayseri		Klimatoloji, Jeomorfoloji
5	Anadolu		Asya		Türkiye				Nüfus
6	Çorum		Asya		Türkiye				Yerleşme, Kültür Coğrafyası
7	Orta Anadolu		Asya		Türkiye				Klimatoloji, Nüfus
8	Kadıköy		Asya		Türkiye		İstanbul		Yerleşme
9	Kalamış		Asya		Türkiye		İstanbul		Yerleşme
10	Yeni Delhi		Asya		Hindistan				Yerleşme
11	Jaipur		Asya		Hindistan				Yerleşme
12	Hindistan		Asya						Yerleşme, Turizm Coğrafyası
13	Cumhuriyet Meydanı		Asya		Türkiye		Çorum		Yerleşme
14	Nevşehir		Asya		Türkiye				Yerleşme
15	Kapadokya		Asya		Türkiye		Nevşehir		Turizm Coğrafyası, Yerleşme
16	Gevher Nesibe Şifhanesi		Asya		Türkiye		Kayseri		Yerleşme
17	Doğu		Asya						Nüfus
18	Batı		Avrupa						Nüfus
19	Avanos		Asya		Türkiye		Nevşehir		Turizm Coğrafyası, Yerleşme
20	Balkanlar		Avrupa						Nüfus, Siyasi Coğrafya
21	Sibirya		Asya		Rusya				Yerleşme, Nüfus
22	Amerika		Amerika		ABD				Yerleşme
23	Antalya		Asya		Türkiye				Yerleşme
24	Elmalı Bölgesi		Asya		Türkiye		Antalya		Yerleşme
25	Tibet		Asya		Çin				Yerleşme
26	Yazılıkaya		Asya		Türkiye		Çorum		Yerleşme
27	İskandinavya		Avrupa						Siyasi Coğrafya
28	New York		Amerika		ABD				Enerji Coğrafyası
29	Çin		Asya						Enerji Coğrafyası
30	Tomarza kasabası		Asya		Türkiye		Kayseri		Yerleşme
31	Talas		Asya		Türkiye		Kayseri		Yerleşme
32	Güney Afrika Wonderweck Mağarası		Afrika		Güney Afrika				Yerleşme, Enerji Coğrafyası
33	Britanya		Avrupa		İngiltere				Enerji Coğrafyası
34	Fransa		Avrupa						Enerji Coğrafyası
35	İran		Asya						Enerji Coğrafyası
36	Rusya		Asya						Enerji Coğrafyası
37	Suudi Arabistan		Asya						Yerleşme, Kültür Coğrafyası
38	ABD üç mil adası		Amerika						Enerji Coğrafyası
39	İskoçya		Avrupa						Enerji Coğrafyası
40	Almanya		Avrupa						Enerji Coğrafyası
41	Japonya		Asya						Enerji Coğrafyası
42	İsviçre		Avrupa						Enerji Coğrafyası
43	Tayvan		Asya						Enerji Coğrafyası
44	Karkamış		Asya		Türkiye		Gaziantep		Yerleşme
45	Akdeniz		Avrupa		Türkiye				Kültür Coğrafyası
46	Maslak		Asya		Türkiye		İstanbul		Yerleşme
47	Konya		Asya		Türkiye				Yerleşme, Kültür Coğrafyası
48	İzmir		Asya		Türkiye				Kültür Coğrafyası
49	Kemah		Asya		Türkiye		Erzincan		Yerleşme, Kültür Coğrafyası
50	Truva		Asya		Türkiye		Çanakkale		Yerleşme, Kültür Coğrafyası
51	Erkilet		Asya		Türkiye		Kayseri		Yerleşme, Kültür Coğrafyası
52	Sivas		Asya		Türkiye				Tarihi Coğrafya,
53	Kanada		Amerika		Kanada				Yerleşme
54	Filistin		Asya						Kültür Coğrafyası

55 Sibirya	Asya	Rusya	Kültür Coğrafyası
56 Hazar gölü	Asya		Kültür Coğrafyası
57 Gaziantep	Asya	Türkiye	Kültür Coğrafyası
58 Amasya	Asya	Türkiye	Kültür Coğrafyası
59 Hatay	Asya	Türkiye	Kültür Coğrafyası
60 Mardin	Asya	Türkiye	Kültür Coğrafyası
61 Selanik	Avrupa	Yunanistan	Kültür Coğrafyası
62 İzlanda	Avrupa		Yerleşme,Doğal afet
63 Çernobil	Avrupa	Ukrayna	Enerji Coğrafyası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 8’de görüldüğü üzere Hava romanının mekân tablosunda 63 mekân yer almaktadır. Bu mekânların yüzde 73’i Asya kıtasında, yüzde 19’unu Avrupa Kıtasında, yüzde 6’sı ise Amerika kıtasında yer almaktadır. Asya Kıtasında yer alanların yüzde 70’i Türkiye’dedir. Su kitabından farklı olarak Türkiye’deki mekânların sadece 3 tanesi İstanbul’da bulunmaktadır. Bu sayı Su kitabında 57’dir. Hava romanında olayın geçtiği mekânın farklılaşması bu sonucun nedenidir. Konular analiz edildiğinde 33’unun yerleşme, 16 tanesinin kültür coğrafyasına ait olduğu görülmektedir. Hava romanında yenilenemeyen enerji kaynakları ile yenilenebilir enerji kaynaklarının işlenmesi enerji coğrafyasına ait unsurların kullanıldığı mekânların sayısını arttırmıştır. Enerji coğrafyasına ait mekân kullanımını yüzde 14 oranında karşımıza çıkarmaktadır. Ayrıca nükleer enerji santrallerinde meydana gelen kazaların konu alındığı romanda ABD 3 mil adası ve Ukrayna Çernobil’de yaşanan olaylar ve etkileri üzerinde durulmuştur. Romanda kültür coğrafyasına ait kullanımın da öne çıktığı görülmektedir. Mekânların tarihi gelişimlerinin ve özelliklerinin yer aldığı romanda kültürel öğeler de yer almaktadır.

Harita 3: Hava Romanı Dünya Mekânsal Dağılımı Haritası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Harita 4: Hava Romanı Türkiye Mekânsal Dağılımı Haritası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Toprak romanının mekân tablosu (Tablo 9) incelendiğinde 35 mekânın 33'ü Asya, 2'si Amerika kıtasındadır. Asya kıtasında yer alan mekânların 29 tanesi (yüzde 89) Türkiye'dedir. Türkiye'de yer alan mekânların ise 11 tanesi (yüzde 38) Çorum, 4 tanesi (yüzde 18) İstanbul ve 2 tanesi (yüzde 7) Ankara'da yer almaktadır. Mekânların konu

ediliş şekilleri incelendiğinde 14 tanesi yerleşme coğrafyası kapsamında (yüzde 40), 9 tanesi turizm coğrafyası (yüzde 26) kapsamında kullanılmıştır. Diğer kitaplardan en büyük fark turizmin sayıca öne çıkmış olmasıdır. Bunun temel sebebi de tarihi ve turistik açıdan önem arz eden mekânda tarihi eser kaçakçılığı konusunu işlenmiş olmasıdır. Toprak romanının Dünya mekânsal haritası (Şekil 5) diğer romanlarıinkiyle karşılaştırıldığında Türkiye dışı en az mekân kullanılan roman olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 9: Toprak Romanı Mekân Tablosu

▼	Mekan/Yer ▼	Kıta ▼	Ülke ▼	Şehir ▼	Coğrafi Konu
1	Çorum	Asya	Türkiye		Yerleşme
2	Anadolu	Asya	Türkiye		Nüfus, Yerleşme
3	Ankara	Asya	Türkiye		Yerleşme
4	İstanbul	Asya	Türkiye		Yerleşme, Nüfus
5	Amerika	Amerika	ABD		Yerleşme, Nüfus
6	Kuğulu Park	Asya	Türkiye	Ankara	Yerleşme
7	Bahçelievler Mahallesi	Asya	Türkiye	Ankara	Yerleşme
8	Kayseri	Asya	Türkiye		Yerleşme
9	Kalamış	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
10	Budaközü Çayı	Asya	Türkiye	Çorum	Hidrografya
11	Kızılırmak	Asya	Türkiye		Hidrografya
12	Kadıköy	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
13	Pendik	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
14	Hindistan	Asya			Bitki
15	Büyük Ada	Asya	Türkiye		Yerleşme
16	Karaköy	Asya	Türkiye	İstanbul	Yerleşme
17	Amasya Havalanı	Asya	Türkiye	Amasya	Ulaşım
18	Yazılıkaya	Asya	Türkiye	Çorum	Turizm
19	Boyalı Höyük	Asya	Türkiye	Çorum	Turizm
20	Boğazkale	Asya	Türkiye	Çorum	Turizm
21	Kargı Yaylası	Asya	Türkiye	Çorum	Turizm
22	İskilip	Asya	Türkiye	Çorum	Turizm
23	İncesu Kanyonu	Asya	Türkiye	Çorum	Turizm
24	Çorum Kalesi	Asya	Türkiye	Çorum	Turizm
25	Çatak Mesire Yeri	Asya	Türkiye	Çorum	Turizm
26	Hüseyin Dede Tepesi	Asya	Türkiye	Çorum	Kültürel öge
27	Alakır Vadisi	Asya	Türkiye	Çorum	Enerji
28	Merzifon	Asya	Türkiye	Amasya	Ulaşım
29	Japonya	Asya			Teknoloji, Çevre, Nüfus
30	New York	Amerika	ABD		Şehirleşme
31	Frig Yazılıkayası	Asya	Türkiye	Eskişehir	Turizm
32	Güney Sibiryası	Asya	Rusya		Kültür
33	Defne Şelalesi	Asya	Türkiye	Hatay	Kültür
34	Tibet	Asya	Çin		Kültür, Yerleşme
35	Ergene Köprüsü	Asya	Türkiye	Edirne	Hidrografya

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Harita 5: Toprak Romanı Dünya Mekânsal Dağılımı Haritası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Harita 6: Toprak Romanı Türkiye Mekânsal Dağılımı Haritası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

SONUÇ

Coğrafya diğerk birçok bilim ile olduğu gibi edebiyatla da ortak paydada kesişen bir bilimdir. Öyle ki bir edebi eserin coğrafi okuma yöntemi ile ele alınarak coğrafi unsur ve terimlerinin saptanması, mekân ve mekânın özellikleri ile coğrafya bağının kurulması edebiyat ile coğrafya etkileşimini doğurmaktadır. Ülkemizde coğrafya ile edebiyatın geçmişi çok eskilere dayanmamakla birlikte Michel Foucault'un 1967'deki "Günümüzde temel kaygı şüphesiz ki zamandan daha fazla mekânla/uzamla ilgilidir." şeklindeki söylemi dünyadaki edebiyat coğrafyası çalışmalarının daha fazla önem kazanmasına katkı sağlamıştır. 1980'lerle büyük bir ivme kazanan edebiyat coğrafyası çalışmalarına günümüzde her geçen gün bir yenisi eklenmektedir. Ülkemizde Mehmet Kaplan'ın öncüsü olduğu edebiyat coğrafyası çalışmaları makaleler, tezler ve kitaplarda yerini almaya başlamıştır.

İnsan ürünü olan bir edebi eserde, sanatçının gerçek ya da hayal gücüyle yarattığı mekânda cereyan eden olaylar mekânın fiziki ve beşeri özellikleriyle şekillenmekte; mekân karakterlerin hal, hareket, tutum ve tepkileri üzerinde büyük rol oynamaktadır. Örneğin bir yazarın gerçek ya da kurguladığı bir olaya iyi-kötü, mutlu-mutsuz bir yön vermesi mekâna ait detaylarla mümkün olabilmektedir. Bir başka husus ise bir yazarın eserinde mekânı ele alış biçimi kendisinin toplumsal, kültürel, siyasal, kişisel ve tarihsel özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle ayrı iki yazarın aynı mekânı betimleme şekli birbirinden farklıdır. Bu farklılığı mekân üzerinden analiz etmek mekânın eserlerde güçlü tesirini gözler önüne sermek edebiyat coğrafyası çalışmalarıyla öne çıkmaktadır.

Edebiyat, karakterler ve olaylar örgüsünü bir mekân zemininde anlatan bilim dalıdır. Bir edebi eseri anlayabilmek için o yeri zihinde canlandırabilmek önemlidir. Bu canlandırma mekânın coğrafi özelliklerine yer verilmesi ile mümkündür. Bu çalışmada da Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su, Toprak ve Hava adlı birbiriyle bağlantılı konuların yer aldığı roman üçlemesinin coğrafi analizleri yapılarak fiziki ve beşeri coğrafyaya ait unsurlar tespit edilmiştir. İlk bölümde edebiyat coğrafyası ve edebiyat coğrafyasına ait literatür taraması yapılarak kavramsal ve tarihsel gelişim vurgulanmıştır. İkinci bölümde fiziki coğrafyaya ait alt bölümler ayrı başlıklarla ele alınmıştır. Bu başlıklardan ilki jeoloji ve jeomorfolojik unsurlardır. Türk mitolojisi ve

efsanelerine ait ögeleri kullanarak toplumsal, çevresel ve kültürel sorunları işleyen yazar, kitaplarında kullandığı mekânların yapısal özelliklerine, yer şekillerinin oluşum-gelişim süreçlerine ve oluşumunda etkili olan iç-dış kuvvetlere değinerek jeolojik zaman ve jeomorfolojik terimlere sık sık yer vermiştir. Fiziki coğrafya bölümü altında yer alan bir diğer alt başlık iklim ve hidrografyadır: Küresel ısınma, hava kirliliği, su kirliliği gibi çevre sorunlarını ele alan yazar klimatolojik oluşumlar ile hava durumuna ilişkin verileri sıklıkla kullanmış, karakterlerin davranış, hal, hareket ve vereceği tepkilerin şekillenmesinde bu terimleri ustalıkla kullanmıştır. Öyle ki üç romanında da hava sıcaklığının mevsim normallerinin üstünde olduğunu, kuraklığın ve yüksek nemin şiddetini vurgulayarak karakterlerde yarattığı etkilere yer vermiştir. Fiziki coğrafyaya ait bir diğer alt başlık toprak, bitki örtüsü ve faunaya ait unsurlardır: Özellikle mitolojik hayvanların yer aldığı kitaplarda olayın geçtiği mekânın doğal bitki örtüsü, mitolojide kutsal sayılan ağaç ve bitki türleri ile tarım ve tarımda meydana değişimler okuyucuya sunulmuştur.

Beşeri coğrafyaya ait unsurların ele alındığı üçüncü bölümün ilk alt başlığı nüfus coğrafyasıdır. Söz konusu kitaplarda yazar hızlı nüfus artışının neden olduğu çevresel, ekonomik ve toplumsal sorunlara yer verirken ayrıca hızlı nüfus artışı ile göç, nüfus artışı ile artan enerji tüketimi ve gıda sorunları konularına değinmiştir. Beşeri coğrafya bölümü altında bir diğer başlık yerleşme coğrafyasıdır. Yazarın sayıca fazla mekân tercihi yanında yerleşmelerin tarihsel gelişimi, şehir ve kırsal yerleşmelerinin özellikleri, yerleşme adları, plansız ve çarpık kentleşme gibi konulara kitaplarında yer vermiştir. Kadın coğrafyasının da beşeri coğrafya bölümü içinde incelendiği bu çalışmada, kadınların toplumdaki yeri, cinsiyetçilik, kadınlara şiddet gibi sorunlar kitaplarda temel konu olarak ele alınmıştır. Kültür coğrafyası başlığı ile de Türk ve Anadolu kültürüne ait maddi ve manevi ögeler ile mitolojik unsurlar, toplumdaki mezhep çatışmaları gibi birçok kültürel konuyu ele almıştır. Yazar kitaplarında yenilenebilir ve yenilenemeyen enerji kaynaklarının üretim ve tüketimini, enerji kaynaklarının tarihsel gelişimini, fosil yakıt ile özellikle nükleer enerjinin çevreye ve insan sağlığına etkilerini adeta bir ders kitabında yer alabilecek öğretici bilgiler ile anlatmıştır.

Çalışmanın son bölümü romanlardaki şahıs, coğrafi terim ve mekânların analizidir. Şahıs analizleri gerçekleştirilirken karakterlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, yaşadığı yer, öğrenim durumu ve mezhep bilgileri toplanarak incelenmiştir. Bu incelemeler ışığında

Su romanında karakterlerin yüzde 50'si erkek, yüzde 50'si kadın; Toprak romanında yüzde 70'i erkek, yüzde 30'u kadındır. Erkek ağırlıklı şahısların yer aldığı Hava romanında ise 6 yeni erkek 1 yeni kadın şahıs katılarak hikaye örgüsü oluşturulmuştur. Kadın karakterlerin baş karakter özelliği taşıdığı ve güçlü, eğitilmiş, olay örgüsünde tesiri olan şahıs özelliği taşıdığı görülmektedir. Karakterlerin yaş gruplarına göre dağılımı Su romanında yüzde 45'i genç, yüzde 17'si yaşlı ve yüzde 28'i orta yaş; Toprak romanında yüzde 39'u orta yaş, yüzde 31'i genç, yüzde 30'u ise yaşlıdır. Hava romanında ise şahısların yüzde 54'si orta yaş, yüzde 35'si genç yaşta iken Umay nine karakteri ise yaşlı kategorisinde yer alan tek kişidir. Karakterlerin mezhep bilgilerinin ekseriyetle vurgulandığı Su romanında 4 kişi Alevi, 2 kişi Sünni mezhebe bağlıyken 1 kişinin de Budist inanca sahip olduğu belirtilmektedir.

Kitapların coğrafi terim analizlerine bakıldığında her üç kitapta fiziki coğrafyaya ait terimlerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Fiziki coğrafya başlığı altında üç kitapta da ağırlıklı olarak iklime ait terimlerin en fazla yer aldığı görülmektedir. Çevresel, toplumsal ve kültürel konuları gerçekçi bir bakış açısıyla ele alan yazarın coğrafi terimleri kullanırken gerçek anlamıyla kullanmayı en fazla tercih ettiği; mecaz, deyim ve kişileştirme yoluyla anlatımı çok tercih etmediği görülmektedir. Romanlarda yer alan ana mekânların kıta, ülke, şehir ve kullanım türü yönünden de analizleri yapılmıştır. Üç kitapta da Asya kıtasında yer alan mekânların ağırlıklı olduğu ve kullanılan mekânların çoğunlukla yerleşme yeri olarak ele alındığı görülmektedir. Asya kıtasında yer alan mekânların içinde de ağırlıklı olarak Türkiye'nin yer aldığı; Amerika, Avrupa, Avustralya ve Afrika kıtalarının da kitaplarda kullanıldığı görülmektedir.

Sonuç olarak coğrafyanın ve coğrafi bilginin edebi eserlerde kullanımını anlatımı güçlendirmektedir. Eserlerde coğrafi terim ve olaylara yer verilmesi olay örgüsünün zihinde betimlenmesini kolaylaştırıp karakterlerin hal, hareket, tutum ve tepkilerinde belirleyici olmaktadır. Ayrıca edebi eserlerdeki mekân seçimi rastlantısal seçilmiş alanlar olmaktan öte sanatçıların ve karakterlerin kişisel, sosyal, ekonomik özelliklerine göre seçilmiş alanlardır. Okuyucunun coğrafyanın ve coğrafi bilginin farkına varması ve edebi eserlerde aktarılan coğrafi bilgiyi edinmesi edebiyat coğrafyası çalışmalarının yaratacağı farkındalık ile mümkün olacaktır. Ders kitapları ve sınıf içi ders yoluyla bilgi aktarımına içinde coğrafyanın ve coğrafi bilginin yer aldığı romanlar, şiirler, masallar, türküler, şarkılar eşlik edecek coğrafya öğretim kanalları çeşitlenmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abbazsade, S. (2018). Enerji Coğrafyası Açısından Türkiye- Azerbaycan İlişkileri, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Alexander, N. (2015). On Literary Geography. *Literary Geographies I*. (1), s. 3-6.
- Aydın, H. (2019). Coğrafya Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi ve Coğrafya Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, On sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Ayık, U. Ve İlik, İ. (2020). Orhan Kemal'in Bereketli Topraklar Üzerinde ve Gurbet Kuşları Romanlarının Edebiyat Coğrafyası Açısından İncelenmesi. *Coğrafya Dergisi*. (40), s.3-8.
- Bilgiç, N. (2008). Ahmet Mithat Efendi'nin Letaif-i Rivayet Adlı Eserinin "Edebiyat Coğrafya Merkezli" İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Bulut, F., Bulut, E. (2022). Coğrafya Merkezli Okuma Ekseninde Abbas Sayar Romanları. *Erciyes Akademi Dergisi*. (36) Özel Sayı, s.1562- 1587.
- Burnazoğlu, C. (2019). Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları (Su-Toprak-Hava) Serisinde Türk Mitolojisi Unsurları, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sakarya
- Cobutoğlu, S. (2014). Ahmet Mithat Efendi'nin Romanlarında Edebiyat Coğrafyası: Karadeniz ve Çevresi, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Çoşkun, S. (2010). Sezai Karakoç'un Şiirleri Üzerinde Edebiyat- Medeniyet-Coğrafya İlişkisi Bağlamında Bir İnceleme. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/1*, s. 846-847.
- Davuda, G. (2022). Buket Uzuner'in Romanlarının Feminist Edebiyat Kuramı Bağlamında İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Dipsizgöl, B. (2021). Azdavay İlçesi'nin (Kastamonu) Kültürel Coğrafyası, Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Doğanay, H. (1999), *Coğrafya 'ya Giriş, Çizgi Kitabevi, Konya*.
- Doğanay, H., Özdemir, Ü. ve Şahin, F. (2007). Feminist Coğrafya ve Kadın Göçmenler. *Doğu Coğrafya Dergisi*. (17), s.7-16.

- Ergün, Y., Mertol, H. Ve Işık, O. (2021). Edebiyat Coğrafyası Açısından John Steinbeck'in Gazap Üzümleri Romanının İncelenmesi. 3. Uluslararası Ankara Multidisipliner Çalışmalar Kongresi, Ankara.
- Fırat, G. (2019). Yaşar Kemal'in Romanlarında Coğrafyanın Etkisi (Bir Ada Hikayesi 1-3, İnce Memed 1-4, Akçasazın Ağaları 1-2), Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Edirne.
- Güreşir, S. (2015). İhanetin Mekânından Mücadele ve Kurtuluşun Mekânına: Nazım Hikmet'in Kuvayi Milliye Şiirlerini Coğrafya Merkezli Okuma Denemesi. Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 9, Ocak 2015, s. 133-143.
- Hones, S. (2014). Literary Geography. Literary Geographies II. (1), s. 114-117.
- Hones, S. (2017). Literary Geography. The International Encyclopedia of Geography, John Wiley & Sons.
- İskenderoğlu, K. (2021). Sınırları Zorlamak: Türkiye'den Yurtdışına Seyahat Eden Kadınların Kısıtlayıcıları ve Deneyimleri, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Jolly Tur. "Jolly Blog, Buket Uzuner: Gezip Görmek ve Anılar Bir Hayatı Yaşanmış Kılar." Erişim: 24.03.2023. <https://blog.jollytur.com/buket-uzuner-roportaji/>
- Kaçmaz, P. (2017). Edebi Metinlerde Coğrafi Perspektif; Elif Şafak Romanlarının Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kaçmaz, P. Ve Kaçmaz, M. (2017). Edebiyat Coğrafyası; Elif Şafak Romanlarında Coğrafi Unsurlar. Sosyal Bilimlerde Stratejik Araştırma Dergisi, 3 (4), 1-20.
- Kaçmaz, M. ve Kaçmaz, P. (2019). Edebiyat Coğrafyası; Elif Şafak Romanlarının Coğrafi Terim ve Mekân Analizleri. Türk Coğrafya Dergisi, 73, 53-60.
- Karaca, İ. (2006). Tarihi Romanlarda Mekân- Coğrafya. Türk Dili Edebiyatı Dergisi 34 (34), 71-90.
- Karaca, T. (2013). Sezai Karakoç Şiirindeki Coğrafya, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karakaş, N. (2019). Küreselleşme Bağlamında Dünya'da ve Türkiye'de Hava Ulaşımının Gelişimi. Coğrafi Bilimler Dergisi.17(1), 25-54
- Kayserili, A. (2019). Carl Ortwin Sauer ve Kültürel Coğrafya. Doğu Coğrafya Dergisi 24, s.177-190.
- Kefeli, E. (2006). Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Kefeli, E. (2009). Coğrafya Merkezli Okuma. Turkish Studies, Volume 4/1-I.

- Mirioglu, G. (2018). Kentlere Feminist Coğrafya Perspektifinden Bakmak. Ege Coğrafya Dergisi. (27), s. 183-194.
- Oğan, S. (2016). Tunceli İli Ekonomik Faaliyetlerinin Kùltùr Coğrafyası Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Öner, G. (2016). Sosyal Bilgilerde Yerel Coğrafya Öğretimi: Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Özgen, N. (2010). Bilim Olarak Coğrafya ve Evrimsel Paradigmaları. Ege Coğrafya Dergisi. 19/2, s. 1-25.
- Özgüç, N. (1998). Kadınların Coğrafyası. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özgüç, N., Tümertekin, E. (2010) Coğrafya Geçmiş- Kavramlar Coğrafyacılar. İstanbul: Çantay Kitabevi
- Özoğul, B. (2017). Karakuyu Gölü Çevresinin Yerleşme Coğrafyası (Köy- Köyaltı Yerleşmeleri ve Meskenler), Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Rodrigue, J.P., Comtois, C., Slack, B. (2013). The Geography of Transport Systems (Third edition). New York: Routledge Press.
- Seven, S. (2004). Buket Uzuner'in Romanlarında Teknik Yapı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Şencan, A. (2018). John Steinbeck'in "Gazap Üzümleri" ile Orhan Kemal'in "Bereketli Topraklar Üzerinde" Eserlerinde Göç ve İnsan Olgusu, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Eskişehir.
- Taş, B. (2021). Coğrafya Penceresinden Dil ve Edebiyat. Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. 1, s. 92-101.
- Thurgill, J. (2021). Literary Geography And The Spatial Hinge. Literary Geographies 7. (2), s. 152-156.
- Toptaş, L. (2008). Buket Uzuner'in Hikaye ve Romanlarında Kişiler, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Tuan, Y. (1976). Literature, experience, and environmental knowing. In G. Moore, & R. Golledge (Eds.), Environmental knowing: theories, research and methods (s. 260-272). Stroudsburg, Pennsylvania: Dowden, Hutchinson & Ross.
- Tuan, Y. (1990). Topophilia a study of environmental perception, attitudes, and values. New York: Columbia University Press.
- Tuncer, S. (2012). Beşeri Coğrafya 'ya Feminist itirazlar. Fe Dergisi 4, s.1.

- Tümertekin, E., Özgüç, N. (2010). Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan. İstanbul: Çantay Kitabevi
- Uygur, S. (2013). Türk Romanında Değişen Coğrafya 1923-1945, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Uzuner, B. (2012). Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Su. İstanbul: Everest Yayınları.
- Uzuner, B. (2015). Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Toprak. İstanbul: Everest Yayınları.
- Uzuner, B. (2018). Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Hava. İstanbul: Everest Yayınları.
- Üçışık, S., Demirci, A. (2002). 21. Yüzyılda Çağdaş Coğrafya Bilimi ve Temel Unsurları. Marmara Coğrafya Dergisi. (5), s. 118.
- Ünsal, K. (2019). Refik Halit Karay'ın Coğrafyası, Doktora Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Tutku PEKER	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	İstanbul Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat
Bölümü	Coğrafya
Makale ve Bildiriler	
1. Peker, T. & Kaçmaz, M. (2023). Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları Romanlarında Yer Alan Coğrafi Unsurlar . Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar XIV e-Kitap, s.175.	